

שוק העבודה בישראל 2023

יולי 2024
תמוז תשפ"ד

משרד העבודה
אגף בכיר אסטרטגיה ותכנון מדיניות

עורך ראשי: גיא יוחי הרפז
כותבים: גיא יוחי הרפז, הדס פוקס, אסטפניה ברזיל, גבריאלה
אפל, אייל ברגמן, יובל רייזנר, ארנון ברק, נחמיה רוזנפלדר, אורי
גרופל, יפעת סיטרוואן
עריכת לשון: אילנה דנון
עיצוב ועימוד: סטודיו אלמנט
איורים: אסף בן ארוש

תודה לנופר ג'רסי ואוריאל בל על עזרתם הרבה.

שוק העבודה בישראל 2023

יולי 2024 |
תמוז תשפ"ד

אני שמח להציג בפניכם את דוח שוק העבודה לשנת 2023. בעקבות פרוץ מלחמת חרבות ברזל ברבעון האחרון של השנה התחוללו בפעילות הכלכלית ובשוק העבודה שינויים דרמטיים שנלווים אליהם אתגרים חדשים. הדוח מציג את תמונת המצב העדכנית של שוק העבודה, את המגמות, את הישגים ואת האתגרים שלפתחנו, ולא פחות חשוב מכך – את היעדים שאנו מציבים לעצמנו.

אחת המטרות המרכזיות של משרד העבודה היא שילוב אוכלוסיות מגוונות ומוחלשות בשוק העבודה. בעשור האחרון אנחנו עדים לעלייה משמעותית בשיעורי התעסוקה של הנשים הערביות והחרדיות ולשיפור משמעותי באיכות התעסוקה שלהן, ובשנה האחרונה התווספה לכך גם עלייה בשיעור התעסוקה בקרב הגברים החרדים. עם פרוץ המלחמה נפגעה התעסוקה בכל קבוצות האוכלוסייה, ובייחוד בקרב משרתי המילואים, אימהות לילדים קטנים, אוכלוסיית המפונים והגברים הערבים. גם היום, אחרי התאוששות וחזרה של רוב האוכלוסייה בישראל לשיעור תעסוקה שגרת, עדיין ישנם אתגרים רבים בדרך להמשך העלייה בשיעורי התעסוקה, בדגש על תעסוקה בעלת פריון גבוה. פערי השכר בין קבוצות האוכלוסייה נותרו גבוהים. פערים אלו נובעים בחלקם מההבדלים בין תחומי העיסוק שבהם עובדים בכל אחת מהקבוצות, והם נוצרו, בין היתר, בגלל פערי השכלה והכשרות מקצועיות.

היעדים המרכזיים, שימשיכו לעמוד בפנינו גם בשנה הקרובה הם: הגדלת הפריון שהוא ממשיך להיות נמוך מהממוצע במדינות ה-OECD, שילוב אוכלוסיות בתת ייצוג בשוק העבודה, בדגש על נשים ערביות וגברים חרדים; מתן כלים תומכים לשילוב אוכלוסיות מגוונות בתעסוקה איכותית; והתאמת שוק העבודה לאתגרי המחר, ובהם השפעות הבינה המלאכותית והטכנולוגיות המתפתחות.

מאז 7 באוקטובר המשרד פועל לטובת אוכלוסיות נוספות שנפגעו מאוד עקב המלחמה, ובהם אוכלוסיית המפונים ואוכלוסיית המשרתים והמשרתות במילואים ובני ובנות זוגם, שנעדרו, ועדיין נעדרים, ממקומות עבודתם לפרקי זמן

ארוכים. נוסף על כך, המדינה מתמודדת עם מחסור גדול בעובדים בענפי הבנייה, החקלאות והתעשייה, שנגרם בשל הפסקת עבודתם של העובדים הפלסטינים בישראל. משרדי ממשלה רבים פועלים בשותפות נרחבת ליצירת פתרונות מגוונים לאתגרים אלו. העבודה מרחוק, שנעשתה נפוצה יותר בתקופת משבר הקורונה, אפשרה לעובדים מסוימים להמשיך לעבוד ברבעון האחרון של 2023 ואף פתחה הזדמנויות תעסוקה חדשות, בעיקר לעובדים שאינם גרים סמוך לאזורי תעסוקה, אך היא עדיין נפוצה פחות בפריפריה. המלחמה ופינוי התושבים מאזורי הצפון, שבהם העבודה מרחוק מקובלת פחות, המחישו מציאות זו ואף העמידו אתגרים חדשים, ובהם שילובם של מפונים בשוק העבודה או חזרתם אליו. על אף האתגרים הגדולים שלפנינו אני סמוך ובטוח שבשילוב כוחות עם שותפינו במגזר העסקי, במגזר האזרחי ובממשלה נצליח לא רק לעמוד באתגרים, אלא אף להוביל את שוק העבודה הישראלי לשגשוג.

אנו נמצאים בתקופה מורכבת ומתפללים לסיום המלחמה, חזרת החטופים, השבת המפונים לביתם, רפואת הפצועים ושלומם של כל חיילי צה"ל. אני מבקש להודות למנכ"ל המשרד, מר ישראל אוזן, על הובלתו האיתנה בתקופה המורכבת שאנו נמצאים בה. אני סמוך ובטוח שנצלח את האתגרים הרבים שלפנינו, נתאושש מהמלחמה ונחזור למשק צומח בפריון גבוה. במאמץ משותף של כולנו נמשיך להוביל את כלכלת ישראל לעבר הצלחה עולמית.

בברכה,

יואב בן צור
שר העבודה

אני מתכבד להציג בפניכם את דוח שוק העבודה בישראל לשנת 2023. הדוח, אשר מתפרסם זו השנה החמישית, מציג תמונת מצב עדכנית של שוק העבודה בישראל ואת המגמות שבלטו בו בשנה זו. דוח שוק העבודה הוא אחד הפרסומים החשובים ביותר של המשרד, והוא משמש בסיס לגיבוש מדיניות ולתכנון פעילות מבוססת נתונים ומידע. נוסף על כך, הדוח משמש בסיס ידע מקצועי מקיף לעוסקים במחקר, בנייתוח מגמות ובקידום תחום העבודה והתעסוקה, ובכך הוא תורם לקידום החשיבה והשיח בין בעלי עניין שונים בהסתמך על בסיס משותף.

עד פרוץ מלחמת חרבות ברזל התאפיינה שנת 2023 בשוק עבודה הדוק, עם שיעור תעסוקה גבוה, שיעור אבטלה נמוך ומנגד בירידה עקבית בשיעור המשרות הפנויות ומחשש מהאטה עולמית. עם תחילת המלחמה ברבעון האחרון של השנה חלו שינויים חדים בפעילות הכלכלית ובשוק העבודה. בשל המלחמה גויסו כוחות מילואים בהיקף חריג ואזרחים רבים פונו מבתיהם. בעקבות הפינוי נסגרו מוסדות חינוך ונסגרו עסקים רבים, ובשל כך חלו עלייה חדה בשיעור האבטלה וירידה חדה בשיעור התעסוקה. ואולם המשק הישראלי הוכיח את גמישותו והתאושש במהירות יחסית – בתוך חודשיים בלבד. כיום, למרות התמשכות המלחמה, שיעורי התעסוקה בקרב הישראלים קרובים יחסית לרמתם ערב המלחמה, אך עדיין יש מחסור בעובדים בענפים מוטי עובדים זרים ופולסטינים.

בשנה האחרונה משרד העבודה, עם שותפים נוספים בממשלה, פועל במרץ לקידום מגוון פתרונות להתמודדות עם המחסור בעובדים בענפי הבניין, החקלאות והתעשייה, אם באמצעות הגדלת מכסות העובדים הזרים והרחבת ההסכמים הביטורליים עם מדינות נוספות, אם באמצעות מתן תמריצים לעובדים ישראלים כדי לעודדם לעבוד בענפים אלו. כמו כן המשרד דאג הן לשמירה על הרציפות התפקודית של המשק הן למזעור הפגיעה בזכויות העובדים; המשרד עשה זאת באמצעות כלים רבים, ובהם מתן אישורים המאפשרים למפעלים חיוניים להמשיך לעבוד והוצאת היתרים כלליים דוגמת ההיתר להעסיק עובדים שעות נוספות. המשרד גם הקים בתחילת המלחמה מוקד טלפוני ייעודי למתן מידע לציבור בנושא זכויות עובדים

ויחסי עבודה, ועובדי המשרד העבירו וובינרים כדי להנגיש לאזרחים מידע על זכויות עובדים. לטובת אנשי ונשות המילואים ובני משפחותיהם פעל משרד העבודה במספר תחומים. המשרד דאג להרחבת ההגנה מפני פיטורים של המשרתים במילואים וסייע לקידום הסכמים קיבוציים. המשרד קידם הגנה מפני פיטורים גם לבני ובנות זוג של אנשי מילואים, וכן פעל לקידום מתן שעת היעדרות גם כאשר בן או בת הזוג מועסקים באופן חלקי אצל יותר ממעסיק אחד וכן לקידום מתן ימי חופשה בתשלום גם להורים לא-נשואים לילדים שאחד מהוריהם גויס לשירות מילואים. לצד זאת פיתח המשרד סדנאות לליווי מעסיקים של עובדים בטרומה, לשם תמיכה בתהליכי החזרה לעבודה של משרתי מילואים שנפגעו במלחמה.

אני מבקש להודות לשר העבודה יואב בן צור על פועלו הרב לקידום תחום התעסוקה במדינת ישראל, על מתן מענה לצרכים המתפתחים ועל תמיכתו בפיתוח מענים חדשים. תודה מיוחדת שלוחה לעובדות ועובדי המשרד על פעילותם המאומצת בתקופה מורכבת זו. לבסוף, ברצוני להודות לאגף אסטרטגיה ותכנון מדיניות בהובלתה של הגב' יפעת סיטרוואן על הכתיבה וההפקה של דוח חשוב זה.

בברכה,

ישראל אוזן
מנכ"ל משרד העבודה

הדוח שלפניכם מציג תמונה מקיפה של מצב שוק העבודה לפני המלחמה ובמהלכה ואת תהליך ההתאוששות המהיר יחסית שלו, תוך התייחסות להבדלים בין ענפי המשק השונים ולפערים בין קבוצות האוכלוסייה.

בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2023 התאפיין המשק הישראלי בשוק עבודה הדוק; שיעור התעסוקה בחודשים אלו היה גבוה בהשוואה לשנים האחרונות ועמד על 61.6% (בקבוצת הגיל +15) ושיעורי האבטלה היו נמוכים בהשוואה לתקופות עבר. מלחמת חרבות ברזל שפרצה באוקטובר השפיעה מאוד על שוק העבודה וגרמה לשינויים חדים בפעילות הכלכלית ברבעון האחרון של השנה. בחודשים אלו חלה עלייה חדה בשיעור האבטלה המתואם וירידה חדה בשיעור התעסוקה המתואם. ואולם הפגיעה בשוק העבודה לא הייתה אחידה; ישנן אוכלוסיות שהמלחמה השפיעה על התעסוקה שלהן במידה רבה יותר, ובהן אוכלוסיית אנשי המילואים, המפונים מהצפון והדרום, אימהות לילדים צעירים, גברים ערבים ועובדים בעלי השכלה נמוכה.

מאפייני התעסוקה של העובדים והענפים שבהם עבדו טרם המלחמה השפיעו על יכולת העובדים להסתגל למצב המשתנה ועל יכולתם להמשיך לעבוד. לכן הפגיעה הייתה קלה יותר בענפים שנוטים לאפשר עבודה מרחוק או במועסקים בעבודות חיוניות בענף הבריאות. זעזוע נוסף נגרם לשוק העבודה בשל הפסקת עבודתם של העובדים הפלסטינים, שהיו חלק משמעותי מאוד מכוח האדם בענפים מסוימים, בעיקר בענפי הבנייה והחקלאות. הפסקת עבודתם חייבה את הממשלה להפעיל פתרונות יצירתיים ובהם הגדלת מכסות העובדים הזרים ותשלום מענקי עבודה לעובדים ישראלים בענפי הבנייה והחקלאות.

עם זאת ניתן כבר לראות את תחילת ההתאוששות של שוק העבודה החל מחודש נובמבר 2023, והמגמה החיובית נמשכת גם במהלך החציון הראשון של שנת 2024. המטרות ארוכות הטווח של שילוב אוכלוסיות, ובהן הגברים החרדים והנשים

הערביות, לא נפגעו ושיעור התעסוקה בקבוצות אלו אף עלה מעט. כמו כן, גם שיעורי התעסוקה וההשכלה וגובה השכר של הנשים החרדיות הוסיפו להשתפר והתקרבו לעמידה ביעדי ועדת 2030.¹

השינויים שחלו בשנה האחרונה והאתגרים הרבים, כפי שהם מוצגים גם בדוח זה, מדגישים את חשיבות התפקיד של משרד העבודה בהסתכלות הכוללת באתגרי שוק העבודה, במתן כלי סיוע והכשרות לעובדים שנפגעו ובהגנה על זכויות העובדים. אני מקווה שנמשיך לקדם מדיניות יעילה ואפקטיבית שתקדם את שוק העבודה בישראל, יחד עם כלל השותפים שלנו במגזר הממשלתי, העסקי והאזרחי רק בשיתוף פעולה של כולנו יחד נצליח להמשיך לגשר על הפערים ולספק את הצרכים הדחופים והמתפתחים של המשק.

בהודמנות זאת, אני מבקשת להודות למנהלת מחלקת מחקר, הדס פוקס ועובדי מחלקת מחקר באגף אסטרטגיה על עבודתם המסורה והיסודית בניתוח הנתונים וכתבת פרקי הדוח ולעורך הדוח גיא יוחי הרפז על הובלת התהליך באופן מקצועי ויעיל תוך כדי שירות מילואים אינטנסיבי.

בברכה,

יפעת סיטרואן

סמנכ"לית בכירה אסטרטגיה ותכנון מדיניות (בפועל)

---

¹ לפי יעדי 2030 שנקבעו [בהחלטת ממשלה 198](#) משנת 2021, שיעור התעסוקה בקרב הנשים החרדיות בגילי 25-66 צפוי לעמוד על 81% בשנת 2030.

תוכן עניינים

חלק א'

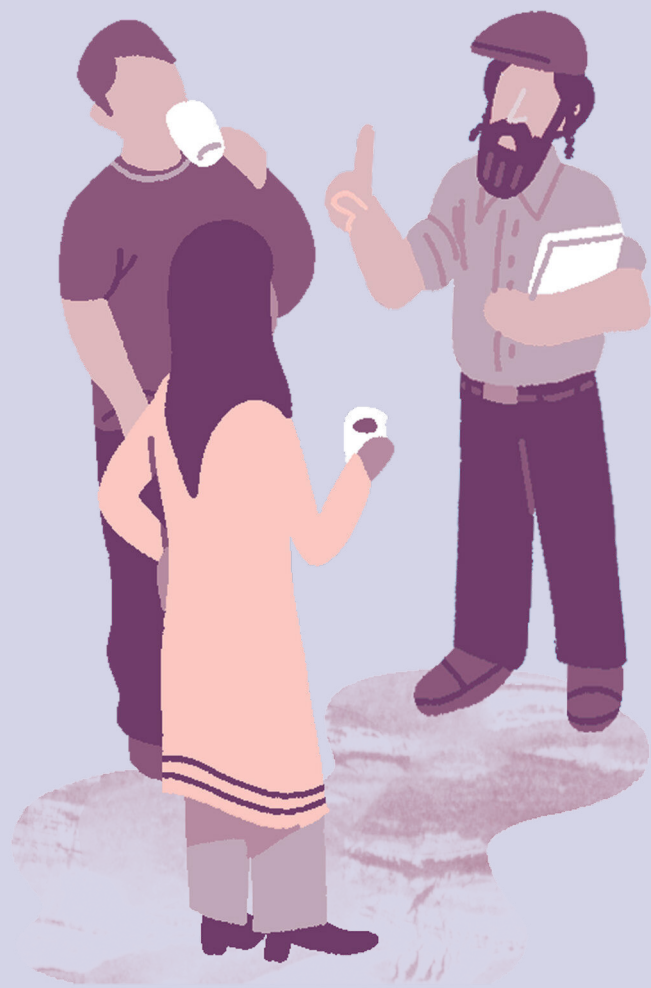
11	מבט על שוק העבודה
22	תיבה מצבם התעסוקתי של מפונים
27	עבודה מהבית בשנת 2023
31	משרות פנויות
34	תיבה עובדים זרים
40	תעסוקת אימהות בחודשי המלחמה
43	שכר
44	תיבה אקלים - חשיפת עובדים בישראל לתנאי מזג האוויר

חלק ב'

49	מגמות תעסוקה לפי קבוצות אוכלוסייה
53	השפעת המלחמה על תעסוקת אוכלוסיות
59	הבדלים בתעסוקת אוכלוסיות לפי ענפים
61	תיבה מצב התעסוקה בחברה החרדית: בחינה לפי שנתונים

חלק ג'

69	תעסוקה, חצי תעסוקה: גברים ערבים בשוק העבודה
72	תעסוקה חלקית
74	בחירה או אילוץ?
77	צעירים שאינם עובדים ואינם לומדים
81	תיבה צעירים בשוק העבודה

חלק א'

מבט על שוק העבודה

שלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2023 התאפיינו בשוק עבודה הדוק. בהמשך למגמה שהסתמנה בסוף שנת 2022, בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023 הצביעו אינדיקציות שונות על האטה צפויה בכלכלה שתשפיע גם על שוק העבודה: ירידה עקבית בשיעור המשרות הפנויות, חשש מהאטה עולמית וידיעות שהתפרסמו בתקשורת על פיטורים שהחלו בענף ההייטק. ואולם כל זה לא בא לידי ביטוי בשיעורי התעסוקה והאבטלה, שהמשיכו להצביע על ביקוש גבוה לעובדים. שיעור התעסוקה הממוצע בגילי +15 עמד בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023 על שיא של 61.6%. שיעור האבטלה בהגדרתה הרחבה (שיעור אבטלה מותאם, הכולל את מי שהוצאו לחל"ת)¹ במהלך התקופה הסתכם בממוצע ב-3.9%, שיעור נמוך בהשוואה היסטורית.²

מלחמת חרבות ברזל, שפרצה בתחילת הרבעון האחרון של השנה, גרמה לשינוי חד בפעילות הכלכלית בכלל ובשוק העבודה בפרט. בשל המלחמה והאיום הביטחוני על אזורים נרחבים בארץ גויסו כוחות מילואים בהיקף חריג, אזרחים רבים פונו מבתיהם, מוסדות החינוך באזורים רבים נסגרו או תפקדו באופן חלקי בלבד במשך מספר שבועות, עסקים רבים אולצו לסגור את שעריהם, ונעצרה כניסתם של עובדים פלסטינים לישראל. בעקבות זאת חלו עלייה חדה בשיעור האבטלה המותאם וירידה חדה בשיעור התעסוקה בהגדרתה המצומצמת (שיעור תעסוקה מותאם, שאינו כולל את המוצאים לחל"ת).

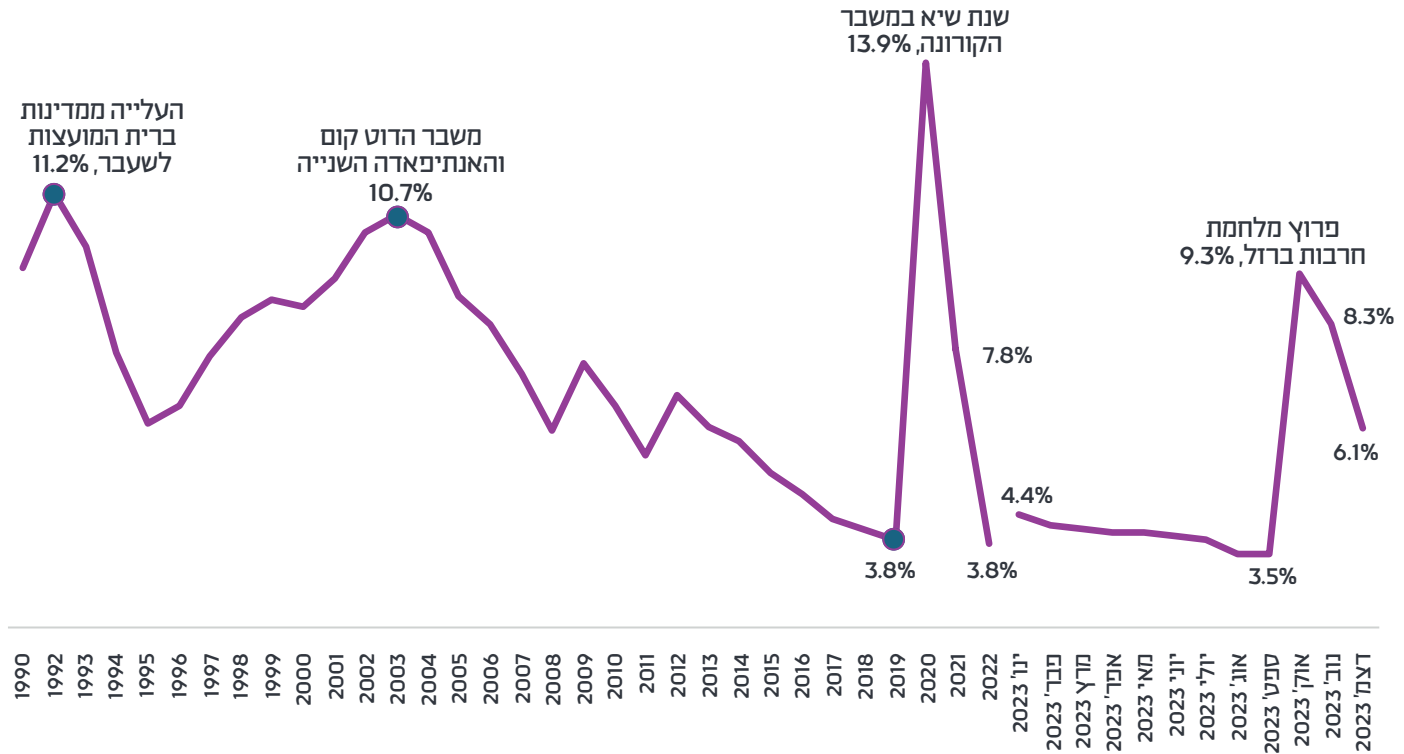
שיעור האבטלה המותאם עלה בחדות עם תחילת הלחימה, מ-3.5% בספטמבר ל-9.3% באוקטובר. אומנם הוא לא הגיע לשיאים של תקופת הקורונה, אך בכל זאת מדובר בשיעור גבוה מאוד; להוציא את תקופת הקורונה, זהו שיעור האבטלה המותאם הגבוה ביותר שנרשם בעשרים השנים האחרונות. עם התקדמות הלחימה הסתגל המשק למצב החדש והתאושש במהירות רבה יחסית, ושיעור האבטלה המותאם ירד בתוך חודשיים בכ-3.2 נקודות אחוז, אם כי נותר גבוה במידה ניכרת משיעורו בספטמבר.

---

¹ רוב הנעדרים מסיבות כלכליות הוצאו לחל"ת. לשם נוחות הקריאה, כל מי שנעדרו מסיבות כלכליות יתוארו לאורך הדוח כמי שהוצאו לחל"ת.

² נוסף על כך שיעור האבטלה ירד במהלך התקופה, אך ירידה זו לוותה בירידה מקבילה בשיעור ההשתתפות, ולכן ככל הנראה היא נגרמה בעיקר מיציאה ממעגל העבודה.

שיעור האבטלה המותאם

שיעור האבטלה ממרץ 2020 עד דצמבר 2021 ומינואר 2023 עד דצמבר 2023 כולל עובדים שהוצאו לח"ת (קורונה, מלחמת חרבות ברזל). עובדים שנעדרו בגלל שירות במילואים נחשבים מועסקים.
 מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

באופן דומה, שיעור התעסוקה המותאם ירד באוקטובר ל-54.7% - ירידה חדה של כ-6.3 נקודות אחוז. כשמתייחסים גם להיעדרות מעבודה בשל גיוס למילואים³ ומ"סיבה אחרת"⁴, מתברר שהירידה בתעסוקה הייתה משמעותית אך יותר, שכן בהגדרות הפורמליות הנעדרים מעבודתם בגלל שירות מילואים או מסיבה אחרת נחשבים מועסקים, ולכן אינם משפיעים על שיעור התעסוקה (גם לא המותאם), אך שמבחינת המעסיקים הם נעדרים מהעבודה לכל דבר ועניין. כשמביאים גם אותם בחשבון הלא-מועסקים, מתברר כי שיעור התעסוקה ירד באוקטובר בכ-16.8 נקודות אחוז, ל-44.2%, נתון שפירושו שאחד מכל שישה מועסקים נעדר מעבודתו במהלך אוקטובר. זאת ועוד, להיעדרותם של הורים שמשרתים במילואים מתווספת גם השפעה עקיפה על שוק העבודה, שכן בני ובנות הזוג שלהם נדרשים לטפל בילדים ללא הסיוע של ההורה המגויס, ולכן הם נעדרים מעבודתם יותר מאשר בשגרה (על הפגיעה בתעסוקת הורים נרחיב בהמשך הדוח).

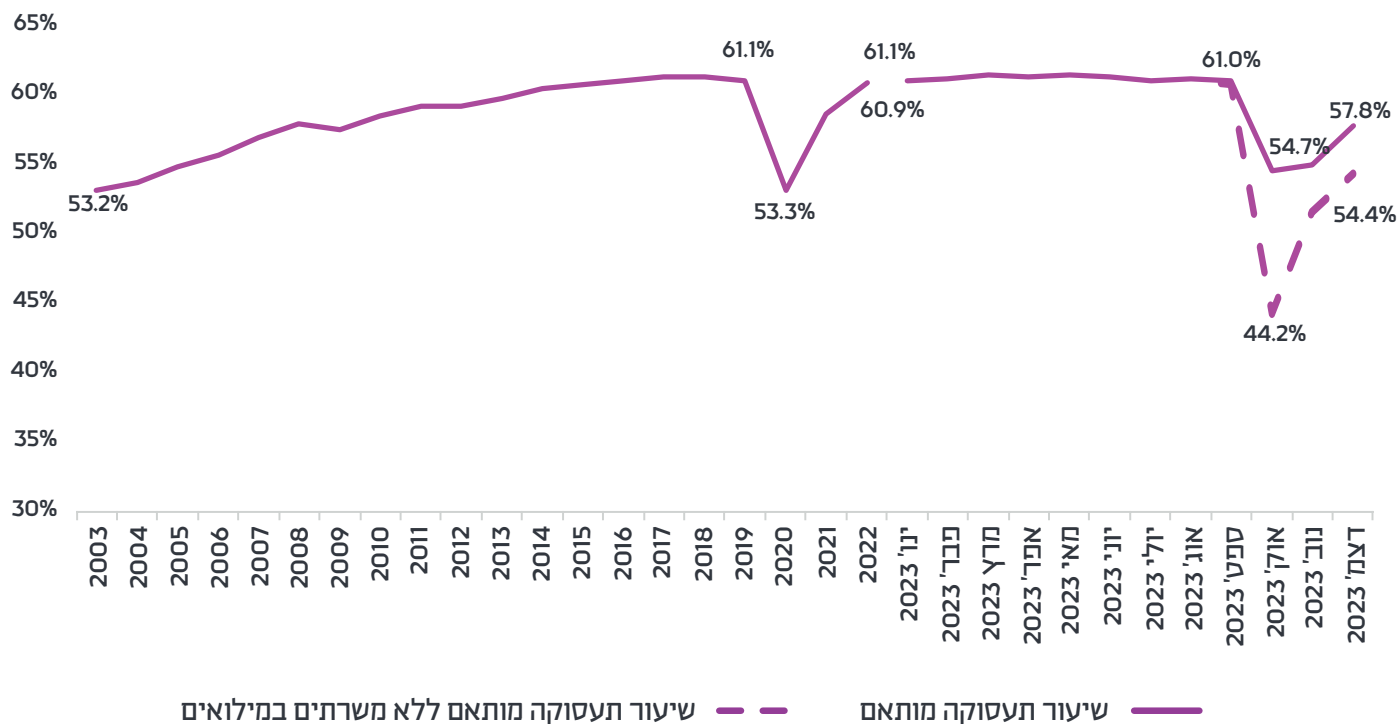
עם ההתאוששות המהירה יחסית של המשק חזרו עובדים רבים לעבודתם למרות הימשכות המלחמה. בתוך חודשיים בלבד עלה שיעור התעסוקה המותאם ל-57.8% - או 54.4% אם מביאים בחשבון את נעדרי המילואים ואת הנעדרים מסיבה אחרת. ההתאוששות המהירה חרף הימשכות המלחמה מעידה על הגמישות הרבה המאפיינת את שוק העבודה הישראלי ועל יעילותו של מנגנון החל"ת, שמאפשר צמצום זמני של מצבת העובדים וכך בכך מאפשר תמיכה בהם בעיתות משבר ושמירה על הקשר ביניהם ובין המעסיקים, באופן שמאפשר לרוב העובדים לחזור במהירות לעבודה לאחר סיום המשבר. שיעורי התעסוקה המשיכו לעלות בתחילת 2024 למרות הימשכות הלחימה, אולם הם עדיין נמוכים יחסית לרמתם ערב המלחמה.

---

³ "נעדרי מילואים" הוגדרו מי שענו בסקר כוח אדם שנעדרו מעבודתם בגלל שירות מילואים. ייתכן שנתונים אלו אינם מדויקים בגלל הקושי לדגום פרטים בזמן שירות המילואים שלהם.

⁴ "סיבה אחרת" היא סיבה שאינה קשורה למחלות, חופשות (כולל חופשת לידה), שירות מילואים, סיבות כלכליות (חל"ת).

שיעור התעסוקה המותאם

שיעור התעסוקה ממרץ 2020 עד דצמבר 2021 ומינואר 2023 עד דצמבר 2023 אינו כולל עובדים שהוצאו לחל"ת (קורונה, מלחמת חרבות ברזל). עובדים שנעדרו בגלל שירות במילואים נחשבים מועסקים. הקו המקווקו מציין את שיעור התעסוקה כשמביאים בחשבון הלא-מועסקים גם את הנעדרים בשל שירות מילואים ואת הנעדרים מסיבה אחרת.

שיעורי התעסוקה בשנים 2003-2011 משורשרים.

מקור: עיבודי אנף אסטרגייה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

למרות המלחמה שיעור האבטלה בהגדרה המצומצמת (מובטלים בלבד) לא עלה, והעלייה בשיעור האבטלה המותאם נגרמה בשל הוצאת עובדים לחל"ת. עובדים שהוצאו לחל"ת היו באוקטובר 6.3% מכוח העבודה. עם התאוששות המשק ירד שיעור זה בכמחצית בתוך חודשיים בלבד. למרות ההתאוששות המהירה, בסוף השנה עדיין היה שיעור העובדים שהוצאו לחל"ת גבוה במידה ניכרת משיעורם בזמני שגרה,⁵ שעומד על פחות ממחצית האחוז. שיעור הנעדרים מסיבה אחרת, שבדרך כלל עומד על אחוז זניח מכוח העבודה, זינק בחדות באוקטובר 2023 והגיע לכ-7.4%. משקלם של העובדים הערבים בקרב הנעדרים מסיבה אחרת גבוה במיוחד. נראה כי רבים מהם נעדרו מעבודתם באוקטובר בגלל חששם מאינטראקציה עם יהודים, ואימהות לילדים קטנים נעדרו מעבודתן בגלל סגירת מסגרות החינוך.⁶ שיעור הנעדרים מסיבה אחרת חזר להיות זניח כבר בנובמבר - חלק מההסתגלות המהירה יחסית של המשק לתפקוד בזמן מלחמה. שלא כמו שיעור הנעדרים ממקום העבודה בגלל חל"ת או מסיבות אחרות, שיעור הנעדרים בשל שירות מילואים נשאר פחות או יותר באותה רמה של כ-3% מכוח העבודה לאורך כל הרבעון האחרון של 2023.

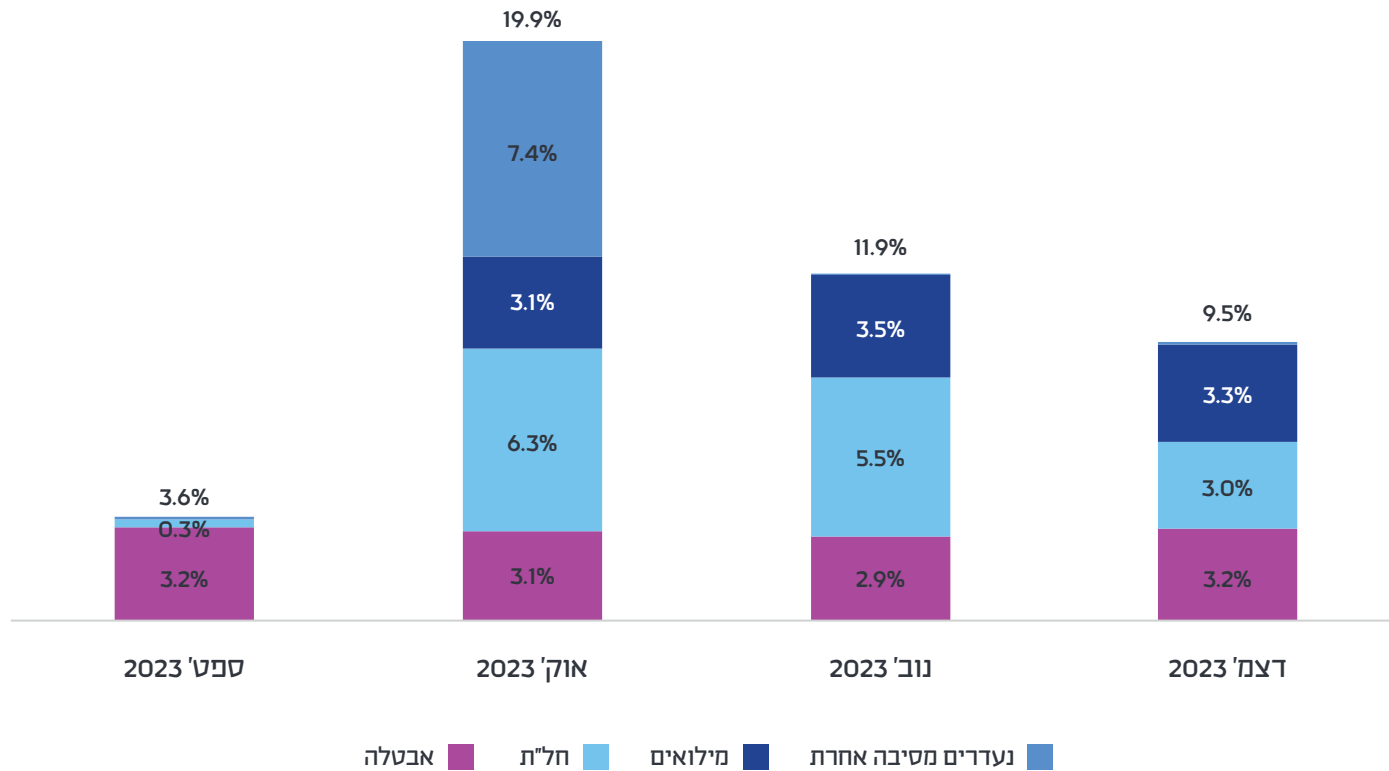
---

⁵ שיעור העובדים בחל"ת המשיך לרדת בחמשת החודשים הראשונים של 2024 ועמד במאי 2024 על 0.7%, עדיין גבוה בכ-0.4 נקודות אחוז מרמתו ערב המלחמה.

⁶ בנושא זה נרחיב בהמשך הדוח.

שיעור האבטלה ושיעור ההיעדרות מהעבודה מסיבות שונות

באחוזים מכוח העבודה, גילי 15+. בגלל מיעוט תצפיות אין נתונים על מספר משרתי המילואים בספטמבר, אך מדובר בשיעור זניח מכוח העבודה. מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

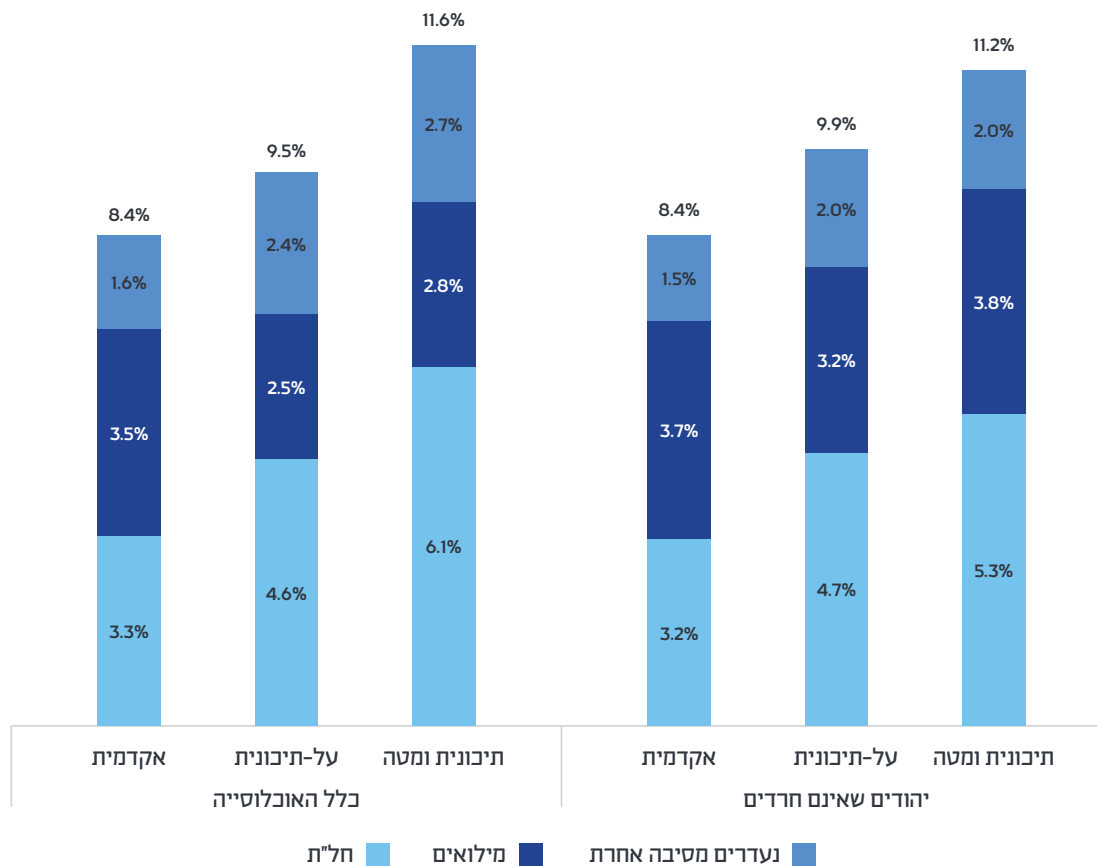
הפגיעה בשוק העבודה בעקבות המלחמה הייתה נרחבת והקיפה עובדים רבים, אולם היא לא הייתה אחידה. אקדמאים נעדרו מעבודתם פחות מעובדים בעלי השכלה נמוכה יותר. עובדים בעלי השכלה אקדמית נוטים לעבוד במשרות גמישות יותר, בתפקידים שמחייבים פחות נוכחות פיזית במקום העבודה, ובמקומות עבודה שנפגעו מהמלחמה במידה פחותה. הפגיעה בתעסוקה של אקדמאים במלחמה הייתה אפוא מתונה יותר, ואכן, שיעור ההיעדרות של אקדמאים עקב חל"ת או מסיבות אחרות עמד על 4.9%, נמוך במידה ניכרת משיעור ההיעדרות מסיבות אלו בקרב עובדים חסרי ההשכלה על-תיכונית, שעמד על 7.8%⁷. היעדרות בגלל שירות מילואים, לעומת זאת, אינה תלויה באופי העבודה של העובד אלא בתפקיד הצבאי שלו,⁸ ושיעור ההיעדרות בגלל שירות מילואים היה גבוה יותר בקרב משכילים ועמד על כ-3.5% - גבוה בנקודת אחוז משיעור הנעדרים בשל שירות מילואים בקרב עובדים חסרי השכלה על-תיכונית. ואולם כשמתבוננים בנפרד בנתונים של יהודים שאינם חרדים, רואים שבפועל בעלי השכלה אקדמית וחסרי השכלה כזאת מגויסים בשיעורים דומים. מכאן שהפער בשיעור היעדרות המילואים בין אקדמאים ובין לא-אקדמאים, שנצפה בהסתכלות בכלל האוכלוסייה, נובע משיעורם הגבוה של היהודים שאינם חרדים בקרב המשכילים.

---

⁷ פערים אלו נשמרים גם כאשר בוחנים רק עובדים יהודים שאינם חרדים וגם כאשר מפקחים על אזור מגורים. נראה שפערים אלו אינם תוצאה של פערים בתמהיל אוכלוסיות או פערים גיאוגרפיים בלבד.

⁸ יש לסייג אמירה זו, מכיוון שעובדים שיכולים לעבוד מרחוק יכלו לפעמים לעבוד למרות שירות המילואים שלהם, מה שלא התאפשר למי שעבודתם מחייבת נוכחות פיזית במקום העבודה.

שיעור ההיעדרות מהעבודה ברבעון הרביעי של 2023, בגלל חל"ת, שירות מילואים או סיבות אחרות, לפי השכלה

באחוזים מכוח העבודה, גילי +15.

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

מאפייני התעסוקה של עובדים השפיעו על יכולתם להסתגל למצב המשתנה ולהמשיך לעבוד למרות המלחמה. אחד מכל חמישה עובדים במשלחי יד שקשורים לבנייה, אחד מכל שישה עובדים בעבודות של צעירים⁹ ואחד מכל עשרה במשלחי יד כלליים המאופיינים במיומנות נמוכה, נעדרו מעבודתם בגלל חל"ת או מסיבות אחרות, לעומת עובד אחד מארבעים בקרב עובדי ההייטק או אחד מכל עשרים עובדים בעלי משלח יד בתחום עסקים, משפטים וכלכלה. מגמה זו מדגישה את הפערים ביכולת ההתמודדות וביכולת לעבוד בזמן המלחמה.

שיעורי היעדרות תלויים לא רק בגמישות העבודה אלא גם במידת החיוניות של המשך התפקוד של מקום העבודה. עובדים בתחום הבריאות צריכים בדרך כלל להגיע למקום העבודה כדי לבצע את תפקידם, ולמרות זאת שיעורי היעדרות בקרבם היו נמוכים: בשל הצורך החיוני בהמשך התפקוד של מערכת הבריאות, רק אחד מכל עשרים ושמונה עובדים בתחום הבריאות הוצא לחל"ת או נעדר מסיבות אחרות.

חשוב לזכור שלצד אופי התעסוקה יש גורמים נוספים שהשפיעו על שיעורי היעדרות של עובדים: לדוגמה, סגירת מוסדות החינוך של הילדים או המיקום הגיאוגרפי של מקום העבודה (על השפעת ההורות על היעדרות מעבודה נרחיב בהמשך הדוח).¹⁰ הפערים בשיעורי היעדרות מהעבודה מדגישים את ההשפעות החברתיות הרחבות יותר של המלחמה: עובדים בשכר נמוך נטו להיעדר יותר, עובדה שעלולה להגדיל את הפערים הכלכליים.

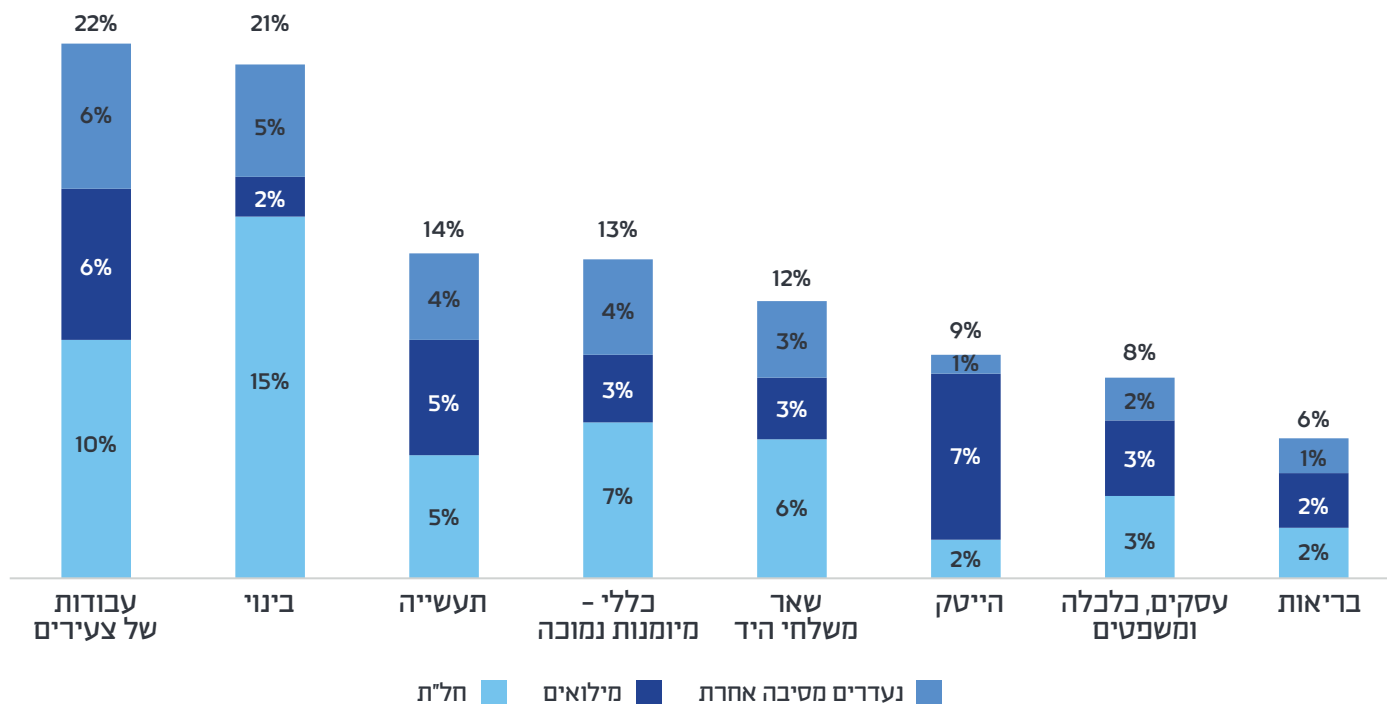
---

⁹ משלחי היד ברמת שלוש ספרות קובצו ל-11 קבוצות לפי תחום עיסוק, בהתבסס על טיוב של משרד העבודה לקיבוץ משלחי היד [בדוח בנק ישראל לשנת 2021](#), פרק ה'. משלחי יד שסווגו "כללי" - מיומנות נמוכה" הם משלחי יד שבעליהם אינם נדרשים למיומנויות ספציפיות או להשכלה או הכשרה. משלחי יד אלו חולקו ל"עבודות של צעירים", ששיעור גבוה של המועסקים בהן הם מתחת לגיל 34 ובמיוחד מתחת לגיל 25 (לדוגמה מלצרות ומזיגת משקאות, משלחי יד המהווים כ-15% ממשלחי היד "כללי" - מיומנות נמוכה), ולשאר משלחי היד "כללי" - מיומנות נמוכה", לדוגמה נהגי משאיות או עובדים בשירותי ניקיון.

¹⁰ גם לאחר פיקוח על אזור מגורים, קבוצת אוכלוסייה ומגדר, הסיכוי להיעדר ברבעון האחרון של 2023 בגלל יציאה לחל"ת או מסיבות אחרות גבוה יותר בקרב עובדים בעלי משלח יד בתחום הבינוי או בתחום "כללי" - מיומנות נמוכה" (כולל עבודות של צעירים).

היעדרות מהעבודה בגלל שירות מילואים אינה תלויה באופי העבודה, והיא הייתה נפוצה מאוד בקרב עובדי ההייטק ובקרב עובדים בעבודות של צעירים: כ-7% מכוח העבודה המועסק בהייטק וכ-6% מהמועסקים בעבודות של צעירים נעדרו בגלל שירות מילואים. נתון זה מלמד שגם במשרות שיש בהן גמישות רבה בשעות העבודה ובמקום ביצועה, עובדים רבים לא יכלו להמשיך את שגרת עבודתם בגלל המלחמה.

שיעור היעדרות מהעבודה ברבעון הרביעי של 2023, לפי משלח יד

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

תיבה | מצבם התעסוקתי של מפונים

בעקבות אירועי שבעה באוקטובר ותחילתה של מלחמת חרבות ברזל נאלצו תושבים רבים בעוטף עזה ובצפון להתפנות מבתיהם. בסך הכול פונו 98 יישובים, ערים וכפרים בצפון ובעוטף עזה. מספר המפונים מיישובים אלו מסתכם בכ-140 אלף, מהם כ-80 אלף בגילי עבודה.¹¹ מעבר לטראומה הקשה שחוו המפונים, בשל חוסר הוודאות בנוגע למועד החזרה לבתיהם, סגירת העסקים, אובדן התעסוקה והפגיעה במערכות החינוך, הפכה אוכלוסיית המפונים לפגיעה במיוחד בתחום התעסוקה.

| המצב התעסוקתי ביישובים המפונים טרום המלחמה

המפונים מיישובי הצפון נחלקים לשתי קבוצות אוכלוסייה עיקריות: כ-93% יהודים שאינם חרדים, וכ-7% ערבים; בדרום מדובר בעיקר ביהודים שאינם חרדים. כ-70% מהמפונים מהצפון הם תושבי יישובים קטנים, וכ-30% הם תושבי קריית שמונה; מחצית המפונים מעוטף עזה הם תושבי יישובים קטנים, ומחציתם תושבי שדרות.

ניתוח מצב התעסוקה לפני המלחמה באזורים שפוננו¹² מלמד על מאפייני תעסוקה שונים בכל אחד מהם. יש הבדלים בולטים בין אוכלוסיית המפונים מהצפון ומהדרום לאוכלוסייה בשאר אזורי הארץ, וישנם גם הבדלים בין שדרות וקריית שמונה - שתי הערים הגדולות שבהן גרו מפונים רבים - לבין שאר היישובים המפונים.

בדרום שיעורם של בעלי תארים אקדמיים גבוה מעט מהשיעור הארצי, אך קיים פער משמעותי בשיעור האקדמאים בין

¹¹ מספר המפונים הכללי ומספר המפונים בגילי העבודה (19-64) לקוחים מנתוני מרשם האוכלוסין.

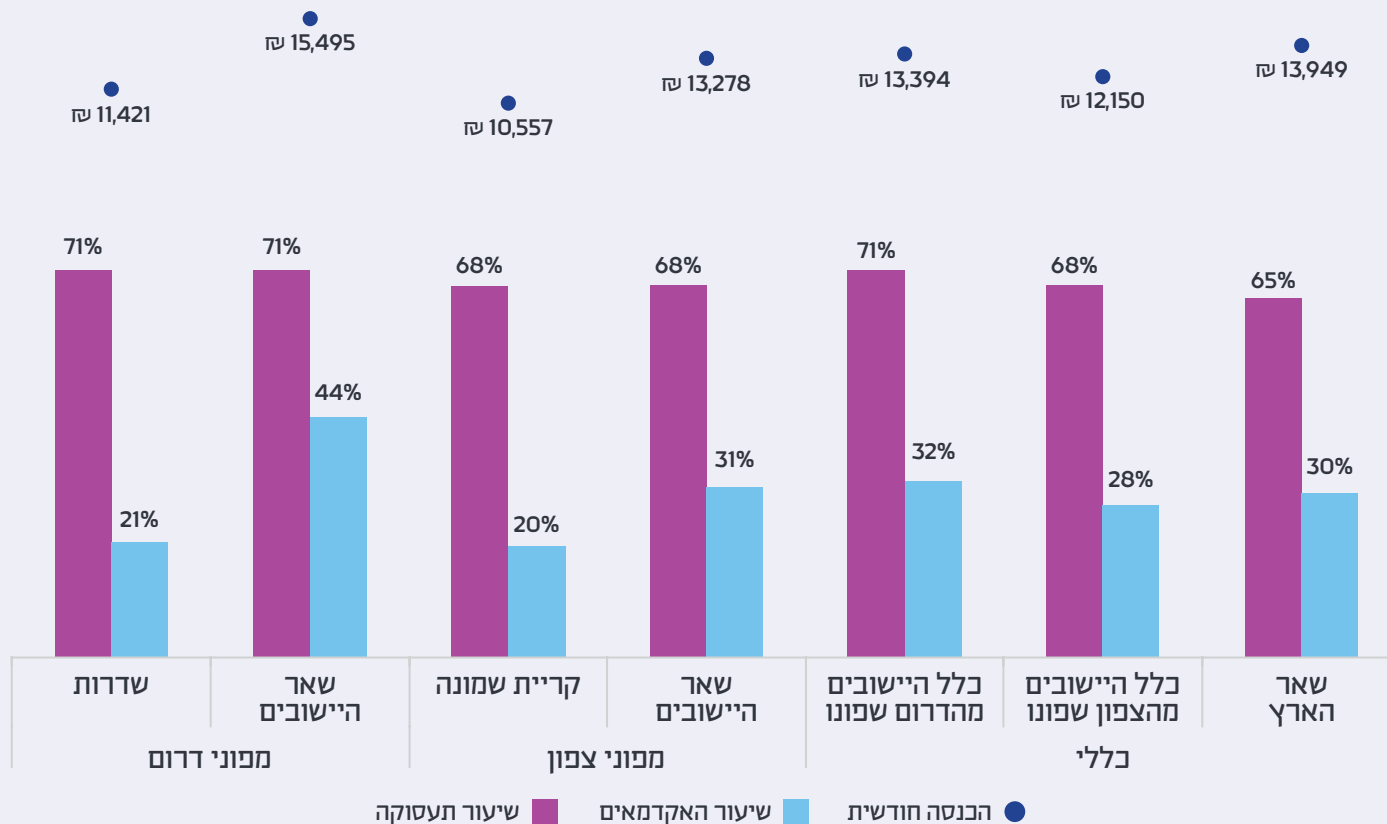
¹² אלא אם כן צוין אחרת, הנתונים בחלק זה הם נתונים מינהליים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2021 לגילי 25-66.

העיר שדרות (21%) ובין שאר יישובי הדרום (44%). שיעורי התעסוקה בדרום לפני המלחמה היו גבוהים משיעור התעסוקה הארצי, וההכנסה החודשית הממוצעת ביישובי הדרום (15,495 ש"ח ב-2021) הייתה גבוהה מההכנסה הממוצעת בשאר הארץ (13,949 ש"ח ב-2021). ואולם גם במדד זה יש פער משמעותי בין העיר שדרות (הכנסה חודשית ממוצעת של 11,421 ש"ח ב-2021) ובין שאר יישובי הדרום ושאר הארץ. בצפון, שיעור האקדמאים נמוך מהשיעור הארצי, והפער בשיעור האקדמאים בין העיר קריית שמונה (20%) לשאר יישובי הצפון (31%) קטן יותר מהפער בין שדרות לשאר יישובי הדרום. שיעור התעסוקה בצפון היה גבוה מעט מהשיעור הארצי, וההכנסה החודשית הממוצעת נמוכה יותר מההכנסה הממוצעת הארצית.

מבדיקת שיעורי העבודה מהבית נמצא כי לפני המלחמה עמד שיעור העובדים שעבדו מהבית בכל הארץ על 17%, ואילו בקרב המפונים היה שיעורם נמוך יותר: 16% בדרום, ו-12% בלבד בצפון. נתונים אלו עשויים להצביע על יכולת הסתגלות נמוכה יותר למצב החדש של אוכלוסיית המפונים בכלל ושל אוכלוסיית המפונים מיישובי הצפון בפרט.

לסיכום, מנתוני התעסוקה טרום המלחמה נראה כי המצב התעסוקתי של רוב אוכלוסיית המפונים מהדרום, המאופיינת בשיעור אקדמאים גבוה מהממוצע הארצי, היה טוב יותר מהמצב התעסוקתי בשאר הארץ, ההכנסה החודשית (מלבד הכנסת המפונים משדרות) הייתה גבוהה יותר. בצפון התמונה הייתה מורכבת יותר, ובעיקר בקריית שמונה היה מצב התעסוקה טוב פחות מהמצב בשאר הארץ.

שיעור התעסוקה, שיעור האקדמאים וההכנסה החודשית הממוצעת, שנת 2021

שיעור התעסוקה, שיעור האקדמאים וההכנסה החודשית הממוצעת, גילי 25-66. אינו כולל את האוכלוסייה הערבית המפונה.
 מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מינהליים של הלמ"ס

מה מצב התעסוקה היום?

כדי לבחון את מצב התעסוקה של המפונים לאחר הפינוי, חיברו משרד העבודה ומנהלת תקומה שאלון בנושא התעסוקה והעסקים. השאלון הועבר הן למפונים מהצפון והן מהדרום (מנהלת תקומה אחראית על הדרום 7-0 ק"מ מהגדר).¹³

כצפוי, המלחמה השפיעה באופן משמעותי על התעסוקה. מעיבוד של משרד העבודה לשאלון נמצא שבקרב המשיבים שעבדו לפני פרוץ המלחמה, כ-60% מהשכירים הוסיפו לעבוד לאחר הפינוי והעידו על עצמם כמועסקים בעת מילוי השאלון (רק 57% מהשכירים שפוננו מהצפון ו-68% מהשכירים שפוננו מהדרום). כמו כן נמצא כי רוב המשיבים השכירים שהמשיכו לעבוד לאחר 7 באוקטובר עדיין עובדים באותו מקום (89% מהמפונים מהדרום ו-81% מהמפונים מהצפון). ייתכן שנתונים אלו הושפעו ממענק עידוד חזרה לעבודה בסך 3,000 ש"ח ששולם על ידי המוסד לביטוח לאומי למפונים שחזרו לעבודתם או לעובדים אצל מעסיק באזור מפונה שחזרו לעבודתם.

אשר לעצמאים בצפון (22% מהמפונים) ובדרום (18% מהמפונים),¹⁴ נמצא שלכחות מחצית מהמשיבים עובדים עם לקוחות מהאזורים המפונים, ובערך 60% מהם מעסיקים עובדים מיישובים שפוננו. לבסוף, יותר משלושה רבעים מהעצמאים דיווחו על ירידה בפעילות העסקית.

המפונים נשאלו איזה סיוע יהיו מעוניינים לקבל כדי לשמר או לשפר את מצבם התעסוקתי קצת פחות ממחצית מהמשיבים השכירים הביעו עניין בשינוי תעסוקתי, וכמחצית - בקורסים או הכשרות מקצועיות. בקרב העצמאים - שיעור גבוה הביעו עניין בסיוע לשדרוג העסק. כשנשאלו ספציפית, בשאלת ברירה, מה יכול לסייע לעסק, השיבו יותר מ-60% מהם "תמיכה

¹³ השאלון הופץ מ-13 במרץ עד 7 באפריל 2024, והשתתפו בו 1,550 נשאלים, מהם 917 מפונים מחבל תקומה ו-633 מפונים מהצפון. לשם הניתוח וכדי להתמודד עם הטיית בחירה, נעשה שימוש במשקולות לפי מגדר, מצב תעסוקתי וקבוצות גיל.

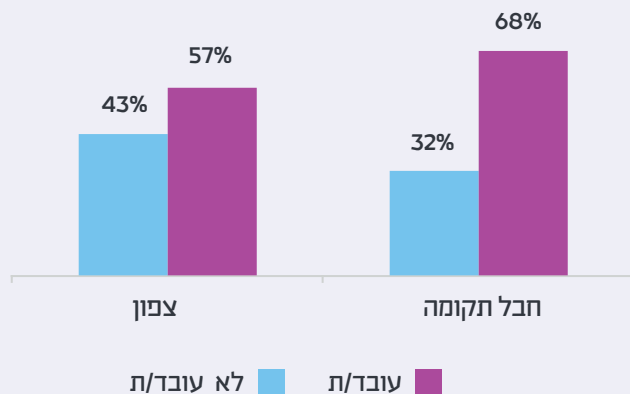
¹⁴ נתוני סקר כוח אדם לשנת 2023, עבור החודשים ינואר עד ספטמבר, לגילי 25-66.

כלכלית", 40% השיבו "חזרה פיזית לבית העסק", ו-30% השיבו "פרסום".

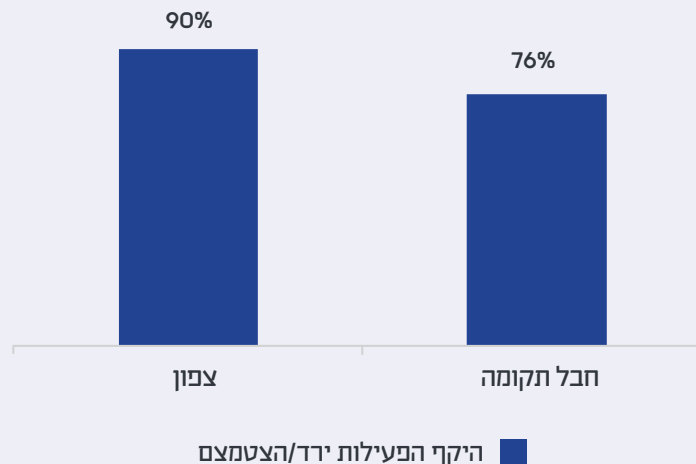
לסיכום, המפונים נפגעו מאוד מבחינה תעסוקתית במהלך המלחמה. תמיכה בהם הכרחית לחזרה מיטבית שלהם לעבודה ולצמצום הפערים שנוצרו בינם ובין שאר המועסקים בארץ.

מצבם התעסוקתי של מפונים - שכירים ועצמאים

מצב תעסוקה נוכחי - שכירים

שינוי בהיקף שעות פעילות העסק - עצמאים

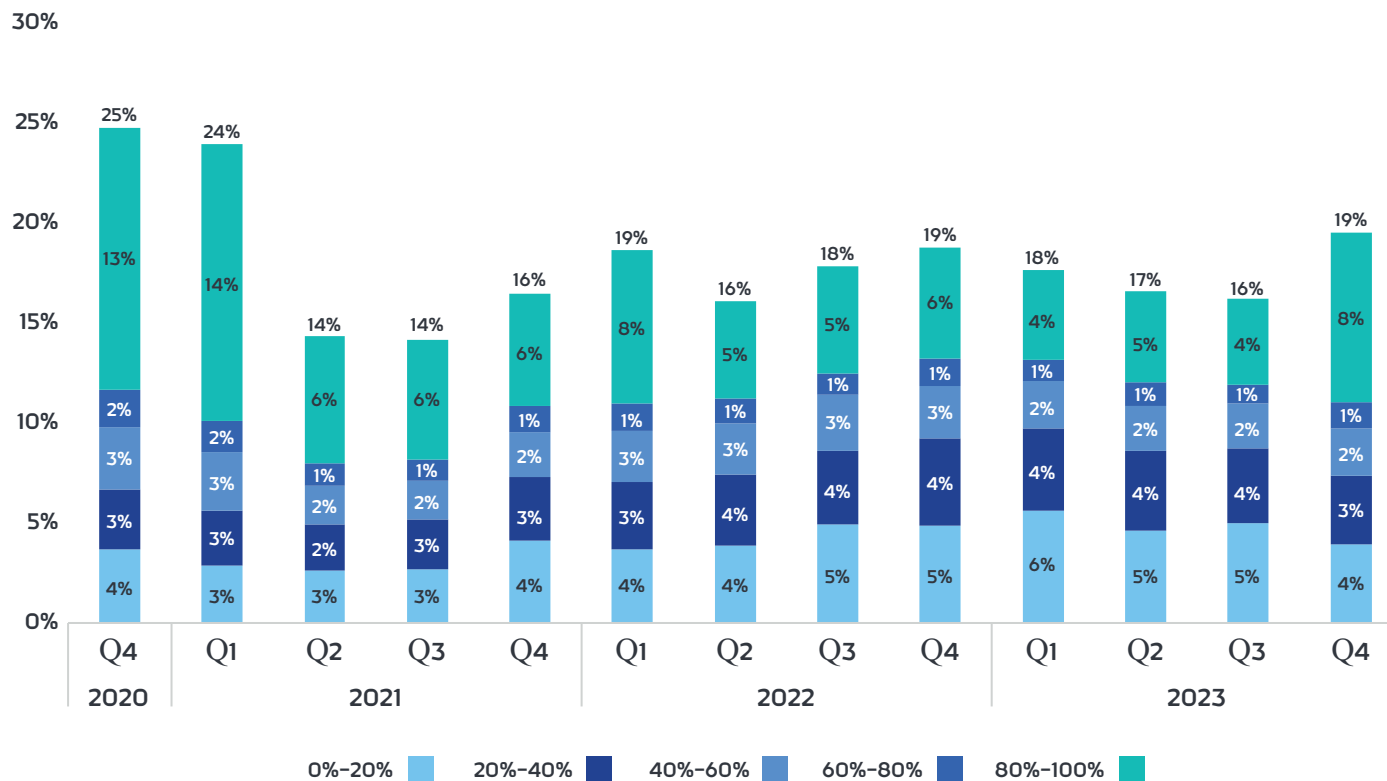
מקור: עיבודי אנק' אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני שאלון למפונים מהצפון והדרום שהופץ בשיתוף פעולה של משרד העבודה ומינהלת תקומה

עבודה מהבית בשנת 2023

היקף העבודה מהבית, שנכנסה לחיינו ביתר שאת בעקבות משבר הקורונה, הצטמצם מעט עם חלוף המשבר, אך נשאר משמעותי. מתחילת 2022 ועד פרוץ המלחמה, כ-16%-19% מהעובדים בגילי 25-66 שילבו עבודה מהבית. העבודה מהבית מאפשרת גמישות רבה ונוחות בשגרה, אך בעיתות משבר יש לה חשיבות מכרעת. היכולת לעבוד מרחוק, שחלקים בשוק העבודה סיגלו לעצמם, היא גורם חשוב שמקנה למשק את הגמישות והחוסן הנחוצים להתמודדות טובה יותר עם משברים ולהסתגלות מהירה למצבים משתנים. ברבעון האחרון של 2023 עלה שיעור העבודה מהבית בכ-2.7 נקודות אחוז בהשוואה לשלושת הרבעונים הראשונים של השנה. מעבר לגידול במספר העובדים שהחלו לשלב בעבודתם עבודה מהבית, היה גידול משמעותי יותר בנפח העבודה שנעשית מהבית בקרב עובדים שכבר עבדו מהבית עוד קודם: שיעור העובדים שעובדים מהבית לפחות 80% משעות העבודה שלהם הכפיל את עצמו ועמד בעקבות המלחמה על כ-8% מהעובדים.¹⁵

¹⁵ מבחינה של הרבעון האחרון של 2023 בהשוואה לרבעון האחרון של 2022 מתקבלת תמונה דומה: גידול של 0.8 נקודות אחוז בשיעור העובדים מהבית וגידול של 2.9 נקודות אחוז בשיעור העובדים שעובדים מהבית לפחות 80% משעות העבודה שלהם.

עובדים מהבית, לפי אחוז שעות העבודה מהבית, גילי 25-66

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

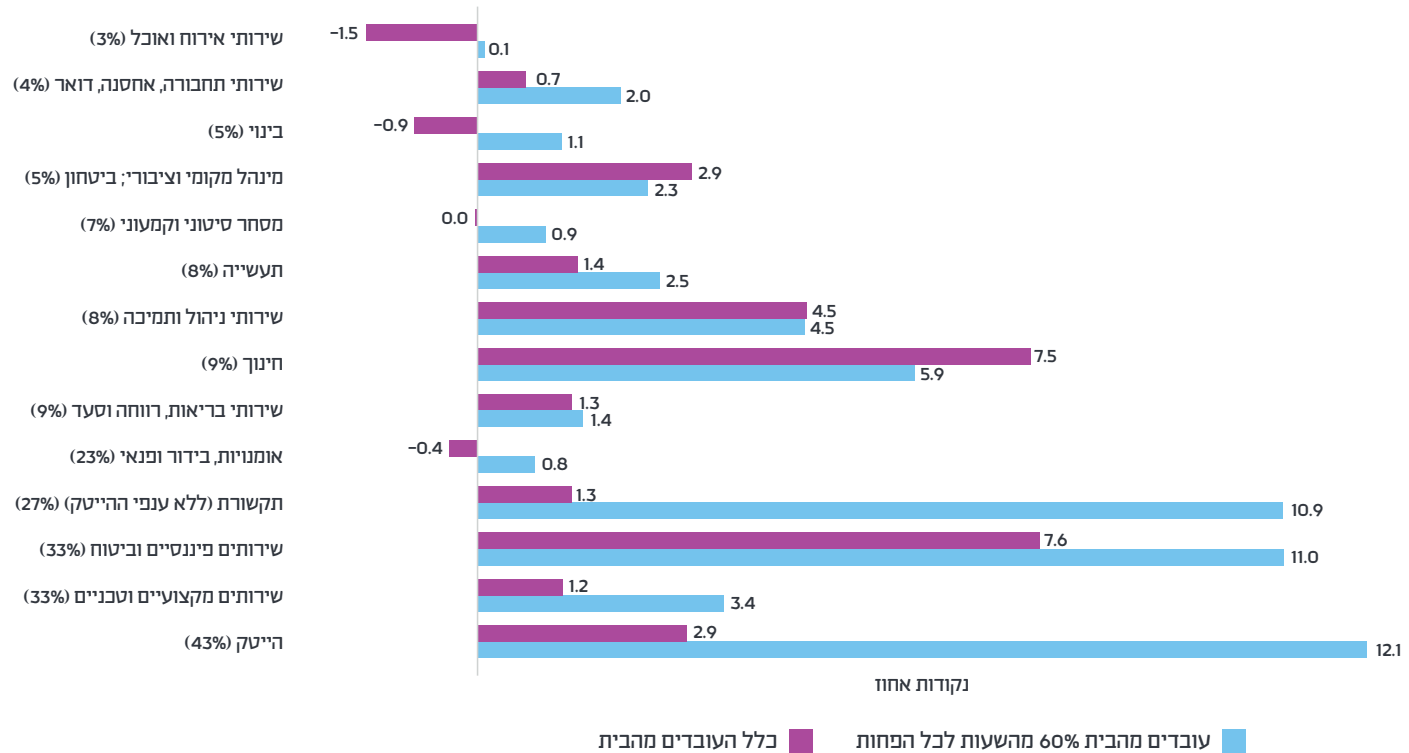
האפשרות לעבוד מהבית שונה בכל אחד מענפי המשק. לאפשרות זו יש כאמור תפקיד חשוב ביכולתו של הענף להמשיך לתפקד בזמן מלחמה. עיקר השינוי בהיקף העבודה מהבית נבע ברוב הענפים מהגדלת מספר שעות העבודה מהבית של עובדים שכבר עבדו כך קודם לכן, ופחות מהצטרפות של עובדים חדשים לעבודה במתכונת זו. הגידול במספר שעות העבודה מהבית היה גבוה יותר בענפים שהעבודה מהבית הייתה נפוצה בהם עוד לפני המלחמה. לדוגמה, כ-43% מהעובדים בהייטק עבדו מהבית עוד קודם לכן, ובמלחמה עלה שיעורם בכ-3 נקודות אחוז בלבד; לעומת זאת, שיעור העובדים שעובדים מהבית לכל הפחות 60% משעות העבודה עלה ב-12 נקודות אחוז. הקורלציה בין העלייה בשיעור העבודה מהבית לגידול בשיעור העובדים שעובדים לפחות 60% משעות העבודה שלהם מהבית הייתה גבוהה ועמדה על 0.75¹⁶. לא כל עבודה ניתנת כמובן לביצוע מרחוק, אך בעבודות שאפשר לעשות מרחוק, שילוב של עבודה מהבית בעיתות שגרה מסייע להרחיב את נפח העבודה במתכונת זו בעיתות משבר.

עם זאת, אף על פי שקיים מתאם הפוך בין שיעורי העבודה מהבית בענף מסוים ובין היעדרות בשל חל"ת או מסיבות אחרות, בנסיבות מסוימות גם עובדים מהבית נאלצים להיעדר מעבודתם, ולכן המתאם הזה אינו גבוה כפי שהיה אפשר לצפות (קורלציה -0.33)

---

¹⁶ הקורלציה בין שיעור העבודה מהבית בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023 לבין הגידול (בנקודות אחוז) בשיעור העובדים שמשלבים עבודה בהיקף כלשהו מהבית בזמן המלחמה נמוכה יותר ועומדת על 0.24.

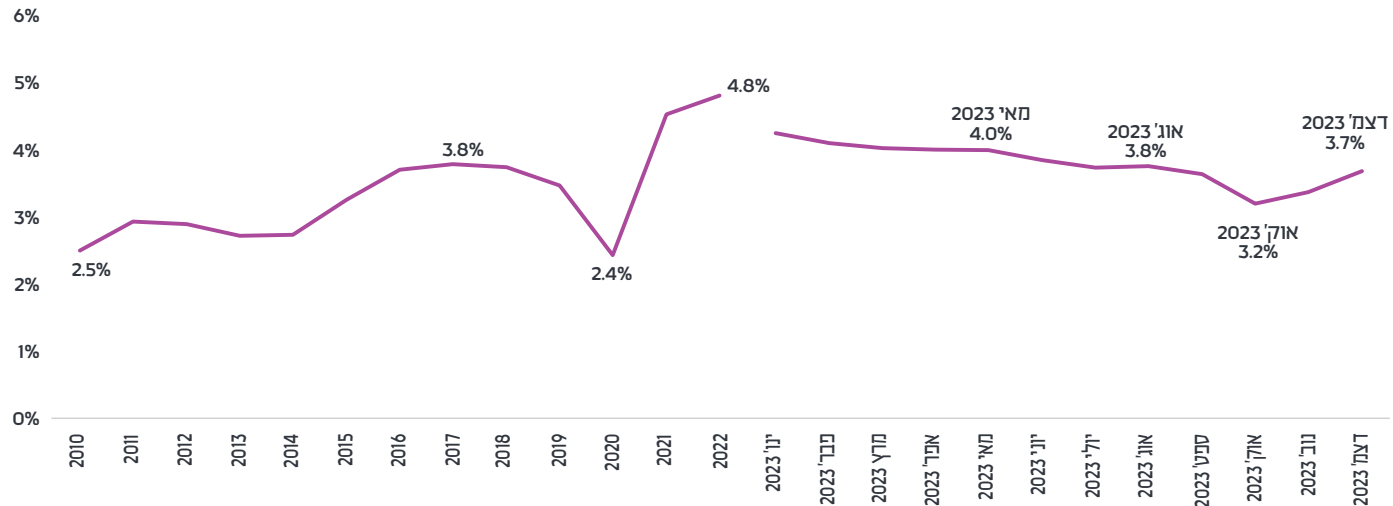
שינוי בשיעורי העבודה מהבית, לפי ענף, בנקודות אחוז

ענפי ההייטק ואחדו לענף אחד והוצאו משאר הענפים. בסוגריים - שיעור העובדים מהבית בענף בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023. מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

הירידה בשיעור המשרות הפנויות במשק הישראלי החלה כבר בספטמבר 2022, נמשכה לאורך רוב שנת 2023, והתחזקה מאוד עם פרוץ מלחמת חרבות ברזל בחודש אוקטובר. הסיבות העיקריות לכך היו הירידה בפעילות הכלכלית בעקבות המלחמה, אי-הוודאות וההיעדרות של עובדים רבים. ואולם שיעור המשרות הפנויות חזר לרמתו שלפני המלחמה כבר בדצמבר. למרות הירידה העקבית בשיעור המשרות הפנויות בשנה שלפני המלחמה, בהשוואה היסטורית שיעורן עדיין גבוה.¹⁷

שיעור המשרות הפנויות

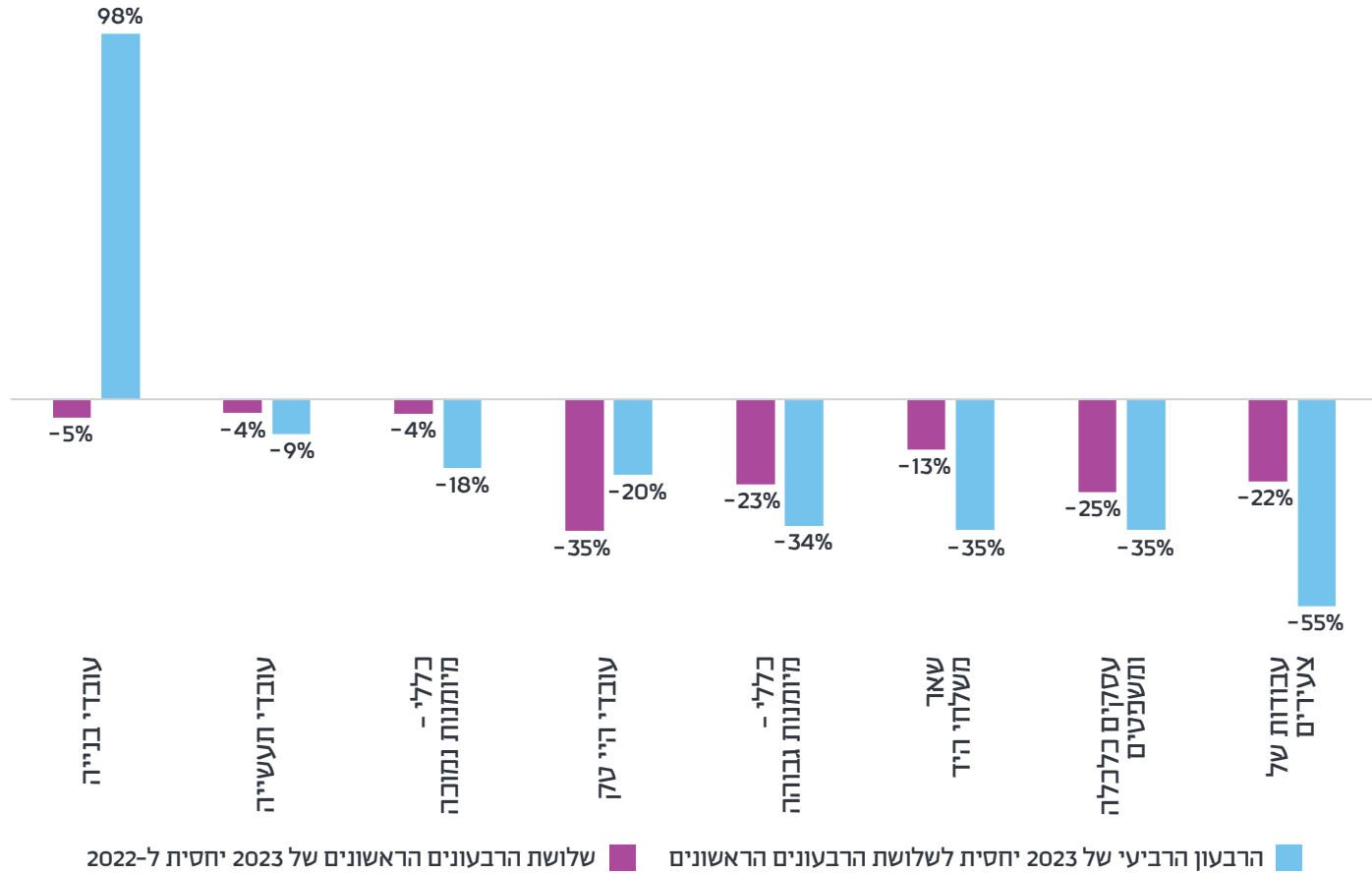
מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר משרות פנויות של הלמ"ס

¹⁷ להרחבה על שיעור המשרות הפנויות הגבוה והירידה שלו ראו ארנון ברק, [עלייתן ונפילתן של המשרות הפנויות, משרד העבודה, 2023](#).

כאמור, בשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2023 נמשכה הירידה העקבית במספר המשרות הפנויות. אומנם ירידה זו הייתה רוחבית וכללה את כל קבוצות משלחי היד, אך היא הייתה מתונה יחסית במשלחי היד הכלליים, המאופיינים במיומנות נמוכה, ובמשלחי היד בענפים תעשייה ובינוי ונעה סביב 4%. יצאו מן הכלל בעניין זה משלחי יד של צעירים, שמספר המשרות הפנויות בהם ירד בכ-22%. במשלחי היד המאופיינים במיומנות גבוהה, לעומת זאת, הייתה ירידה משמעותית יותר במספר המשרות הפנויות: מספר המשרות הפנויות של כלכלנים, משפטנים או כללי - בעלי מיומנות גבוהה ירד ביותר מ-20%; בלטה במיוחד ירידה של כ-35% במספר המשרות הפנויות של עובדי הייטק. ברבעון האחרון של 2023 הייתה הירידה במספר המשרות הפנויות משמעותית אף יותר, והיא ניכרה כמעט בכל קבוצות משלחי היד: מירידה של כ-10% במספר המשרות בתעשייה ועד ירידה של יותר מ-50% במספר המשרות הפנויות בעבודות של צעירים. סגירת העסקים שמקבלים קהל פגעה מאוד בעובדים אלו. לדוגמה, הביקוש לברמנים ומלצרים עמד באוקטובר על כשליש מהביקוש לפני המלחמה. מגמה הפוכה נצפתה במשלחי היד בענף הבינוי. עצירת הכניסה של עובדים פלסטינים יצרה מחסור גדול בידיים עובדות בענף זה, והביקוש לעובדים הכפיל את עצמו יחסית לשלושת הרבעונים הראשונים של 2023. בולט במיוחד הביקוש לעובדי שלד בתחום הבנייה ולעובדים בלתי מקצועיים, שגדל יותר מפי שניים יחסית לשלושת הרבעונים הראשונים של שנת 2023.

שינוי במספר המשרות פנויות יחסית לתקופה הקודמת, לפי משלח יד

מקור: עיבודי אנף אסטטרגיה במשרד העבודה לנתוני סקר משרות פנויות של הלמ"ס

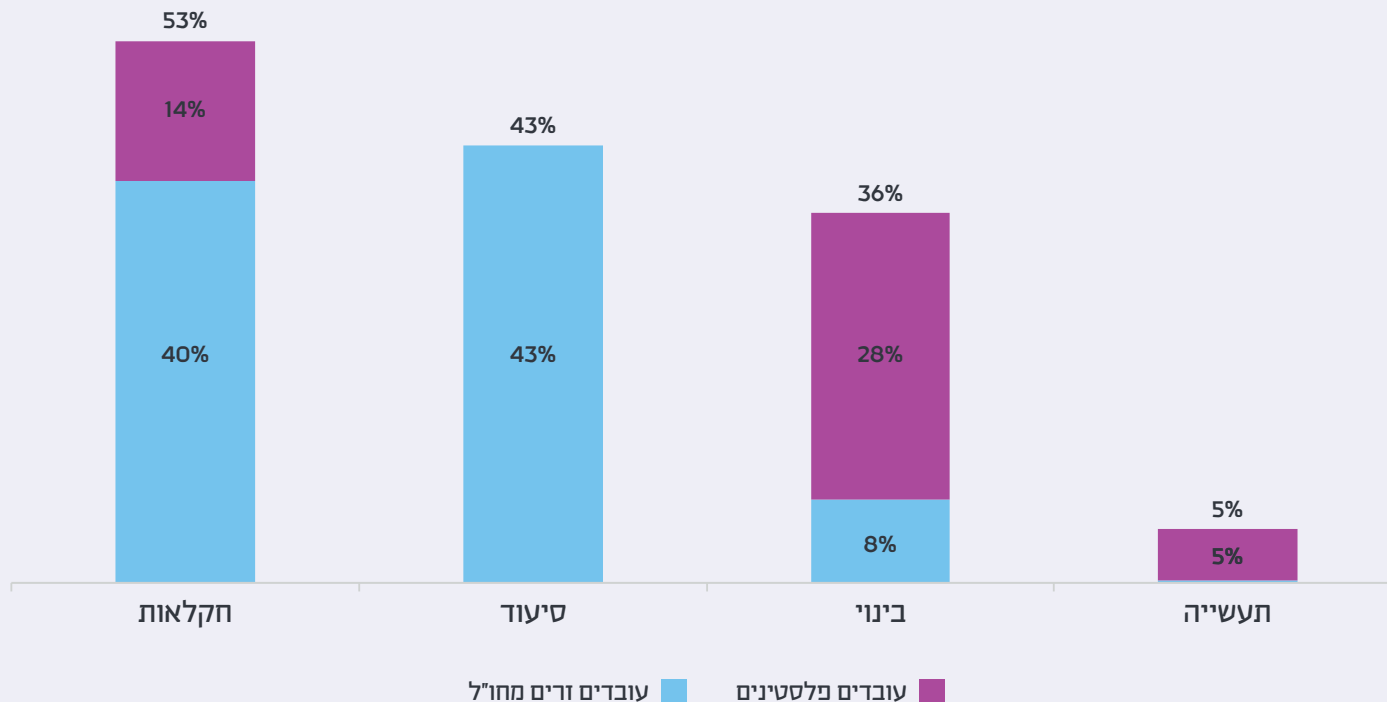
בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023 עבדו בישראל כ-300 אלף עובדים זרים (פלסטינים ועובדים זרים מחו"ל). עובדים אלו התרכזו בעיקר בענפי הסיעוד,¹⁸ הבינוי והחקלאות. כמחצית מהעובדים הזרים היו פלסטינים, אשר רובם הועסקו בבניין (כשני שלישים מהעובדים הפלסטינים), וכמחציתם עובדים זרים מחו"ל, אשר הועסקו בעיקר בסיעוד (כמחצית מהעובדים הזרים הועסקו בסיעוד). בענפי הבינוי, הסיעוד והחקלאות העובדים הזרים מהווים חלק משמעותי מכוח העבודה. יותר ממחצית העובדים בחקלאות בשנת 2023 היו עובדים זרים, רובם מחו"ל. בענף הבינוי יותר משליש מכוח העבודה היו עובדים זרים, רובם פלסטינים. בענף התעשייה עבדו כ-22 אלף עובדים זרים, רובם פלסטינים, אך הם היו כ-5% בלבד מכוח העבודה בענף.¹⁹

---

¹⁸ בתיבה זו ההתייחסות היא לענפי הסיעוד האלה: שירותי רווחה וסעד ללא מגורים לקשישים ולנכים (881); שירותי מטפלי בית (882); בתי אבות לקשישים ומגורים טיפוליים לנכים (873). לא נכללו בה נותני שירותי סיעוד אחרים (לדוגמה אחיות) שעבודתם דומה פחות לעבודת העובדים הזרים בענפים אלו.

¹⁹ בהיעדר מקור אחד המרכז נתונים על כל קבוצות העובדים, פרק זה כולל נתונים מכמה מקורות שונים: הנתונים על העובדים הזרים מחו"ל לקוחים מנתונים מינהליים של רשות האוכלוסין וההגירה, הנתונים על העובדים הפלסטינים מדוח בנק ישראל, והנתונים על העובדים הישראליים - מסקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

שיעור העובדים הזרים מסך העובדים, בענפים נבחרים שלושה רבעונים ראשונים, 2023

בענפים חקלאות, סיעוד, בינוי ותעשייה מועסקים כ-90% מהעובדים הזרים. מקור: עיבודי אגף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מתוך: סקר כוח אדם של הלמ"ס; בנק ישראל, [דין וחשבון 2023](#), פרק ה': שוק העבודה, 2024; רשות האוכלוסין וההגירה - אגף לתכנון מדיניות ואסטרטגיה, [נתוני זרים בישראל](#) (סיכום נתוני זרים בישראל לרבעונים 1, 2, 3 2023 וסיכום לשנת 2023), מאי 2023 - מרץ 2024.

בְּעַנְפִים חִקְלָאוֹת, סִיעוּד וּבִינּוּי, שְׁבָהֶם מוֹעֲסָקִים רֹבֵם הַגְּדוֹל שֶׁל הָעוֹבְדִים הַזֵּרִים, עוֹבְדִים לְצִדָּם עוֹבְדִים יִשְׂרָאֵלִים, אִם כִּמְעַסְקִים שֶׁל אוֹתָם עוֹבְדִים זָרִים אִם כְּעוֹבְדִים הַמוֹעֲסָקִים בַּמְקַבֵּל אֲלֵיהֶם. בְּעַנְף הַבִּינּוּי מוֹעֲסָקִים לְצַד הָעוֹבְדִים הַזֵּרִים 220 אֶלֶף יִשְׂרָאֵלִים, 44% מֵהֶם עֲרָבִים אֲזֵרְחֵי יִשְׂרָאֵל. יַחֲסִית לְשֵׂאֵר הָעוֹבְדִים בַּמִּשְׁק, שִׁיעוּר נִמּוֹךְ מֵהֶם אֶקְדָּמָאִים, ו-8% מֵהֶם בּוֹגְרֵי מַה"ט. בְּעַנְף הַסִּיעוּד מוֹעֲסָקִים כ-102 אֶלֶף עוֹבְדִים יִשְׂרָאֵלִים, וּבְעַנְף הַחִקְלָאוֹת - כ-36 אֶלֶף. הָעוֹבְדִים בְּשְׁנֵי הָעַנְפִים הָאֵלּוּ מְבוֹגְרִים יַחֲסִית.

מֵאֲפִינָיִם שֶׁל עוֹבְדִים יִשְׂרָאֵלִים בְּעַנְפִים שֵׁשׁ בָּהֶם רִיכוּז גָּבוֹה שֶׁל עוֹבְדִים זָרִים, שְׁלוֹשֶׁת הַרְבַּעוֹנִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל שְׁנַת 2023

הענף	מספר המועסקים (אלפים)	שיעור מכלל המועסקים הישראלים במשק	שיעור המבוגרים (55+)	שיעור הערבים	שיעור האקדמאים	שיעור בוגרי מה"ט
חקלאות	36	1%	35%	21%	22%	6%
סיעוד	102	2%	48%	20%	25%	6%
בינוי	222	5%	18%	44%	17%	8%
כלל העובדים במשק	4,202	100%	20%	15%	39%	5%

מקור: עיבודי אנף אסטטטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

בעקבות מלחמת חרבות ברזל נחסמה כניסה של עובדים פלסטינים לישראל. מדיניות ההעסקה של העובדים הזרים מחו"ל לא השתנתה, אולם בשל המצב עזבו את ישראל כ-12,500 מהם, בעיקר עובדים בענף הבינוי ובענף החקלאות, שהועסקו בישראל במסגרת הסכמים בילטרליים.²⁰ יש לציין כאן כי הממשלה אישרה לענף הבינוי ולענף החקלאות להביא לארץ עובדים זרים לזמן מוגבל באמצעות לשכות כוח אדם.²¹

הענף שספג את המכה הקשה ביותר היה ענף הבינוי. כ-3,000 עובדים מחו"ל שהועסקו בענף זה עזבו את ישראל, ועל העובדים הפלסטינים נאסרה העבודה בישראל; מדובר בכ-73% מהעובדים הזרים, שהם 27% מכוח העבודה בענף, שהפסיקו את עבודתם בבת אחת. בעקבות זאת נוצר מחסור חמור בעובדים בענף, שהתבטא בעצירה של פרויקטים רבים ובעלייה חדה בביקוש לעובדים.

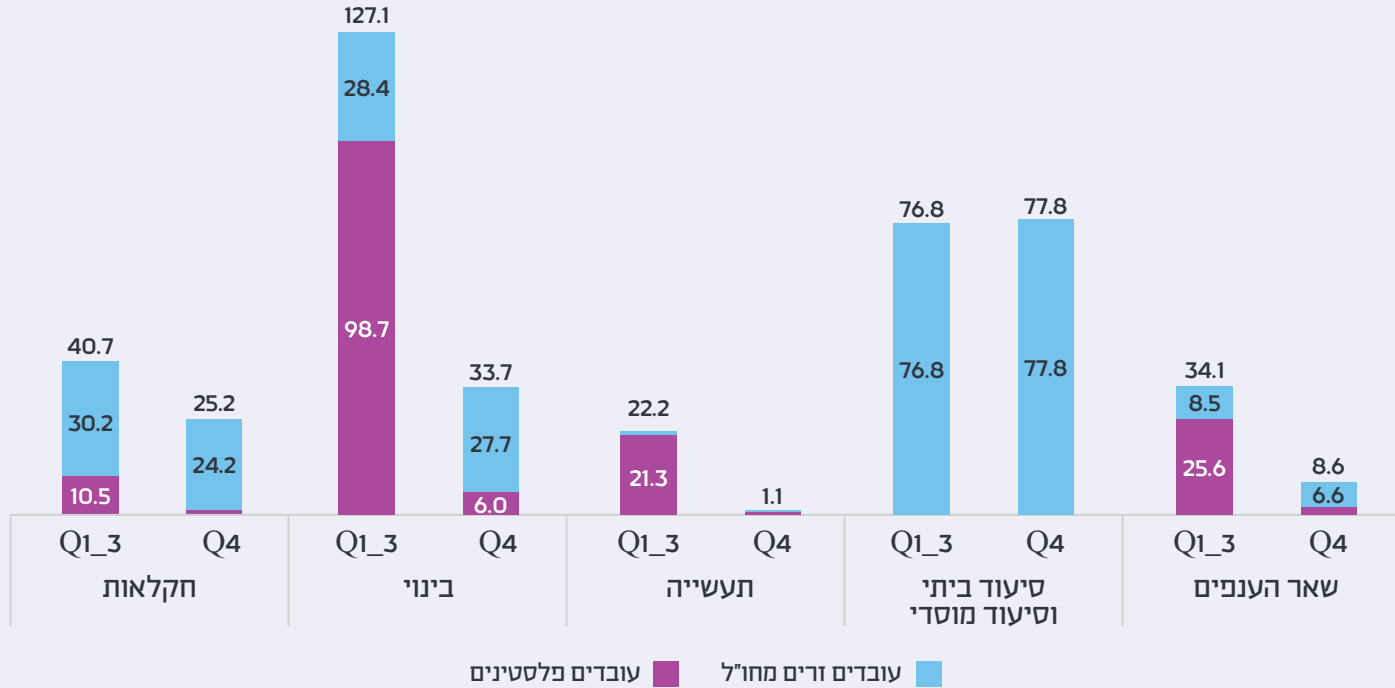
פגיעה קשה ספג גם ענף החקלאות: עם עצירת עבודתם של כעשרת אלפים פלסטינים ועזיבתם של כ-6,000 עובדים זרים מחו"ל נוצר מחסור חמור בעובדים: ומספרם של העובדים הזרים פחת בכ-38%, שהם כ-20% מכוח האדם בענף. מענף התעשייה נגרעו בעקבות המלחמה כ-20 אלף עובדים פלסטינים, שהם כ-98% מהעובדים הפלסטינים בענף. מכיוון ששיעור הפלסטינים בכלל העובדים בענף היה קטן מלכתחילה (כ-5% מכוח העבודה בענף), אין מדובר בשינוי משמעותי, אם כי סביר להניח שבמספר מפעלי תעשייה נוצר מחסור בעובדים. בענף הסיעוד לא היה שינוי משמעותי במספר העובדים הזרים.

---

²⁰ נתוני עזיבות העובדים הזרים מתוך רשות האוכלוסין וההגירה - אגף לתכנון מדיניות ואסטרטגיה, [נתוני זרים בישראל](#), סיכום לשנת 2023 (מרץ 2024).

²¹ [החלטה 1002](#) מ-27 באוקטובר 2023 בקשר לענף הבניין והחלטה 1056 מ-12 בנובמבר 2023 בקשר לענף החקלאות. אישורים אלו ניתנו לגיוס עובדים נוסף על עובדים המגויסים במסגרת הסכמים בילטרליים. בעקבות צעד זה הגיעו לישראל כמה אלפי עובדים זרים.

עובדים זרים, שנת 2023, לפי ענף (אלפים)

מקור: בנק ישראל, [ד"ר וחשבון 2023](#), פרק ה': שוק העבודה, 2024; רשות האוכלוסין וההגירה - אגף לתכנון מדיניות ואסטרטגיה, [נתוני זרים בישראל](#) (סיכום נתוני זרים בישראל לרבעונים 1, 2, 3 וסיכום לשנת 2023), מאי 2023 - מרץ 2024

למרות תוכניות לעידוד תעסוקה של ישראלים בענפים שנפגעו, העובדים הישראלים לא פיצו על הירידה במספר העובדים הזרים, ולא זו בלבד, אלא שבענף החקלאות ובענף הבינוי מספרם של הישראלים אפילו פחת ברבעון הרביעי של 2023.²²

במאי 2024 החליטה הממשלה להגדיל במידה ניכרת את מכסות העובדים הזרים מחו"ל כדי להחליף את העובדים הפלסטינים. בחודשים הבאים יתברר אם הגדלת המכסות עזרה לספק את הביקוש לעובדים.

---

²² בענף התעשייה לא היה שינוי במספר העובדים הישראלים למרות הירידה במספר העובדים הזרים (בעיקר הפלסטינים).

תעסוקת אימהות בחודשי המלחמה

עם תחילת מלחמת חרבות ברזל גויסו רבים לשירות מילואים ונשים רבות נשארו בבית עם ילדיהן, בשעה שמוסדות החינוך היו סגורים. גם אימהות שבני הזוג שלהן לא גויסו למילואים נאלצו להחליט אם לצאת לעבודה באופן קבוע, לחלוק את שעות העבודה ושעות הטיפול בילדים עם בני הזוג, או להישאר בבית עם הילדים במקרים שמוסדות החינוך פעלו באופן חלקי. מצב זה אמור לפגוע יותר באימהות לילדים צעירים הזקוקים להשגחה צמודה. המלחמה השפיעה כמובן גם על אבות שבנות הזוג שלהם גויסו, אך כיוון שרוב חיילי המילואים, במיוחד ההורים, הם גברים, ומכיוון שרוב חיילי המילואים הם יהודים שאינם חרדים, חלק זה מתייחס רק לאימהות יהודיות שאינן חרדיות.

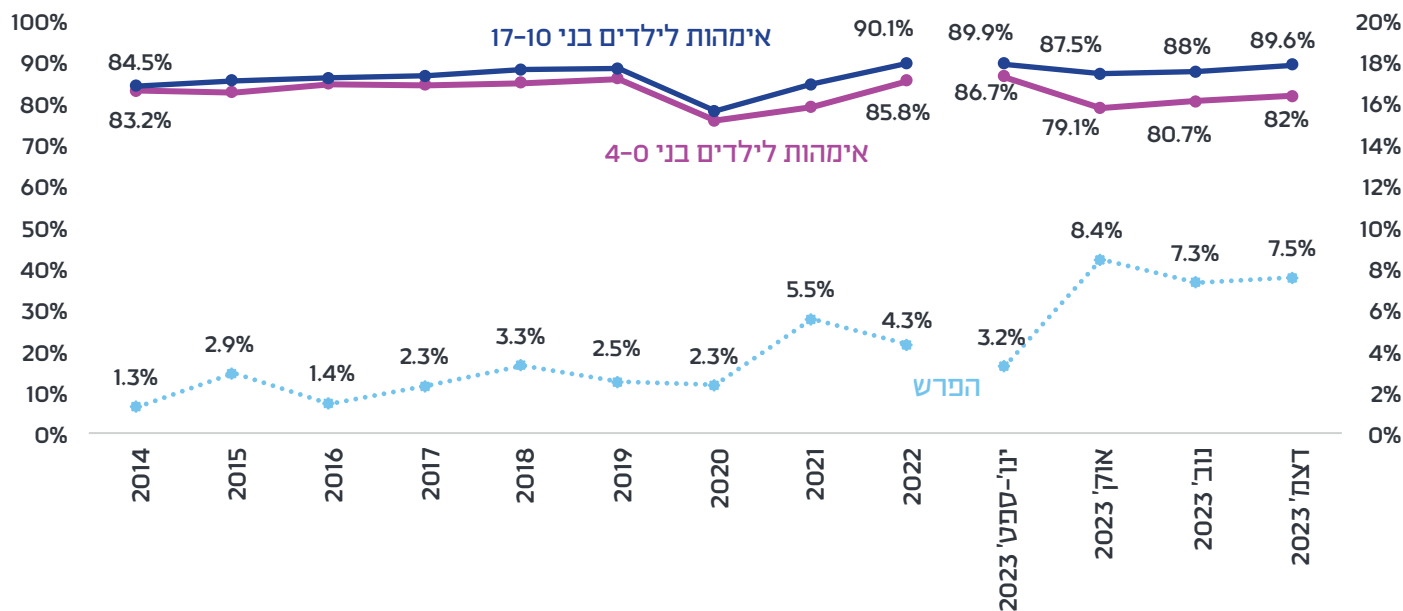
התרשים הבא מציג את שיעור התעסוקה בקרב אימהות לילד אחד לפחות בגיל 4 ומטה, לעומת אימהות לילד אחד או יותר מעל גיל 10.²³

---

²³ ההשוואה כאן היא בין הורים שיש להם לפחות ילד אחד בגילי 4⁺ ובין הורים לילדים בגילי 10⁻17 שאין להם ילדים בגילי 0⁻9. ילדים מעל גיל 17 אינם מתועדים בסקר כוח האדם (והם גם רלוונטיים פחות לדיון כאן).

שיעור התעסוקה המותאם בקרב אימהות יהודיות שאינן חרדיות

גילי 25-66. שיעור התעסוקה ממרץ 2020 עד דצמבר 2021 ומאוקטובר 2023 עד דצמבר 2023 אינו כולל עובדים שהוצאו לחל"ת (קורונה, מלחמת חרבות ברזל).

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

בשנים שקדמו למשבר הקורונה היה שיעור האימהות לילדים בני 10 ומעלה שעבדו גבוה ב-2³ נקודות אחוז משיעור האימהות לילדים צעירים יותר. בשנת 2020 הפער נשמר, אך בשנים שלאחר הקורונה ההפרש הוכפל. בשלושת הרבעונים הראשונים של 2023 חזרו והצטמצמו הפערים בשיעורי התעסוקה של שתי הקבוצות לשיעורים טרום הקורונה. בעקבות פרוץ המלחמה באוקטובר 2023 חלה ירידה חדה בשיעורי התעסוקה בקרב אימהות, בעיקר בקרב אימהות לילדים צעירים יותר,

והפער בין שתי הקבוצות התרחב ועמד על הפרש שיא של כ-7.7 נקודות אחוז בשיעור התעסוקה. השפעות אלו נמשכו בכל הרבעון האחרון של 2023. את העובדה שהפער לא הצטמצם אפשר לייחס להמשך התפקוד החלקי של מערכת החינוך²⁴ ולהמשך שירות המילואים של בן הזוג, וגם לאפשרות שלא לחזור לעבודה בשל ההקלות בקבלת חל"ת ודמי אבטלה.²⁵

לצורך הבנת השוני בדפוסי התעסוקה של נשים מקבוצות שונות, בוצע ניתוח של משתנה סטטוס תעסוקתי (עובדת/לא עובדת) תוך ניטרול ההשפעות הדמוגרפיות ופיקוח על אימהות לילדים בגילי 0-4.²⁶ ברבעון האחרון של 2023, גם כאשר מפקחים על מאפייני רקע, הסיכוי של אם לילדים בגילי 0-4 לעבוד היה נמוך בכ-57% מהסיכוי של אם לילדים בגילי 10-17; הנתון המקביל ברבעון האחרון של 2022 עמד על 43% בלבד. נוסף על כך, הסיכוי של אימהות שגרות באשקלון לעבוד נמוך בכ-47% מהסיכוי של אימהות שגרות במרכז, והסיכוי של נשים שגרות בגבול הצפון²⁷ לעבוד נמוך ב-51%. פערים אלו לא היו קיימים ברבעון האחרון של 2022, גם לא אצל נשים שאין להן ילדים קטנים. תוצאות אלו מלמדות על פגיעה משמעותית באוכלוסיית האימהות. בתחילת 2024 ניתנה לבנות הזוג של משרתים במילואים הגנה מפני פיטורים, אך אין בכך כדי לפצות אותן על הנזק התעסוקתי שנגרם להן.

---

²⁴ בנובמבר המשיכה מערכת החינוך לפעול באופן חלקי. במחוזות הדרום התקיימה למידה פיזית ב-36% בלבד מכלל מוסדות החינוך, לעומת לפחות כ-75% בשאר המחוזות. ראו מרכז המחקר והמידע של הכנסת.

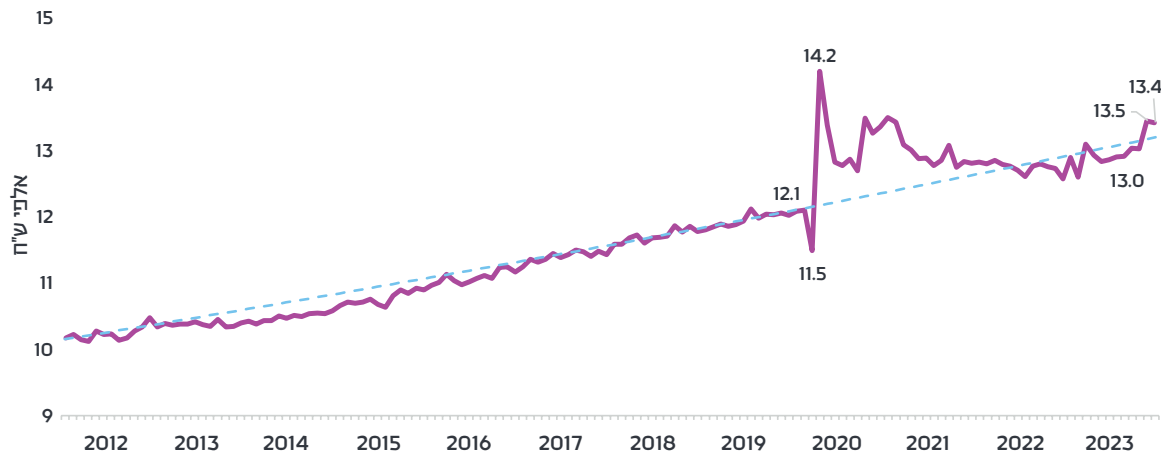
²⁵ ראו באתר כל זכות, [דמי אבטלה בתקופת מלחמת חרבות ברזל](#).

²⁶ הניתוח כלל גם פיקוח על המשתנים: גיל, מצב משפחתי, מספר ילדים (עד גיל 17), השכלה, מדרד חברתי-כלכלי ונפת המגורים.

²⁷ נפות צפת, עכו, גולן וכנרת

בשנת 2023 הוסיפה האינפלציה להיות גבוהה יחסית ועמדה על כ-3%. למרות עליית המחירים, השכר הממוצע למשרת שכיר עלה ריאליית בכ-2% (הפער בין השכר הממוצע ב-2023 לשכר הממוצע בשנת 2022, במחירי 2023), נמוך מעט מהמגמה בשנים שקדמו למשבר הקורונה (2012-2019).²⁸

השכר הממוצע למשרת שכיר (מחירי דצמבר 2023)

שכר חודשי למשרת שכיר, באלפי שקלים. מקור: עיבודי אנץ' אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני הלמ"ס

²⁸ חישוב עליית השכר הסטנדרטי - העלייה הריאליית בין דצמבר 2022 לדצמבר 2023 - מראה שהשכר עלה בכ-6.7%, אולם חלק גדול מהעלייה הזאת נובע מעיתוי המדידה: בדצמבר 2022 (חודש הבסיס שביחס אליו בודקים את העלייה במהלך שנת 2023) השכר הממוצע ירד ריאליית בכמאה ש"ח, ובנובמבר 2023 הוא עלה ריאליית בכ-400 ש"ח.

תיבה | אקלים - חשיפת עובדים בישראל לתנאי מזג האוויר

שנת 2023 הייתה החמה בהיסטוריה המתועדת, ובשל שינויי האקלים צפוי שמגמת ההתחממות תימשך בשנים הקרובות. על פי השירות המטאורולוגי, גם אם מדינות העולם יעמדו ביעדי פליטות הפחמן בשנים הקרובות, בעשור הקרוב ימשיכו שינויי האקלים להיות משמעותיים ויתבטאו בעליית הטמפרטורות והכבדת עומס החום, בעליית גובה פני הים, בשינוי דפוסי הגשמים ובהתגברות תופעות של מזג אוויר קיצוניות.

מזג האוויר משפיע על תנאי העבודה ועל בריאות העובדים ובטיחותם. ההשפעה העיקרית של שינויי האקלים בישראל מתבטאת בעלייה בטמפרטורות ובהכבדת עומס החום. הסכנות העיקריות של עבודה בעומס חום כבד הן התייבשות, מכת חום, שבץ ומחלות של מערכת הלב וכלי הדם - פגיעות חמורות שעלולות לגרום למוות.²⁹ מחקרים רבים מראים קשר מובהק בין עומס חום לירידה בפריון העבודה³⁰ ואף בין עומס חום לתאונות עבודה. נוסף על עומס החום עובדים עלולים להיפגע גם מאירועי מזג אוויר קיצוניים אחרים, דוגמת הצפות, שגם הן צפויות להחמיר עם הימשכות משבר האקלים. גם מי שעבודתם אינה כרוכה בחשיפה לתנאי מזג האוויר עלולים להיפגע ממזג אוויר קיצוני בדרכם לעבודה.

לאור חשיבות הנושא נעשה במשרד העבודה ניתוח מקיף שבחן את ההשלכות של שינויי מזג האוויר על שוק העבודה הישראלי. מטרת העבודה הייתה לזהות את העובדים החשופים ביותר לתנאי מזג האוויר המשתנה, נסקרו במחקר כלל

International Labour Organization (ILO), Working on a Warmer Planet: The Impact of Heat Stress on Labour Productivity and Decent Work, International Labour Office, Geneva, 2019

Andreas D. Flouris et al., "[Workers' Health and Productivity under Occupational Heat Strain: A Systematic Review and Meta-Analysis](#)," *lancet Planet Health* 2, December 2018. DOI: [https://doi.org/10.1016/s2542-5196\(18\)30237-7](https://doi.org/10.1016/s2542-5196(18)30237-7)

משלחי היד ומוינו לשלוש קבוצות לפי רמת החשיפה לתנאי מזג האוויר במקום העבודה:³¹ **עבודה בפנים במקומות שיש בהם שליטה אקלימית**, כגון משרדים; **עבודה בפנים במקומות שאין בהם שליטה אקלימית**, כגון מפעלים ומחסנים מסוימים או מאפיות; **עבודה בחוץ**, בבניין, בחקלאות, בתחזוקה מוניציפלית וכדומה.

בשנת 2019 עבדו כ-87% מהעובדים הישראלים בפנים, במקומות שיש בהם שליטה אקלימית. כ-8% מהעובדים הישראלים עבדו באותה שנה בפנים אך במקומות שאין בהם שליטה אקלימית. עובדים אלו חשופים לחום ולקור קיצוניים,³² עבודה ממושכת בתנאים כאלה יכולה להשפיע על פיריון העבודה ועל מצבו הנפשי של העובד.³³ כ-5% מהעובדים הישראלים עובדים בחוץ, והם העובדים החשופים ביותר לפגעי מזג האוויר המשתנה. נוסף על עובדים אלו, במצב שגרה נמצאים בישראל עוד כ-150 אלף עובדים זרים³⁴ אשר עובדים בחוץ, בענפי הבינוי והחקלאות, או בפנים, אך במקומות שאין בהם שליטה אקלימית, בענפי התעשייה והשירותים.

בעבודות שכרוכות בחשיפה לפגעי מזג האוויר עובדים כמעט רק גברים, בעיקר גברים ערבים, אשר 47% מהם חשופים בעבודתם לפגעי מזג האוויר - פי 2.5 מגברים יהודים שאינם חרדים ופי 4 מגברים חרדים.

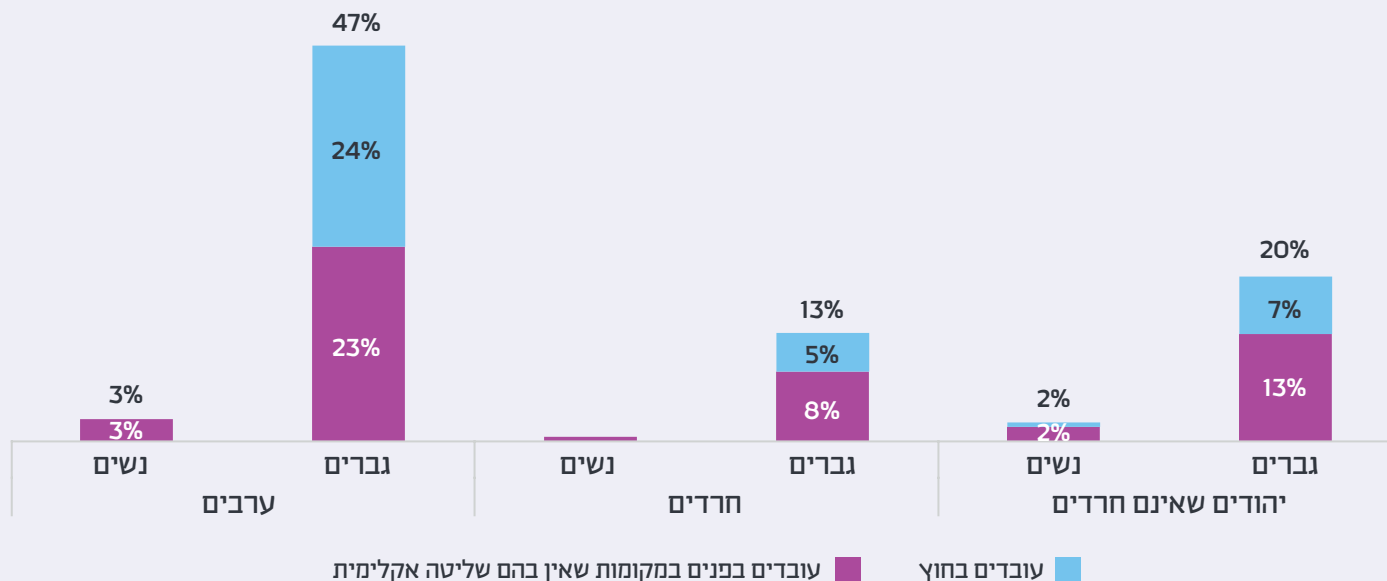
³¹ משלחי היד מוינו בעזרת דירוג רמות החשיפה למשלחי יד של האתר האמריקאי (Occupational Information Network) O*NET OnLine, לפי פגעי מזג האוויר בארצות הברית.

³² ערכי הסף המקובלים למדדים אלו מפורסמים מדי שנה על ידי ACGIH (ארגון מקצועי של גהותנים ממשלתיים). מדדים אלו תלויים בתנאים הסביבתיים, במשך החשיפה ובמאפייני העובד והעבודה שהוא מבצע.

³³ Marina Russo et al., "Work Hazards and Workers' Mental Health: An Investigation Based on the Fifth European Working Conditions Survey," *La medicina del lavoro* 110(2), 2019, pp. 115-129, DOI: 10.23749/mdl.v110i2.7640

³⁴ במספר זה כלולים כ-55 אלף עובדים זרים מחו"ל השוהים בישראל, כחוק ושלא כחוק, וכ-95 אלף עובדים פלסטינים הנכנסים לישראל על בסיס יומי (לפחות עד פרוץ מלחמת חרבות ברזל). להרחבה ראו רשות האוכלוסין וההגירה - אגף לתכנון מדיניות ואסטרטגיה, [נתוני זרים בישראל](#) (סיכום נתוני זרים בישראל לרבעונים 1, 2, 3, 2023 וסיכום לשנת 2023), מאי 2023-מרץ 2024.

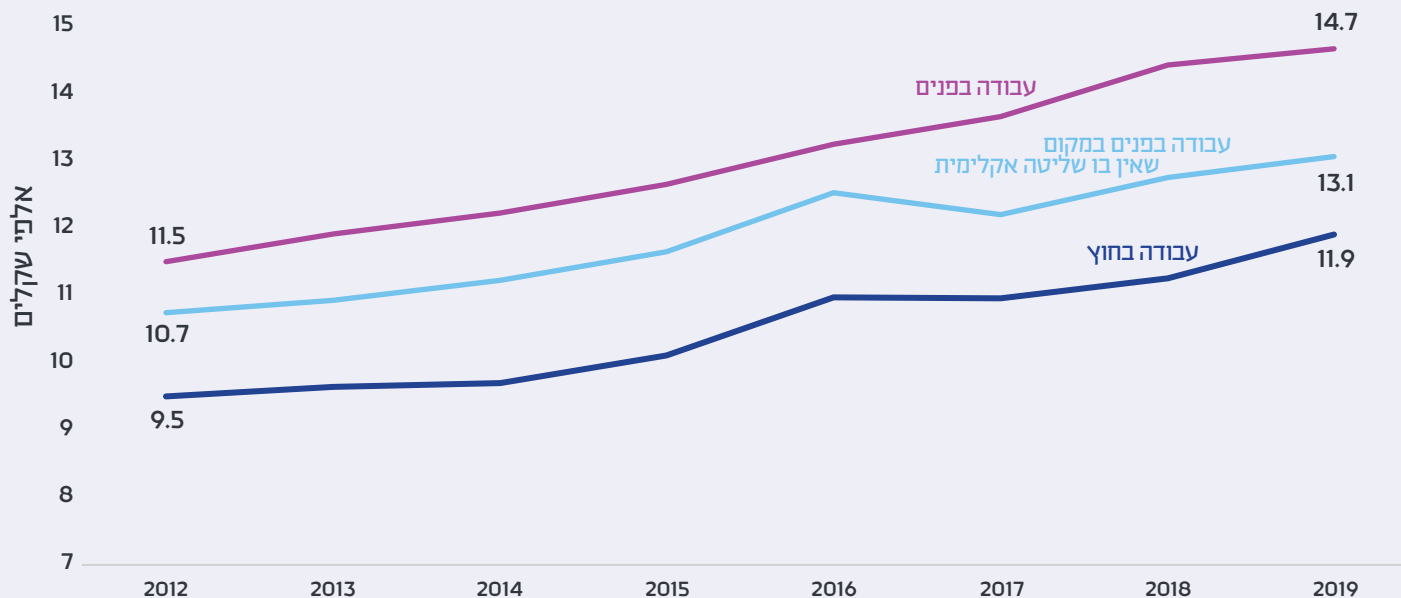
שיעור העובדים הישראלים בגילי +15 בשתי רמות החשיפה העיקריות, על פי קבוצות אוכלוסייה, 2019

מקור: עיבוד אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

מי שעובדים בחוץ הם בדרך כלל בעלי שכר נמוך יותר: שכרם של העובדים בחוץ נמוך בכ-19% משכרם של העובדים שעבודתם בפנים במקומות שיש בהם שליטה אקלימית. שכר נמוך משקף בין היתר יכולת מיקוח נמוכה יותר, שמקשה על העובד לדרוש תנאי עבודה הולמים יותר ואמצעים שיקלו עליו, כגון ציוד מגן או הצללה.

השכר הנומינלי הממוצע של עובדים ישראלים בגילי העבודה העיקריים (25-64)
 בכל אחת מרמות החשיפה, 2012-2019

מקור: עיבודי אנף אסטטרגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

משנת 2012 ועד 2019 עלה שכר העובדים הישראלים בגילי העבודה העיקריים בכל רמות החשיפה (בחוץ, בפנים ובפנים במקום שאין בו שליטה אקלימית), אך שכרם של העובדים בפנים עם שליטה אקלימית עלה בשיעור מעט גבוה יותר. הדבר נובע ככל הנראה מן החפיפה בין הביקוש ההולך וגובר לעובדים בעלי מיומנויות גבוהות ובין עבודות הנעשות בפנים, הדורשות מיומנויות כאלה.

עובדים ומעסיקים יכולים לצמצם את מידת החשיפה של העובד לתנאי מזג האוויר ולהפחית את הפגיעה בו על ידי שימוש בציוד מיגון, שינוי שעות העבודה, הצללה וכו'. עוד יש לציין שהרגישות לתנאי מזג האוויר אינה אחידה: לדוגמה, עובדים מבוגרים או עובדים בעלי משקל עודף נמצאים בסיכון גבוה יותר לפגיעה.³⁵ ואולם אף שהסיכון לעובדים עולה עם הגיל, שיעור העובדים המבוגרים ברמות החשיפה השונות אינו משתנה במידה משמעותית.

כחלק מההתמודדות עם שינויי האקלים, משרד העבודה פועל להתאמת השוק לעבודה בתנאים המשתנים ופועל לאסדרה של צמצום הפגיעה בעובדים. כדי להעניק למשק זמן התארגנות ולבצע התאמות מדורגות להתמודדות עם שינויי האקלים, המיקוד הרגולטורי שמקדם המשרד נשען בעיקרו על הגברת הכשירות המקצועית של העובדים בהתמודדות עם סיכוני האקלים, ולא בהגבלת אופן ושיטות העבודה.³⁶

מהלכי האסדרה שהמשרד מקדם כוללים, בין היתר, התניית הביצוע של עבודות בנייה בתכנון מוקדם של תנאי הבטיחות בהתחשב גם בתנאי האקלים המשתנים; הכשרת מנהלי עבודה בבנייה להתמודדות עם סיכוני אקלים; הגדרת "עומס חום" כמקרה מסוכן המחייב דיווח כתאונת עבודה; הנהגת החובה לכלול בהדרכת העובדים מסירת מידע על ההתמודדות עם סיכוני האקלים בעבודתם; והנחיות להתקנת וביסוס עגורני צריח באתרי עבודה בהתאם למפת רוחות באופן שישפר את עמידותם ברוחות במהירות גבוהה.

כצעד משלים משרד העבודה מקדם בתקנות הבטיחות בעבודות בנייה המונחות כרגע על שולחן ועדת העבודה מהלך של טיוב רגולטורי שיפטור מחובת מינוי מנהל עבודה בהתקנת פנלים סולריים ויתרום בכך לקידום הטמעת אנרגיה ירוקה.

Cecilia Sorensen and Jeremy Hess, "Treatment and Prevention of Heat-Related Illness," *The New England Journal of Medicine* 387(15), 2022, pp. 1404–1413, DOI: 10.1056/NEJMcp2210623

³⁵ מיקוד זה מבוסס על סקירה שביצע מינהל הבטיחות במשרד העבודה בשיתוף השירות המטאורולוגי, שבדקה את הקשר בין עומסי חום לתאונות עבודה בענף הבינוי בערי מישור החוף, ולא נמצא קשר. משרד העבודה הסיק אפוא כי לעת עתה לא יגובשו חלופות רגולטוריות נוקשות של הגבלת שעות עבודה וכיוצא באלו אמצעים שיסבו עלות כלכלית גבוהה למשק, אלא ינקטו צעדים לחיזוק הכשירות של בעלי מקצוע, והרחבת איסוף הנתונים לבחינה עתידית נוספת. להרחבה ראו רן כהן ויצחק יוסף, [עומס חום והשפעתו האפשרית על תאונות עבודה](#), משרד העבודה והשירות המטאורולוגי, 2023.

חלק ב'

מגמות תעסוקה לפי קבוצות אוכלוסייה

עד פרוץ המלחמה נמשכה ברוב קבוצות האוכלוסייה מגמת העלייה בשיעורי התעסוקה שאפיינה את השנים האחרונות מאז 2020. ערב המלחמה עלה שיעור התעסוקה של גברים ערבים ב-3.8 נקודות אחוז לעומת שנת 2022, והגיע לשיא של 77.9%. שיעור התעסוקה של גברים חרדים הגיע לשיא של 55.1% - עלייה של 2 נקודות אחוז בהשוואה לשנת 2022, ושל כמעט 3 נקודות אחוז בהשוואה לשנת 2019, טרום הקורונה. בשנים 2014-2021 נע שיעור התעסוקה של גברים חרדים סביב ה-50%, וייתכן שנתוני 2023 מעידים על שינוי מגמה בתעסוקת גברים חרדים. עם זאת, מניתוח הנתונים מתברר כי העלייה בשיעור התעסוקה חלה ברובה בגילים המבוגרים (55-66).³⁷ שיעור התעסוקה של גברים חרדים עדיין היה נמוך יחסית, ורחוק מהיעד של 65% שנקבע לשנת 2030.³⁸

בקרב הנשים נמשכה העלייה בתעסוקה של נשים חרדיות - שיעור התעסוקה שלהן הגיע ל-80.8%, נמוך ב-0.2 נקודות אחוז בלבד מהיעד ל-2030. נמשכה גם העלייה בשיעור התעסוקה של נשים ערביות, שהגיע ל-44.8% - עלייה של כמעט 3 נקודות אחוז ביחס לשנת 2022.

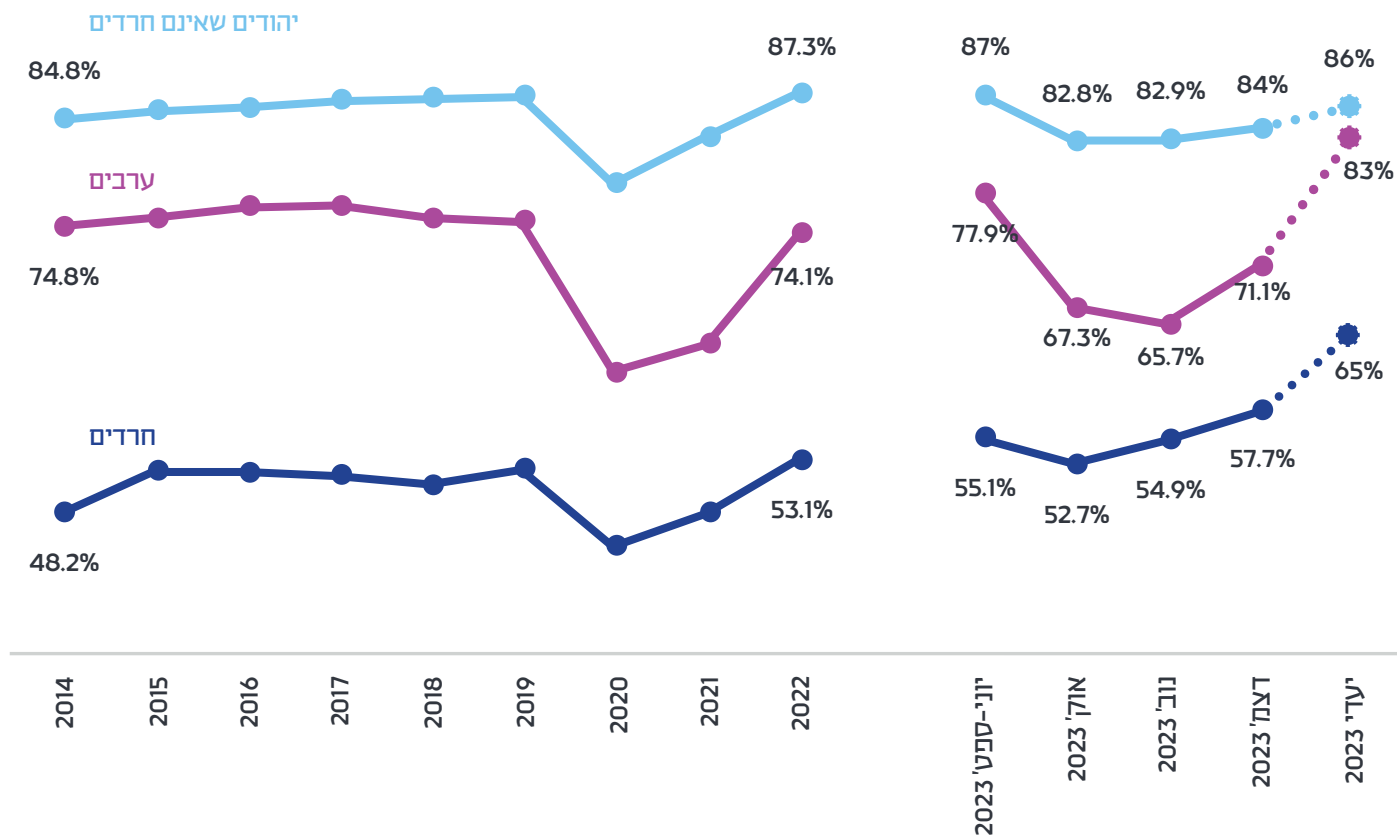
---

³⁷ להרחבה בעניין עליית שיעור התעסוקה בקרב הגברים החרדים במחצית הראשונה של שנת 2023 ראו משרד העבודה, [זרקור: על עליית שיעור](#)

[התעסוקה של גברים חרדים בשנת 2023](#), 2023.

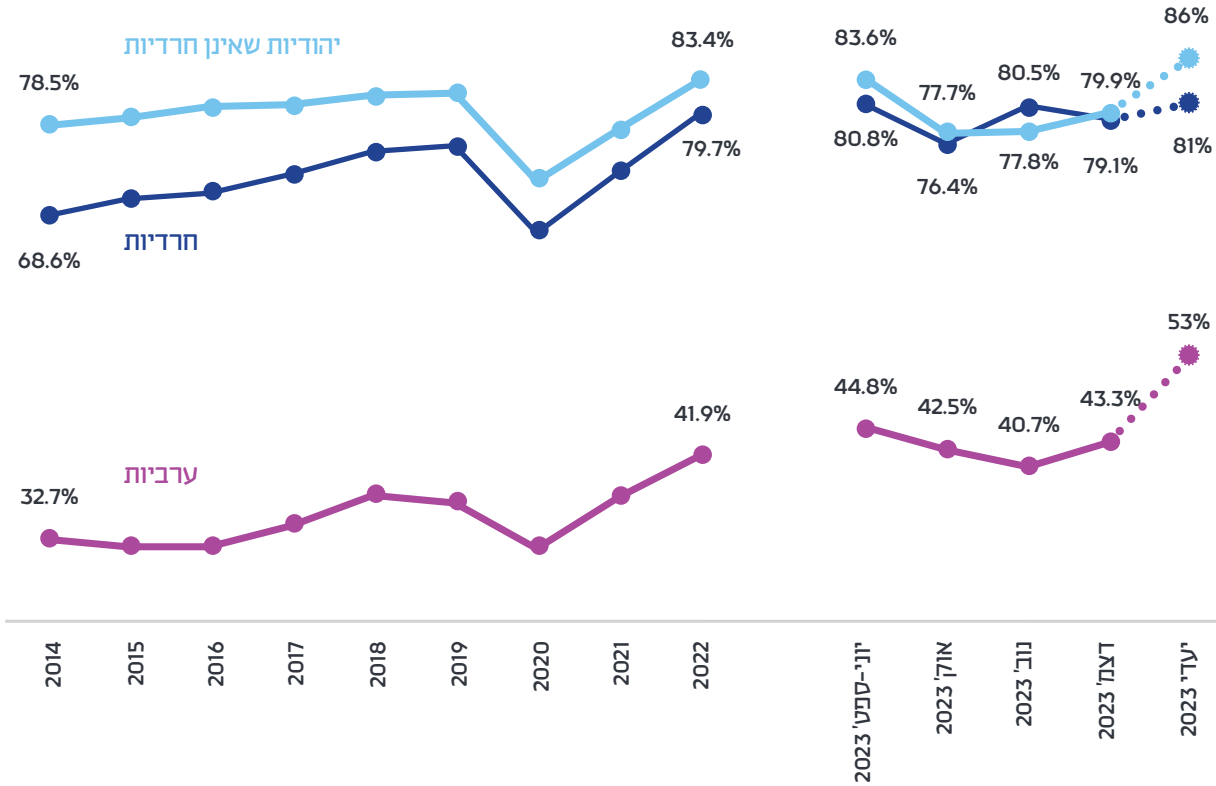
³⁸ פרק זה מתייחס לתעסוקה בגילי 25-66, בהתאם לקבוצות הגיל של יעדי תעסוקה 2030 שנקבעו ב[החלטת ממשלה 198](#) משנת 2021.

שיעור התעסוקה לפי קבוצות אוכלוסייה, גברים

גילי 25-66. שיעור התעסוקה ממרץ 2020 עד דצמבר 2021 ומאוקטובר 2023 עד דצמבר 2023 אינו כולל עובדים שהוצאו לחל"ת (קורונה, מלחמת חרבות ברזל). מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

שיעור התעסוקה לפי קבוצות אוכלוסייה, נשים

גילי 25-66. שיעור התעסוקה ממרץ 2020 עד דצמבר 2021 ומאוקטובר 2023 עד דצמבר 2023 אינו כולל עובדים שהוצאו לחל"ת (קורונה, מלחמת חרבות ברזל). מקור: עיבודי אגף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

השפעת המלחמה על תעסוקת אוכלוסיות

כאמור בחלקים הקודמים, עם פרוץ המלחמה ירדה התעסוקה במידה ניכרת בגלל היעדרות של מספר רב של עובדות ועובדים ממקומות עבודתם. ההיעדרויות נגרמו מסיבות אחדות: גיוס לשירות מילואים; סגירת מוסדות החינוך לתקופה ממושכת, שאילצה הורים להישאר בבית עם ילדיהם; הגבלות ביטחון של פיקוד העורף; וצמצום הביקוש לעובדים. אומנם המלחמה פגעה בכל קבוצות האוכלוסייה, אך יש הבדלים ניכרים בהשפעתה על הקבוצות השונות, בשל השפעה שונה של הסיבות להיעדרות על כל קבוצה.

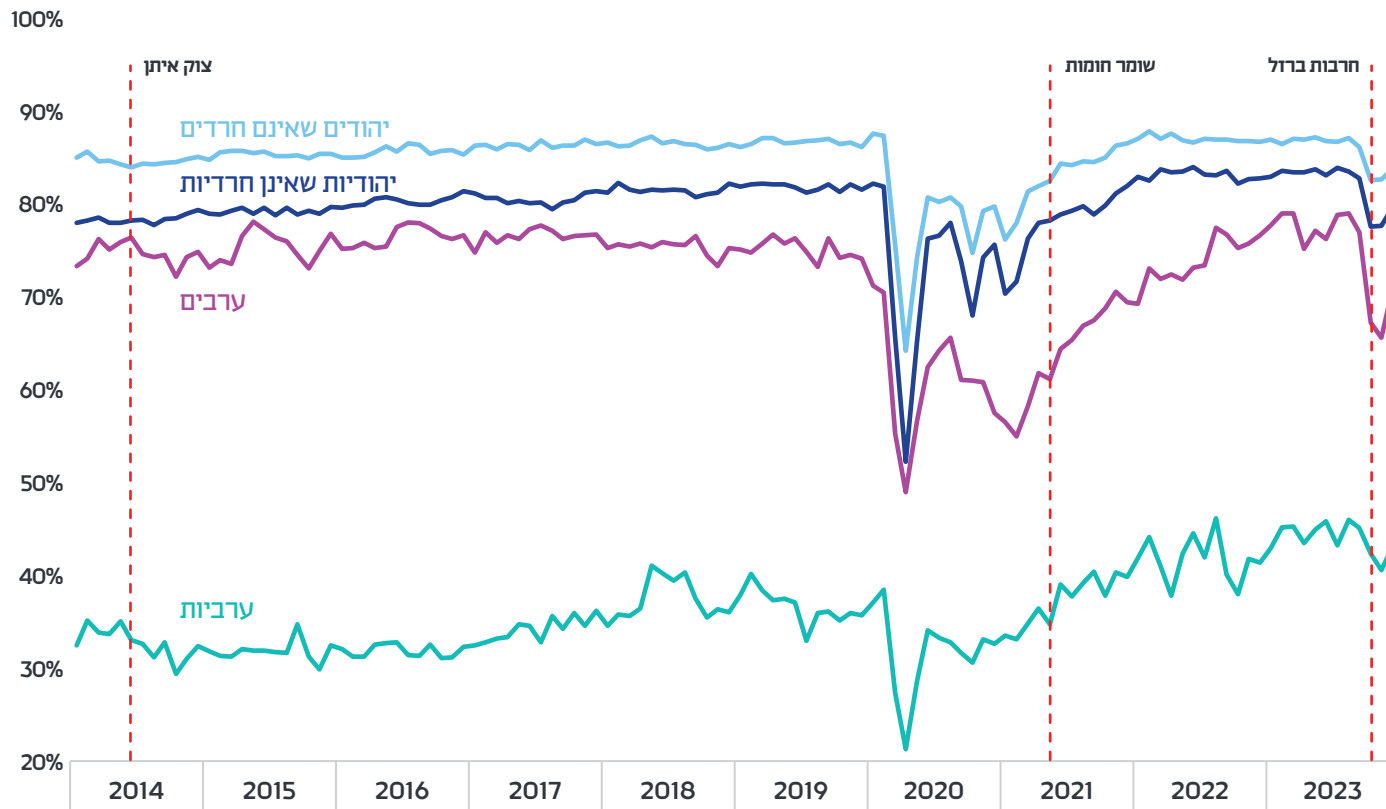
כפי שניתן לראות בתרשים שהוצג לעיל, את הפגיעה הקשה ביותר בתעסוקה ספגו הגברים הערבים, שהירידה הכוללת בשיעור התעסוקה שלהם הגיעה ל-10.6 נקודות אחוז בשפל, מהן רק כ-2 נקודות אחוז בשל גריעה מהתעסוקה הרשמית (אבטלה), והיתר בגלל הוצאת עובדים לחל"ת. קבוצה זו היא אחת הפגיעות ביותר, בהיותה מאופיינת בהשכלה נמוכה ובעיסוק בעבודת כפיים, בעיקר בענפי הבינוי והתעשייה. ענף הבינוי נפגע באופן החמור ביותר עקב סגירה מוחלטת של אתרי בנייה רבים עם תחילת המלחמה,³⁹ והפעילות בו לא שבה לרמתה שלפני פרוץ המלחמה אפילו בדצמבר. מצב זה שונה מכפי שהיה במבצעים כגון שובו אחים וצוק איתן (יוני-אוגוסט 2014) ושומר החומות (מאי 2021), שבעקבותיהם לא נצפה שינוי ניכר בתעסוקת ערבים ישראלים.⁴⁰

---

³⁹ בנק ישראל, [ניתוח מיוחד של חטיבת המחקר: השפעת מלחמת "חרבות ברזל" על תשומת העבודה בחברה העברית](#), הודעה לעיתונות, 10 בדצמבר 2023.

⁴⁰ לא בחנו במסגרת זו את תעסוקת העובדים הפלסטינים, שמאפייניה דומים למאפייני תעסוקת האוכלוסייה הערבית-ישראלית, אך היא מושפעת מהחלטות מדיניות בקשר לאישורי עבודה ומשיקולים מדיניים נוספים.

שיעור תעסוקת ערבים ויהודים שאינם חרדים, לפי מועדי אירועים ביטחוניים

מקור: עיבודי אנף אסטרגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

נוסף על ריבוי ההיעדרויות מהעבודה, שיעור הערבים שדיווחו על צמצום בשעות העבודה מסיבות כלכליות שקשורות למקום העבודה היה גבוה מנשים ערביות ועמד על 4.3%.

על אף האמור לעיל, לאורך חודשי המלחמה התאוששה התעסוקה בקרב הגברים הערבים במידה ניכרת. קצב התיקון היה מהיר יחסית, ובדצמבר 2023 הגיע שיעור התעסוקה שלהם ל-1.1%, אך שיעור זה עדיין נמוך בכ-6.8 נקודות אחוז מכפי שהיה בשלושת החודשים הראשונים של 2023.

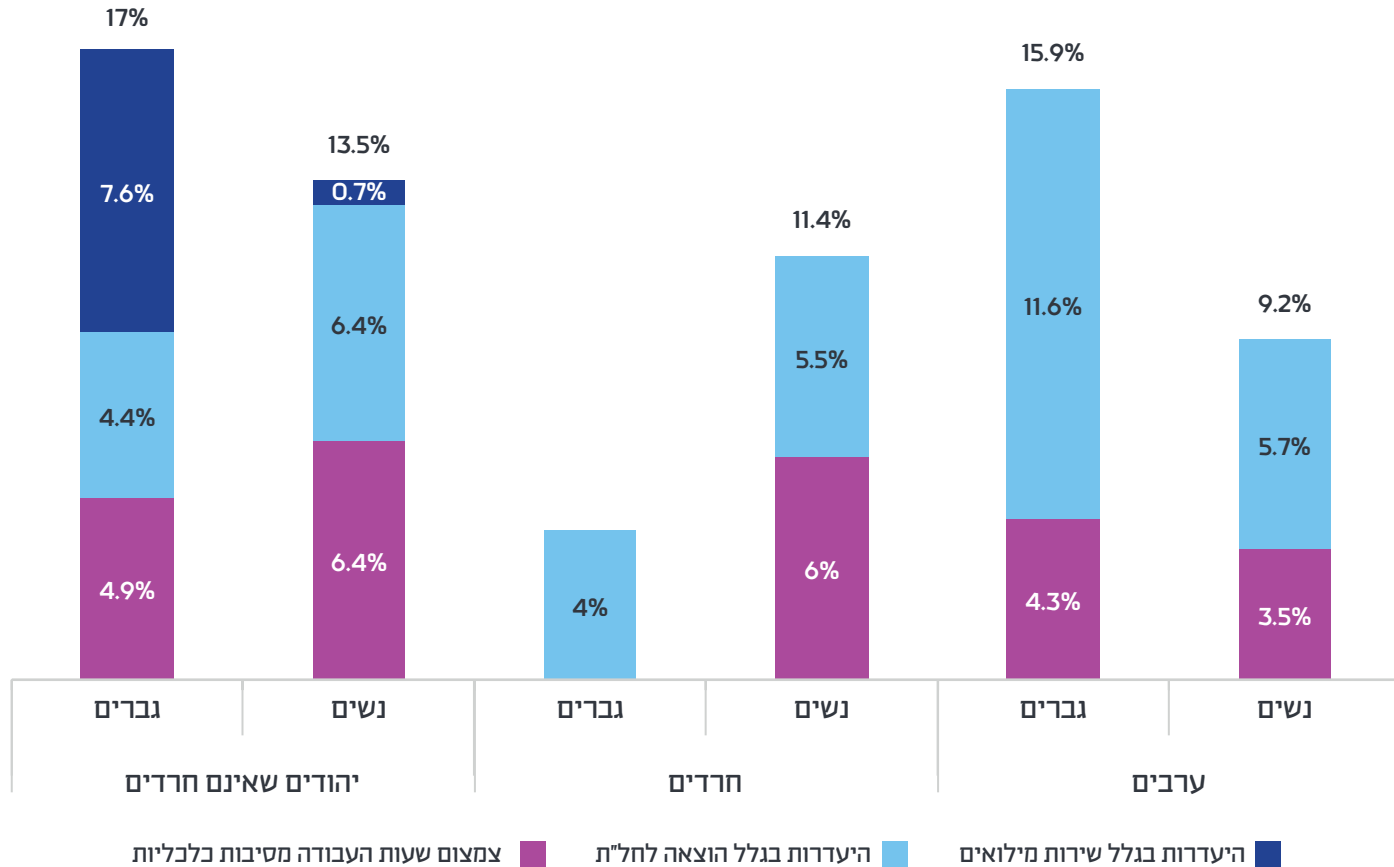
בקבוצת היהודים שאינם חרדים גרם המשבר לירידה של כ-5 נקודות אחוז בתעסוקה עקב יציאה לחל"ת. נוסף על כך, כפי שמוצג בתרשים הבא היעדרות בשיעור גבוה יותר, של כ-8 נקודות אחוז, נגרמה בגלל גיוס עובדים לשירות מילואים.⁴¹ הירידה הקטנה ביותר בשיעור התעסוקה נרשמה באוקטובר אצל הגברים החרדים, ומנובמבר חלה עלייה ניכרת בשיעור התעסוקה שלהם, אשר היה גבוה בסוף השנה הרבה יותר מכפי שהיה בשנים שקדמו למלחמה.

השפעת המלחמה על תעסוקת הנשים הייתה שונה במקצת מהשפעתה על תעסוקת הגברים. תעסוקת הנשים הערביות לא נפגעה באותה מידה שנפגעה תעסוקת הגברים הערבים. באוקטובר הסתכמה הירידה בתעסוקתן בכ-2.3 נקודות אחוז. אומנם שיעור התעסוקה שלהן המשיך לרדת גם בנובמבר, אך בדצמבר הוא החל להתאושש והגיע ל-43.3%, שיעור שעדיין נמוך ב-1.5 נקודות אחוז מכפי שהיה ברבעונים הראשונים של השנה. הירידה הנמוכה יחסית בתעסוקה של קבוצת הנשים הערביות לעומת הגברים הערבים הושפעה ממאפייני התעסוקה של הנשים הערביות, אשר 60% מהן עובדות בענפי החינוך והבריאות, שנפגעו רק בתחילת המלחמה.

---

⁴¹ חוסר הזמינות המובנה של נתונים על שירות המילואים עלול לגרום להטיית דגימה.

היעדרות מהעבודה וצמצום שעות העבודה, אוקטובר 2023

גילי 25-66, מתוך משתתפים בכוח העבודה. שיעור צמצום בשעות העבודה מסיבות כלכליות והיעדרות בגלל מילואים בקרב גברים חרדים נמוך ולא מוצג בגלל מיעוט תצפיות. מקור: עיבודי אגף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

בקרב הנשים החרדיות ירד שיעור התעסוקה באוקטובר בשיעור חד אך יותר של כ-4.4 נקודות אחוז. את הירידה הזאת ניתן לייחס ככל הנראה לסגירת מערכת החינוך, אשר כ-30% מהנשים החרדיות העובדות מועסקות בה. ואולם בחודש נובמבר, שבו חזרה מערכת החינוך לפעול חלקית, וחודש לפני ההתאוששות בקרב הנשים הערביות והיהודיות שאינן חרדיות, התאושש שיעור התעסוקה שלהן כמעט לגמרי והגיע לשיעור נמוך במחצית האחוז בלבד משיעור התעסוקה בתקופה שלפני המלחמה.

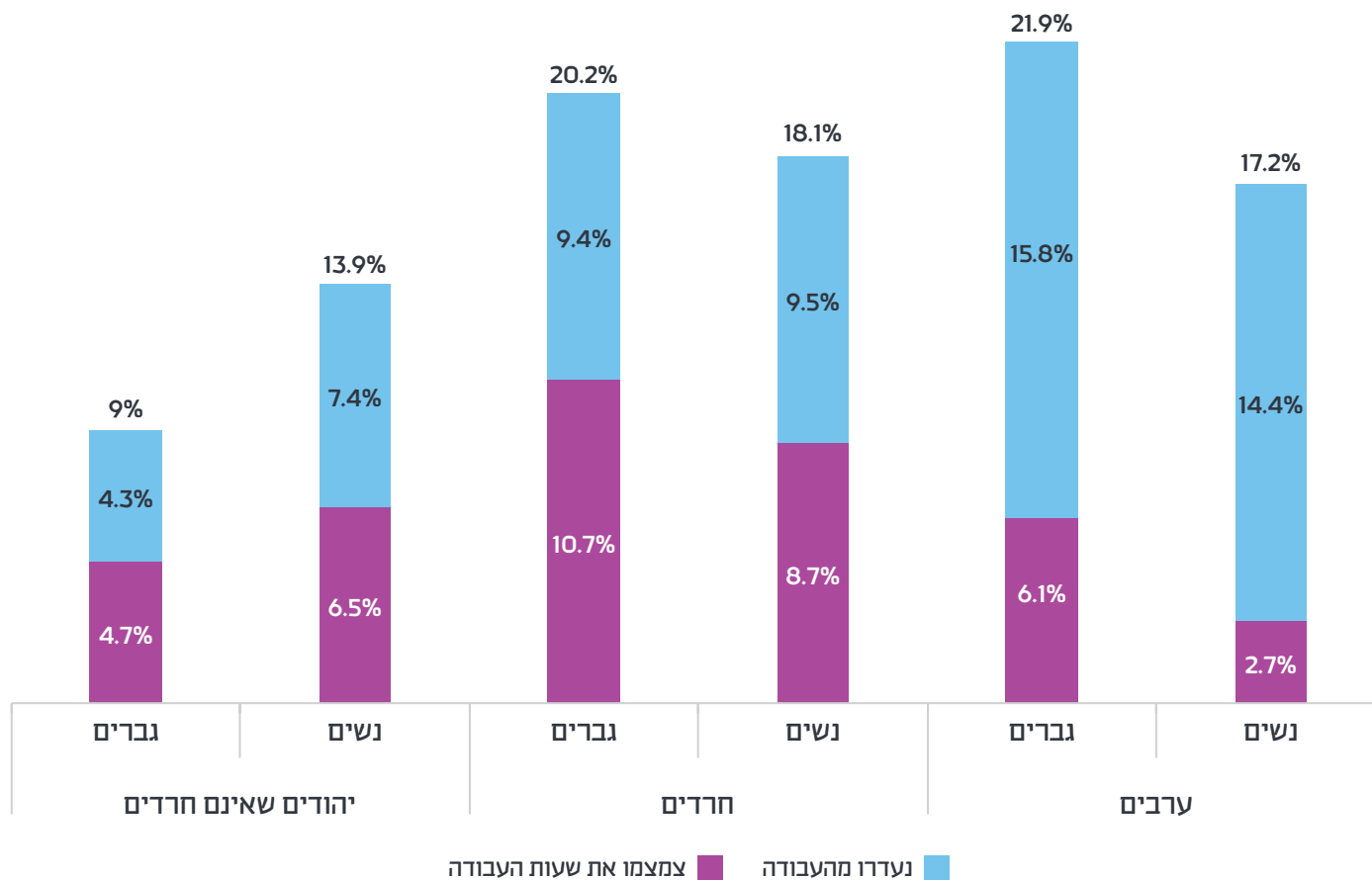
הפגיעה בתעסוקת הנשים היהודיות שאינן חרדיות הייתה גדולה יותר והסתכמה ב-7.1 נקודות אחוז באוקטובר - או ב-8.1 נקודות אחוז, אם כוללים בשיעור הנעדרות את המשרתות במילואים. שלא כמו אצל הנשים החרדיות, ההתאוששות בתעסוקת הנשים היהודיות שאינן חרדיות הגיעה רק בדצמבר, עם חזרתה של מערכת החינוך לפעילות מלאה, וגם אז הייתה ההתאוששות חלקית בלבד. ייתכן שאת ההתאוששות החלקית אפשר לייחס לשיעור בני הזוג המשרתים במילואים, שעודנו גבוה (כ-8% מהגברים היהודים שאינם חרדים נעדרו בנובמבר מעבודתם בגלל שירות מילואים): בהיעדרם של בני הזוג רוב הטיפול במשפחה מוטל על כתפי הנשים, והדבר פוגע ביכולתן לעבוד באותו היקף כמו בשגרה, כפי שהוצג בתת-הפרק שיזחד לתעסוקת אימהות.

כפי שצוין בתחילת הדוח, נוסף על היעדרות מהעבודה מסיבות כלכליות ובגלל שירות מילואים, המלחמה גרמה לעלייה חריגה בהיעדרות מעבודה ובצמצום שעות העבודה בכלל האוכלוסייה גם מסיבות המוגדרות "סיבה אחרת". תופעה זו הייתה כאמור ייחודית לחודש אוקטובר, ולפניו ואחריו היא זניחה.

העלייה החדה ביותר בהיעדרויות ובצמצום שעות העבודה מ"סיבה אחרת" נרשמה אצל הערבים: עלייה של 17.2% בקרב הנשים ושל 21.9% בקרב הגברים. כ-70%-80% מהעובדים הערבים שנעדרו מהעבודה מסיבות אחרות דיווחו שלא הגיעו כלל לעבודה, לעומת כמחצית בקבוצות האחרות. ייתכן שהסבר חלקי לתופעה זו טמון בחשש מאינטראקציה עם אוכלוסייה יהודית. שיעורי צמצום העבודה מסיבה אחרת בולטים גם באוכלוסייה החרדית.

על כל פנים, ההיעדרות מהעבודה וצמצום שעות העבודה מסיבה אחרות בקרב כל הקבוצות נמשכו חודש אחד בלבד, ובנובמבר ודצמבר 2023 חזרו לרמתם הרגילה, הקרובה לאפס.

היעדרות מהעבודה וצמצום שעות העבודה מ"סיבה אחרת", אוקטובר 2023

גילי 25-66, מתוך משתתפים בכוח העבודה. מקור: עיבודי אגף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

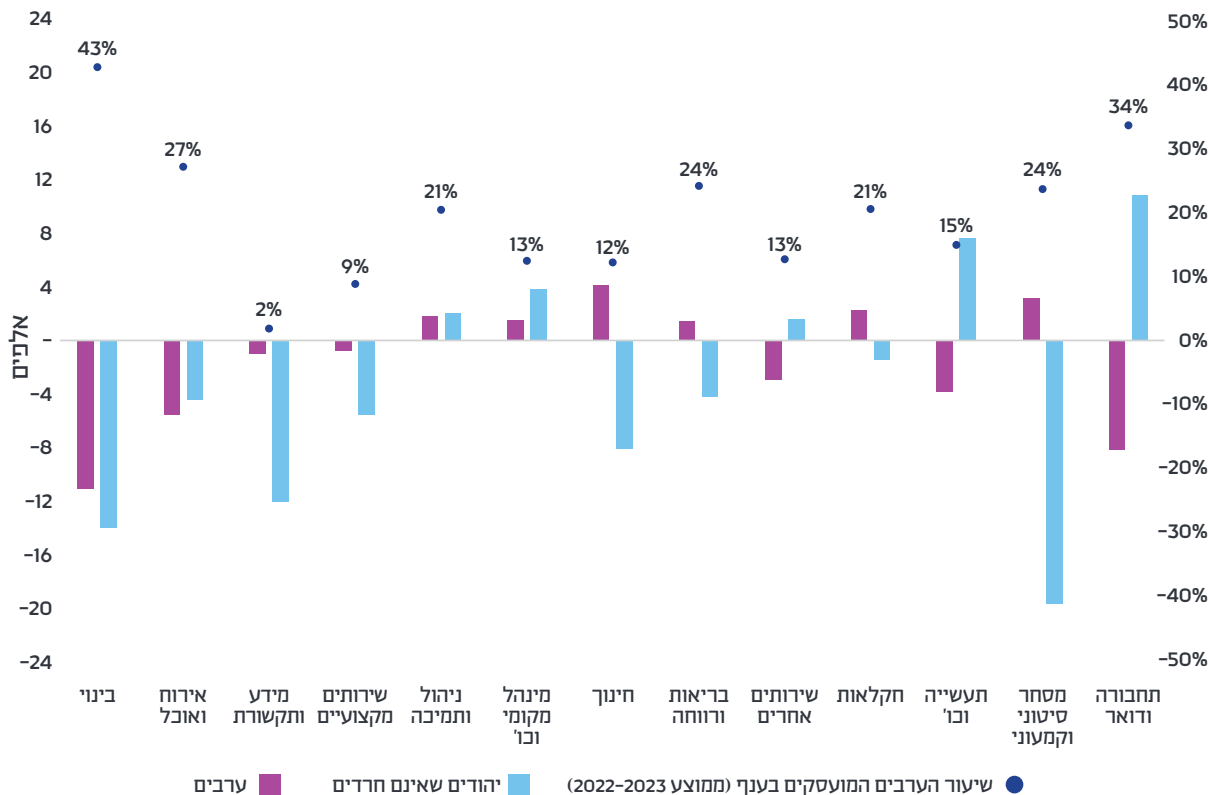
הבדלים בתעסוקת אוכלוסיות לפי ענפים

בהשוואת הרבעון האחרון של 2022 לרבעון האחרון של 2023, רבעון המלחמה, ניתן להבחין במספר מגמות. בִּענפים מסחר סיטוני וקמעוני, בינוי, אירוח ואוכל, ומידע ותקשורת ניכרת מגמת ירידה במספר הגברים המועסקים, הן בקרב היהודים שאינם חרדים והן בקרב הערבים. חלק מירידה זו קשור ישירות לעצירת הפעילות עקב פרוץ המלחמה, שניכרה למשל בסגירת אתרי בנייה רבים.

יש ירידה במספר המועסקים הערבים בענף תחבורה ודואר (-8,282) ובענפים תעשייה, כרייה וחציבה (-3,790) במקביל ניתן לראות בענפים אלו גידול של 10,985 ו-7,753 במספר העובדים היהודים (בהתאמה). השינוי החד במקביל מצביע ככל הנראה על החלפת מועסקים ערבים ביהודים, כנראה משום שהמועסקים הערבים נמנעו מלבוא לעבודה בגלל המתח האתני והחשש מחיכוך בין האוכלוסיות, וייתכן גם שמעסיקים יהודים נמנעו מהעסקת עובדים ערבים ברבעון זה. כמו כן יש להניח שהנכונות של עובדים יהודים לעבוד בענפים אלו רבה יותר מנכונותם לעבוד בענפים אחרים כגון בינוי.

בענף "מסחר קמעוני וסיטוני תיקון כלי רכב מנועיים" מספר המועסקים היהודים שאינם חרדים פחת במידה דרסטית (-19,847) לעומת זאת, מספר המועסקים הערבים בענף זה גדל, אם כי הגידול נמוך יחסית למגמת הגידול המשמעותית במספרם שנמשכה עד ספטמבר 2023.

השוואה בין מספר המועסקים הגברים בגילי 25-66 ברבעון הרביעי של 2022 וברבעון הרביעי של 2023, לפי ענף כלכלי וקבוצת אוכלוסייה

הבדל במספר מועסקים לפי ענף כלכלי בין הרבעון האחרון של 2023 לרבעון האחרון של 2022, ושיעור ערבים ממועסקים בענף (ממוצע 2022-2023). גילי 25-66. מקור: עיבודי אגף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס (2023).

תיבה | מצב התעסוקה בחברה החרדית: בחינה לפי שנתונים

כמוצג בפרקי הדוח, שיעור התעסוקה בקרב הגברים החרדים עודנו נמוך. לעומת זאת, בקרב הנשים, שיעור המועסקות בקרבן היה נמוך בעבר ורובן עבדו בתחום החינוך, חלו בעשרים השנים האחרונות שינויים מפליגים בתחום התעסוקה ובהיבטים כלכליים אחרים. לשינויים אלו יש - וככל הנראה עוד יהיו - השלכות נרחבות על כלל החברה החרדית בישראל, שהיא חברה שמרנית באורחותיה בכלל וביחסים המגדריים בפרט. בתיבה זו נבחן את מצבם של הנשים החרדיות ושל הגברים החרדים במשך. הנתונים המובאים בה הם נתונים מינהליים מהשנים 2001-2022⁴², והם נבחנו לפי שנתוני הלידה שמשנת 1952 עד 1996.

נשים חרדיות |

שיעור התעסוקה בקרב הנשים החרדיות עלה בעשרים השנים האחרונות במידה ניכרת. בחינת שיעורי התעסוקה לפי שנתוני לידה יכולה ללמד אותנו אם מדובר בעלייה שמקיפה את ילידות כלל השנתונים, או בעלייה שנובעת מגידול בשיעורי התעסוקה בקרב ילידות שנתונים מאוחרים יותר. הנתונים מראים כי לעלייה בשיעור התעסוקה תרמו הן נשים צעירות משנתונים מאוחרים, ששיעור העובדות בקרבן גבוה מכפי שהיה אצל קודמותיהן, הן נשים מבוגרות משנתונים מוקדמים, שגם אצלן עלו שיעורי התעסוקה.

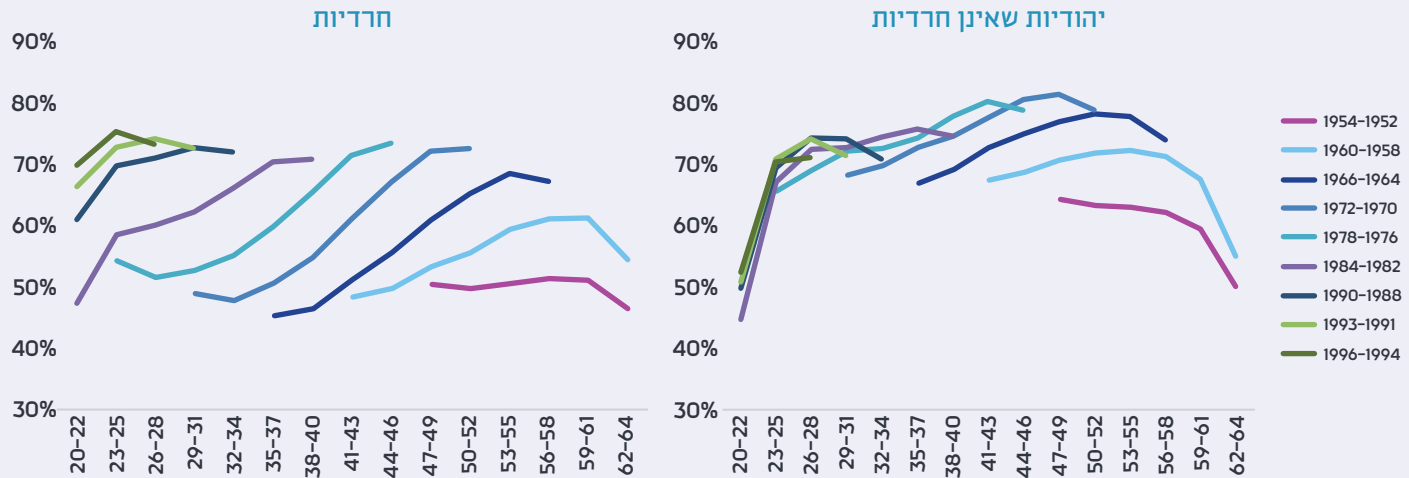
התרשים הבא מראה את שיעורי התעסוקה בקרב נשים יהודיות, חרדיות ושאינן חרדיות. כל שלושה שנתונים מקובצים יחד, ולגבי כל מקבץ מוצג שיעור התעסוקה בקבוצות הגיל השונות בעשרים השנים האחרונות. נבחן לדוגמה את המצב בקבוצת הגיל 29-31 במקבצי שנתוני לידה שונים. קבוצת גיל זו נבחרה משום שיש בה נתונים על נשים משנתונים מאוחרים, אך גם

⁴² הגדרת החרדיות בתיבה זו נקבעה בשלב הראשון על פי מדד פורטנוי, בתוספת תיקון לבתי ספר בעלי סיווג לא נכון ופרטים שאין עליהם נתונים במדד זה, ובשלב השני נערך תיקון לפי בני משפחה. הגדרה זו של חרדיות נשארת קבועה בכל השנים.

על נשים משנתונים מוקדמים יותר (עד ילידות 1970-1972), ומתוך הנחה שרוב הנשים שנמנות עם קבוצת גיל זו הן אחרי הבחירה בהשכלה על-תיכונית. בקבוצת גיל זו רואים עלייה ניכרת בין השנתונים בשיעור התעסוקה בקרב הנשים החרדיות: מ-49% בשנתוני הלידה 1970-1972 ל-73% בשנתוני הלידה 1991-1993. גם בהשוואה לנשים יהודיות שאינן חרדיות ניכר שינוי משמעותי. הפער בין נשים חרדיות לנשים יהודיות שאינן חרדיות בקבוצת הגיל 29-31 עמד אצל ילידות 1970-1972 על 20 נקודות אחוז; בקרב ילידות 1982-1984 ירד הפער ביניהן ל-11 נקודות אחוז, ובקרב ילידות 1991-1993 בגילי 29-31 כבר היה הפער שלילי, ושיעור החרדיות המועסקות היה גבוה בנקודת אחוז משיעור המועסקות בקרב הנשים היהודיות שאינן חרדיות (הפער השלילי נובע מכך שבגילים אלו חלק קטן מהיהודיות שאינן חרדיות עדיין לומדות).

עלייה בשיעורי התעסוקה לאורך השנים ניכרת בקרב הנשים החרדיות גם בכל שנתון לידה כשלעצמו, ושיעורי העלייה אף גבוהים משיעורי העלייה בקרב הנשים היהודיות שאינן חרדיות. לדוגמה, בקרב החרדיות ילידות 1970-1972, אשר כאמור 49% מהן היו מועסקות בגילי 29-31, בגילי 50-52 עמד שיעור התעסוקה על 73% - עלייה של 24 נקודות אחוז. לעומת זאת, בקרב היהודיות הלא-חרדיות ילידות אותו שנתון עלה שיעור התעסוקה בין שתי קבוצות הגיל ב-11 נקודות אחוז בלבד.

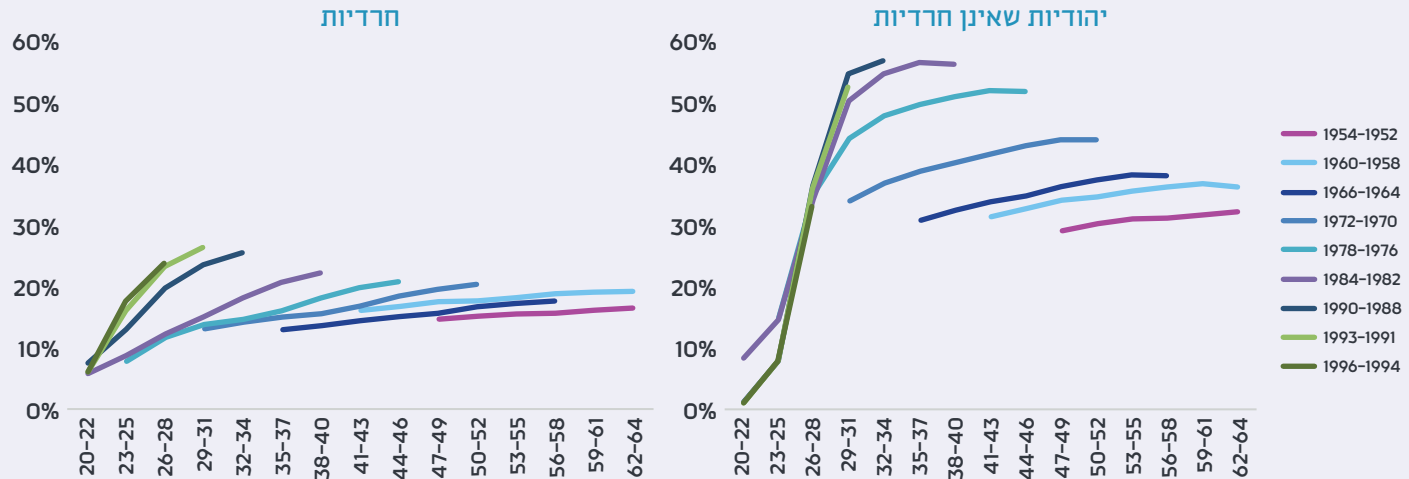
שיעור התעסוקה לפי גיל ושנת לידה, נשים יהודיות

הנתון האחרון עבור כל שנתון מתייחס לשנת 2022 והוא מעט נמוך יותר בשל נתונים לא סופיים.
מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מינהליים של הלמ"ס

בחינת ההשכלה, ההבנסה הממוצעת והיקף המשרות של הנשים החרדיות יכולה לתת מושג על איכות התעסוקה שלהן. מבחינת שיעורי ההשכלה העל-תיכונית - באקדמיה ובמה"ט - עולה כי פערי ההשכלה הצטמצמו בשנים האחרונות, לאחר מספר שנים של גידול, בעקבות עלייה חדה בשיעורי ההשכלה של הנשים החרדיות. לדוגמה, פער ההשכלה בין חרדיות לנשים לא-חרדיות ילידות 1972-1970 בגילי 29-31 עמד על 21 נקודות אחוז בלבד. אצל נשים צעירות בעשור, ילידות 1982-1984, גדל הפער ועמד על 35 נקודות אחוז, בעקבות העלייה בשיעור הנשים היהודיות שאינן חרדיות שהמשיכו ללימודים על-תיכוניים. בשנתונים הבאים הצטמצם הפער עם העלייה בשיעור ההשכלה של החרדיות, ואצל ילידות 1991-1993 עמד הפער בגיל זה על 26 נקודות אחוז. צמצום הפער נובע בעיקר מעלייה חדה בשיעורי ההשכלה של הנשים החרדיות, ובייחוד מהעלייה בשיעור הנשים הלומדות במסגרת מה"ט, שעלה מאוד מאז כניסת לימודי ההנדסאות (בעיקר הנדסאות תוכנה, אך גם אדריכלות) לסמינרים החרדיים.

שיעור בעלות השכלה על-תיכונית לפי גיל ושנת לידה, נשים יהודיות

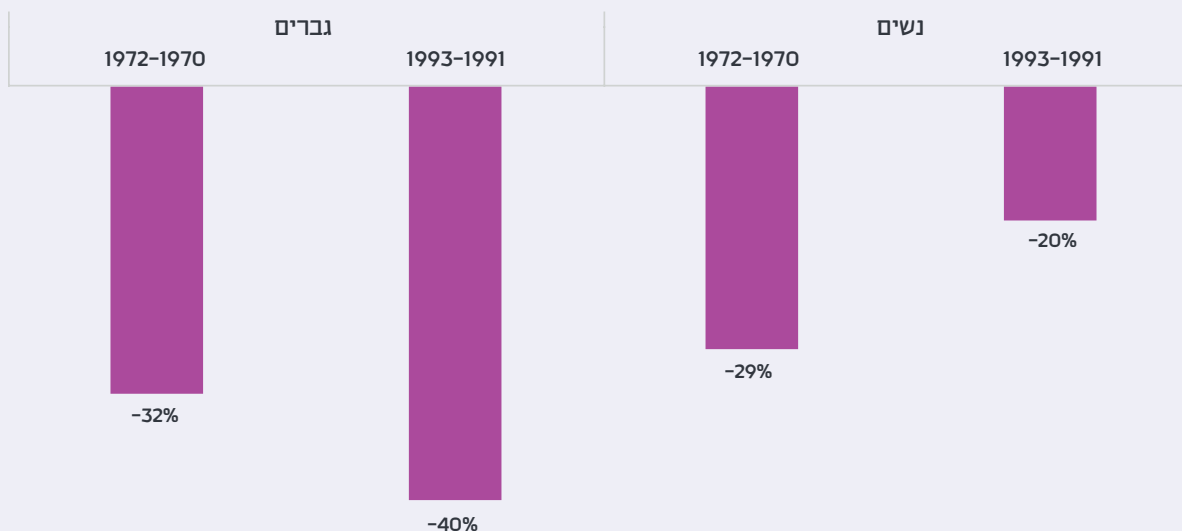
בעלות תואר אקדמי או בוגרות מה"ט. הנתון האחרון עבור כל שנתון מתייחס לשנת 2022 והוא מעט נמוך יותר בשל נתונים לא סופיים. מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מינהליים של הלמ"ס

בשנתונים המאוחרים יותר הצטמצם גם הפער בהכנסה הממוצעת בין הנשים החרדיות לנשים שאינן חרדיות. הירידה בפערי ההכנסה התרחשה בד בבד עם עלייה משמעותית בשיעור הנשים החרדיות העובדות בענף ההייטק, עלייה שנוקפת בעיקר לזכותן של נשים צעירות. אפשר להניח אפוא שבשנתונים אלו ובשנתונים הבאים פערי ההכנסה בין נשים חרדיות לנשים שאינן חרדיות ימשיכו להצטמצם.

ואולם יש לסייג את הממצאים. אומנם שיעור ההשכלה העל-תיכונית עלה מאוד בקרב החרדיות, אך בלימודים האקדמיים רבות עדיין פונות ללימודי חינוך והוראה. כמו כן ישנם ככל הנראה חסמים, הקשורים בעיקר לטיפול בילדים ובבית, שבגללם נשים חרדיות עובדות שעות מעטות יחסית, דבר הפוגע בפוטנציאל ההשתכרות שלהן.⁴³ ובכל זאת, ניכר שיפור מהיר בפרמטרים של תעסוקה, השכלה והכנסה בקרב הנשים החרדיות, וניכר קשר חיובי בין שיפור ההשכלה לגידול בהכנסה.

פערים בהכנסה, חרדים לעומת יהודים שאינם חרדים גילי 29-31, לפי שנת לידה

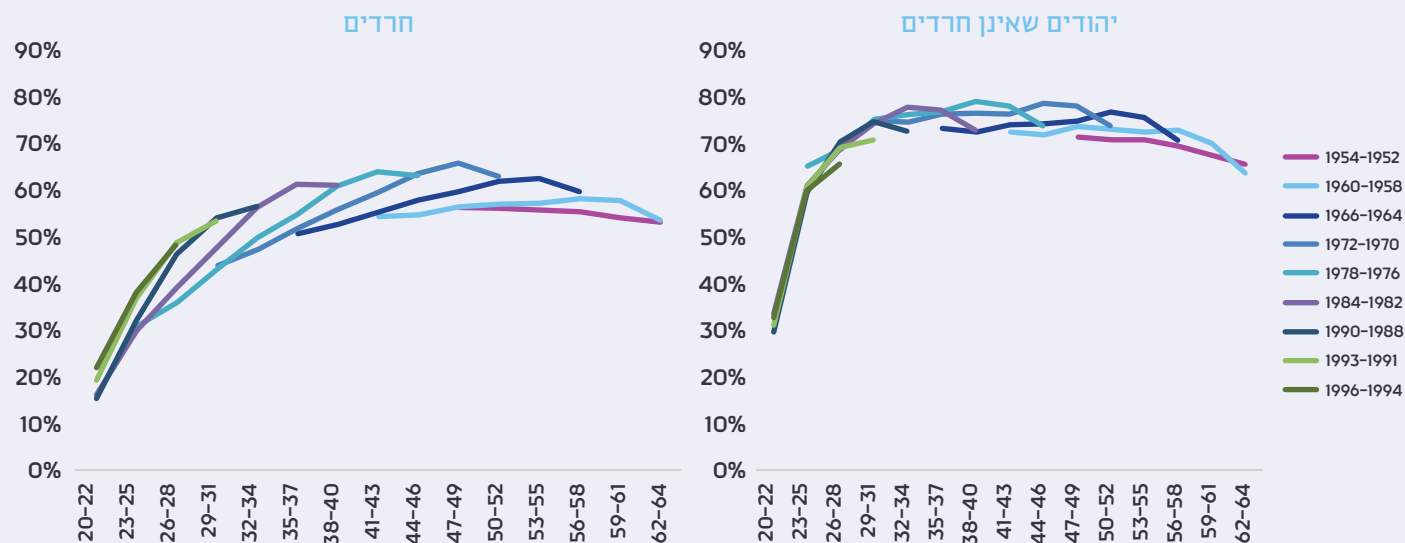

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מינהליים של הלמ"ס

⁴³ על פי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, הפער הממוצע במספר שעות העבודה השבועיות בשנים 2014-2021 היה 6.7 שעות שבועיות. על פי נתוני הלמ"ס, פריון הילודה של אישה חרדית עמד בשנים 2020-2022 על 6.4 ילדים, ואילו זה של אישה חילונית עמד על 1.98 ילדים.

בניגוד לשינויים אצל הנשים החרדיות, בקרב הגברים החרדים השינויים בתעסוקה ובהשכלה היו מינוריים יחסית בעשרים השנים האחרונות. גם כאן נשתמש בחלוקה לפי מקבצי שנתונים כדי לברר ממה נובעים השינויים בשיעורי התעסוקה.

שיעור התעסוקה לפי גיל ושנת לידה, גברים יהודים

הנתון האחרון עבור כל שנתון מתייחס לשנת 2022 והוא מעט נמוך יותר בשל נתונים לא סופיים. מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מינהליים של הלמ"ס

ניכר כי בתוך כל מקבץ שנתונים יש עלייה בשיעור התעסוקה בגילים הצעירים, אך שלא כמו אצל הנשים החרדיות, שיעור התעסוקה המרבי בכל שנתון אינו עולה בשנתונים האחרונים.⁴⁴ גם השינוי בין מקבצי השנתונים אינו משמעותי כמו אצל הנשים. בסך הכול, הפער בין הגברים החרדים ובין הגברים היהודים שאינם חרדים עודנו רחב.

בדומה להשוואה אצל הנשים, גם כאן נתמקד כמקרה בוחן בגילי 29-31. מבחינת ההכנסה ניכרת עלייה מתונה בקצב עליית השכר הממוצע של הגברים החרדים, אך ניכר גם גידול בפער בינם ובין הגברים היהודים שאינם חרדים: בקרב ילידי 1970-1972 היה שכר הגברים החרדים בקבוצת גיל זו נמוך ב-32% משכר הגברים שאינם חרדים, ואילו בקרב ילידי 1991-1993 עמד הפער בין שתי הקבוצות על 40%. חשוב לציין כי על פי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, מספר שעות העבודה של הגברים החרדים גם הוא נמוך במידה ניכרת ממספר שעות העבודה של גברים יהודים שאינם חרדים.⁴⁵

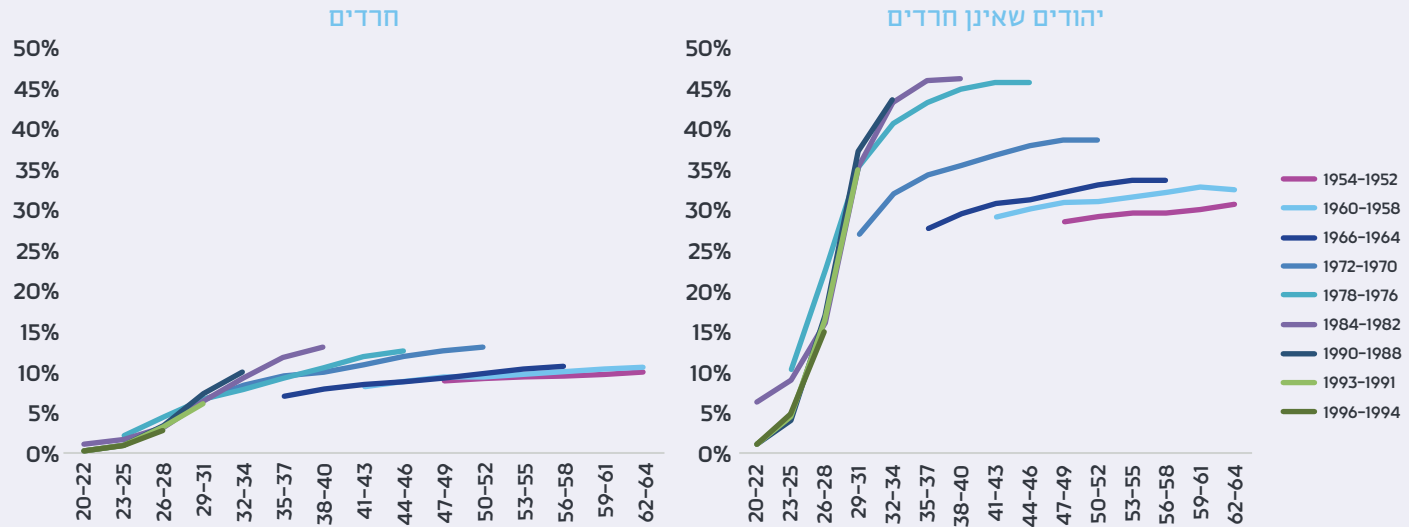
מבחינת ההשכלה עולה כי הפער בין שתי הקבוצות לא הצטמצם בשנים האחרונות, וכי בקרב הגברים החרדים ניכרת סטגנציה בתחום זה, ואפילו ירידה קלה.

---

⁴⁴ כפי שצוין בפרק מגמות תעסוקה לפי אוכלוסייה, מאז שנת 2022 חלה עלייה בתעסוקה בגילים המבוגרים לפי סקר כוח אדם. מגמות אלה ייבחנו בעתיד בכפוף לזמינות נתונים.

⁴⁵ על פי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, הפער הממוצע במספר שעות העבודה השבועיות בשנים 2014-2021 היה 7.4 שעות שבועיות.

שיעור בעלי השכלה על-תיכונית לפי גיל ושנת לידה, גברים יהודים

בעלי תואר אקדמי או בוגרי מה"ט. הנתון האחרון עבור כל שנתון מתייחס לשנת 2022 והוא מעט נמוך יותר בשל נתונים לא סופיים. מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתונים מינהליים של הלמ"ס

לסיכום, החברה החרדית עוברת תמורות רבות. אצל הנשים החרדיות רואים צמצום פערים ביניהן ובין הנשים היהודיות שאינן חרדיות, עקב שיפור השכלתן, הגידול הניכר במספר המצטרפות לשוק העבודה והעלייה בשכרן. בקרב גברים חרדים צמצום הפערים בשיעורי התעסוקה והשכלה נמוך משמעותית ופערי השכר אף גדלו. קשה לאמוד כעת את ההשלכות של תמורות אלו, אך יש להניח כי החשיפה לרמת החיים הגבוהה וליוקר המחיה בישראל ותופעות דומות אחרות, ימשיכו להשפיע על המגזר החרדי בשנים הבאות.

חלק ג'

**תעסוקה, חצי תעסוקה:
גברים ערבים בשוק העבודה**

כפי שתואר בפרק הקודם, גברים ערבים מועסקים בשיעורים נמוכים יחסית לגברים יהודים שאינם חרדים, ושיעור התעסוקה שלהם ספג את הפגיעה הקשה ביותר במגפת הקורונה, התאושש מאז בחדות, ובמלחמה שוב נפגע קשה. פרק זה ינתח את השינוי שחל בתעסוקה של גברים ערבים בשנים האחרונות, עד פרוץ המלחמה.

בשנים שקדמו למשבר הקורונה לא גדל שיעור התעסוקה בקרב הגברים הערבים, ובקרב הצעירים שבהם שיעור התעסוקה אף ירד. ואולם עם ההתאוששות מהמשבר, ובמיוחד ב-2023, נרשמה עלייה ניכרת בשיעור התעסוקה של הגברים הערבים, שהייתה חדה יותר ככל שהגברים מבוגרים יותר.

העלייה החדה ביותר בשיעור התעסוקה של גברים ערבים נרשמה בקרב הקרובים לגיל הפרישה (קבוצת הגיל 55-66). הפער הגדול בשיעור התעסוקה בין גברים יהודים לערבים נרשם לאורך השנים בקבוצת הגיל הזו, בעיקר בשל פרישה מוקדמת של גברים ערבים משוק העבודה, שיוחסה לעבודתם במקצועות שוחקים פיזית. שיעור התעסוקה של גברים יהודים מבוגרים עלה במקביל בכ-4 נקודות אחוז, אך העלייה בקרב הערבים הייתה חדה יותר, והפער בין שתי הקבוצות הצטמצם. נציין שהחברה הערבית בישראל מודקנת וחלקם של בני ה-55+ בה הולך וגדל,⁴⁶ ולכן נודעת חשיבות יתרה לעלייה בשיעור התעסוקה של גברים בגילים אלו.

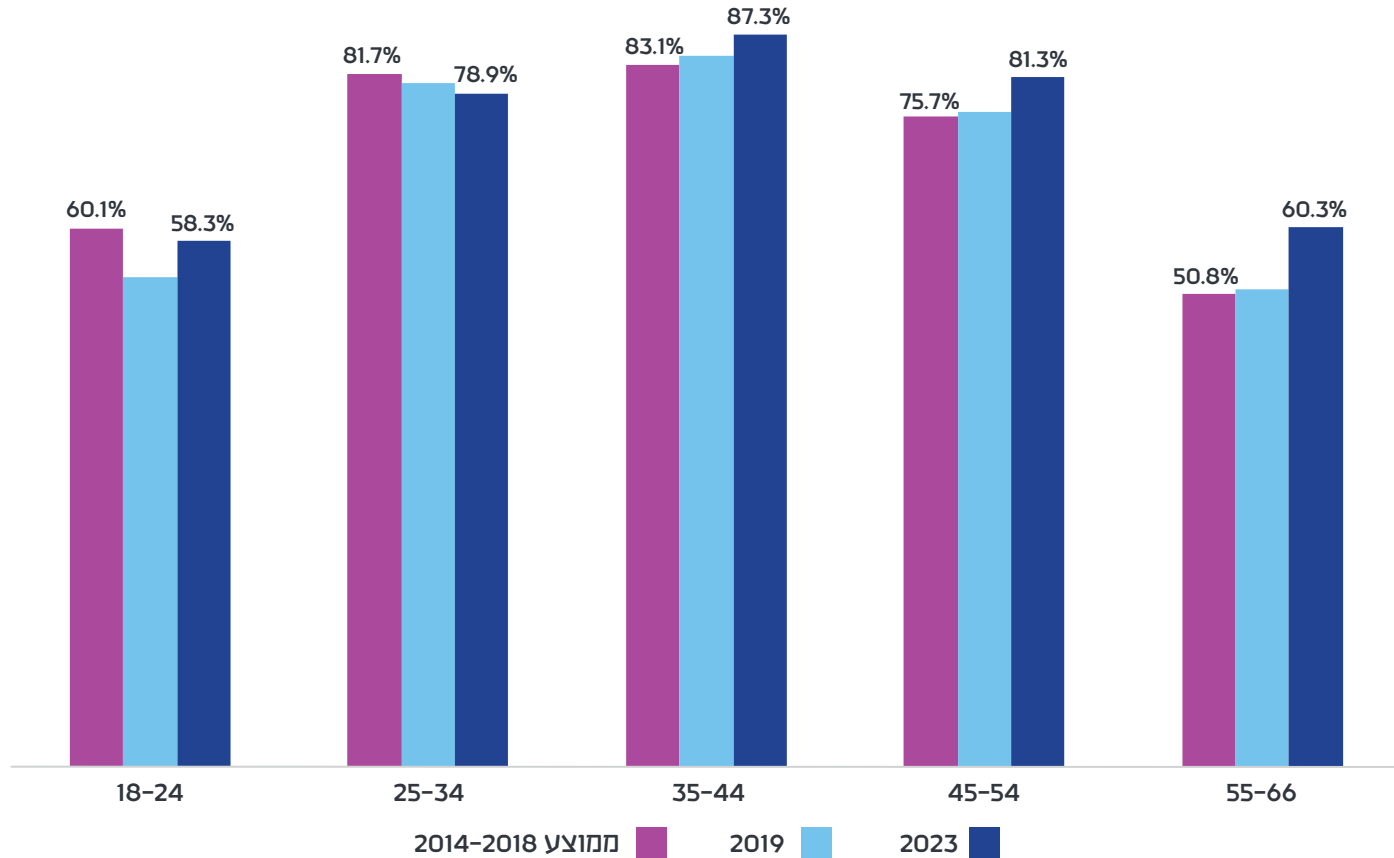
ככלל, שיעור התעסוקה בקרב גברים מבוגרים (קבוצת הגיל 35-66) עלה הן אצל הערבים הן אצל היהודים שאינם חרדים, אך אצל הערבים העלייה הייתה חדה מאוד. מנגד, אצל הצעירים הערבים (קבוצת הגיל 18-34) ירד שיעור התעסוקה במידה דומה בנקודות אחוז לשיעור הירידה אצל יהודים שאינם חרדים.⁴⁷

---

⁴⁶ ארנון ברק, השינויים הדמוגרפיים והשלכתם על המצב הכלכלי של החברה הערבית בישראל, הפורום הכלכלי הערבי, 2023.

⁴⁷ בכל זאת יש הבדל בין האוכלוסיות: אצל היהודים שיעור התעסוקה היה יציב לפני משבר הקורונה, ואילו אצל הערבים שיעור התעסוקה ירד והתאושש מאז, אבל נשאר נמוך בהשוואה לרמה הממוצעת של השנים 2014-2018.

שיעור התעסוקה בקרב גברים ערבים, לפי קבוצת גיל

נתוני 2023 מתייחסים לחודשים ינואר-ספטמבר בלבד.

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

המגמות הכלליות בשיעור התעסוקה מאז משבר הקורונה מלמדות על קווי דמיון ברורים בין ערבים ובין יהודים שאינם חרדים - התרחבות היקף התעסוקה בקרב המבוגרים והתכווצותו בקרב הצעירים. ואולם אצל הערבים נרשם שינוי דרמטי בהיקף המשרות: שיעור המועסקים במשרה חלקית עלה בחדות, בשעה שבקרב היהודים שאינם חרדים שיעור המועסקים חלקית נשאר כמעט ללא שינוי, ואף ירד מעט.⁴⁸ ממצא זה עולה בקנה אחד עם הנתונים שלפיהם נרשמה מאז 2019 ירידה חדה במספר שעות העבודה של ערבים, לעומת ירידה מתונה בלבד במספר שעות העבודה של יהודים שאינם חרדים.⁴⁹

התרחבות התעסוקה החלקית הייתה מהירה במיוחד בקבוצת הגיל הצעירה, שבה שיעורם של המועסקים חלקית כמעט הוכפל, והיה אחראי לכ-85% מכלל הגידול בתעסוקת הצעירים ב-2023 (כ-25.5 אלף מועסקים צעירים מתוך כ-30 אלף) בהשוואה לממוצע 2014-2018.⁵⁰ גם בקרב המבוגרים הערבים הייתה לתעסוקה החלקית תרומה נאה: כ-40% מהגידול בתעסוקת המבוגרים הערבים נבע מגידול במספר המועסקים חלקית. לעומת זאת, בקבוצת הגברים היהודים שאינם חרדים למועסקים חלקית הייתה באותן שנים תרומה אפסית לשיעור התעסוקה.

בשל הגידול המהיר בתעסוקה החלקית לצד התכווצות שיעור התעסוקה, הגידול בתשומת העבודה בקרב הצעירים הערבים היה מתון, ונמוך מקצב הגידול של קבוצת אוכלוסייה זו באותן שנים. לעומת זאת, בקבוצות הגיל המבוגרות ביותר (+45) הגידול הכולל בתעסוקה היה משמעותי יותר מהתרחבות התעסוקה החלקית, ותשומת העבודה גדלה גם בניכוי הגידול באוכלוסייה.⁵¹

⁴⁸ נציין שבקרב הגברים החרדים שיעור המועסקים חלקית גבוה במידה ניכרת משיעורם בקבוצת האוכלוסייה האחרות והגיע ב-2023 לכ-40% מהצעירים והמבוגרים גם יחד. שיעור החרדים המועסקים חלקית עלה כמעט בהשוואה לשנים 2014-2018.

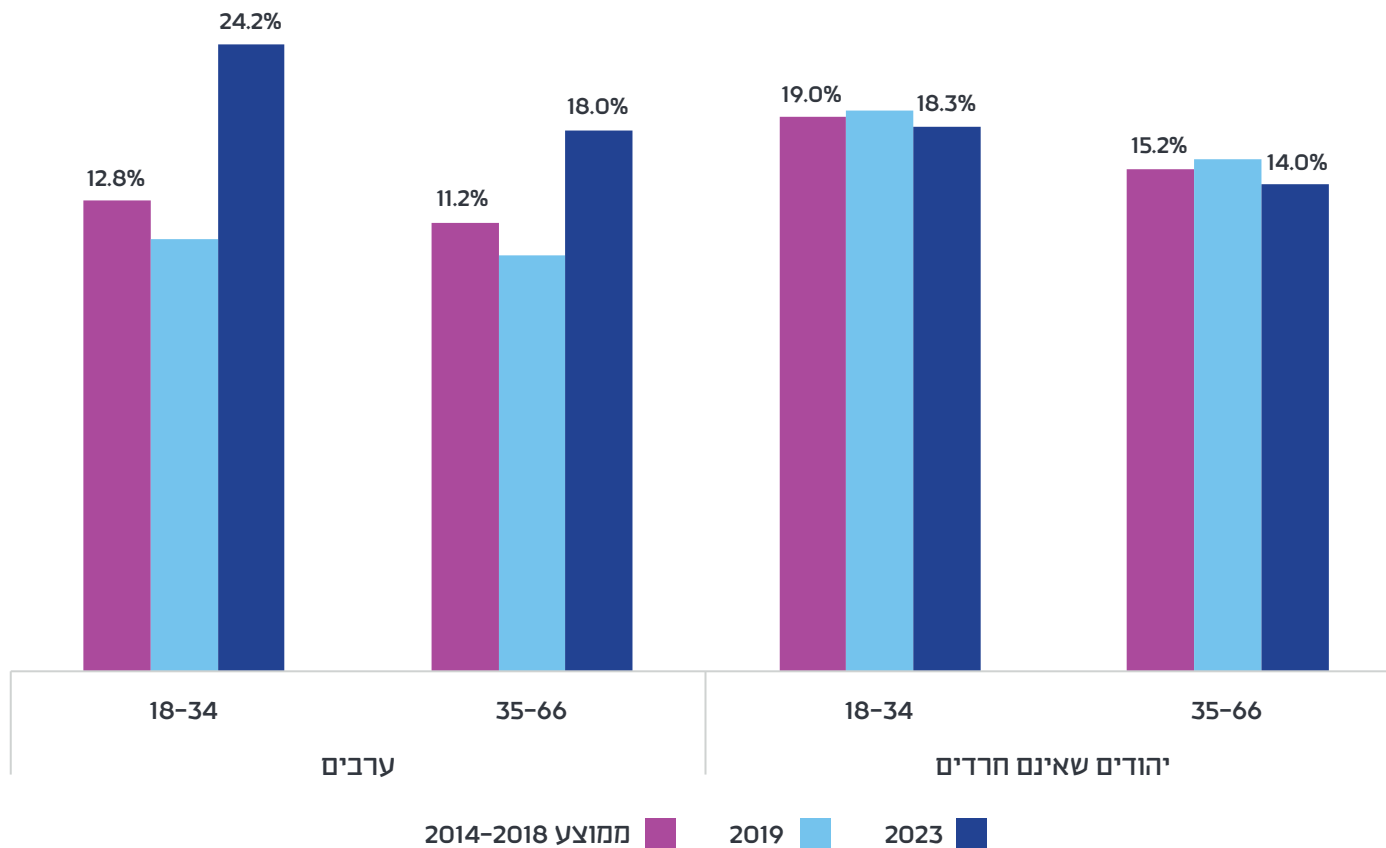
⁴⁹ בחודשים ינואר-ספטמבר 2023 הסתכם מספר שעות העבודה השבועי הממוצע של גברים ערבים בגיל 15+ ב-39.9, לעומת 41.8 שעות בשנים 2014-2018 (ירידה של 4.5%). ממוצע שעות העבודה השבועי של גברים יהודים ירד באותה תקופה ב-0.9% בלבד.

⁵⁰ הגידול בשיעור המועסקים חלקית משקף תמהיל של מועסקים חדשים לצד מועסקים שעברו ממשרה מלאה למשרה חלקית.

⁵¹ בגילי הביניים (35-44) תאם הגידול בתשומת העבודה לקצב גידול האוכלוסייה.

שיעור הגברים המועסקים חלקית, לפי קבוצות גיל ואוכלוסייה

נתוני 2023 מתייחסים לחודשים ינואר-ספטמבר בלבד.

מקור: עיבודי אנף אסטטרגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

בחירה או אילוץ?

מגמת העלייה בשיעור התעסוקה במשרה חלקית מאפיינת כלכלות מתקדמות רבות בעשורים האחרונים, שכן טמונים בה יתרונות לשני הצדדים.⁵² לעובדים משרה חלקית מאפשרת לשלב עבודה בשכר עם פעילויות אחרות כמו לימודים, טיפול בבני משפחה ופעילות פנאי. מבחינת המעסיקים היתרון טמון בגמישות רבה יותר של כוח העבודה, המאפשרת להגיב לתנודות בביקוש ולנהל את עלויות העבודה באופן יעיל יותר.⁵³ עם זאת, חשוב לציין שלא תמיד מדובר בבחירה מרצון, ולפעמים עובדים נאלצים להסתפק במשרה חלקית כי לא מצאו עבודה במשרה מלאה או עבודה נוספת.

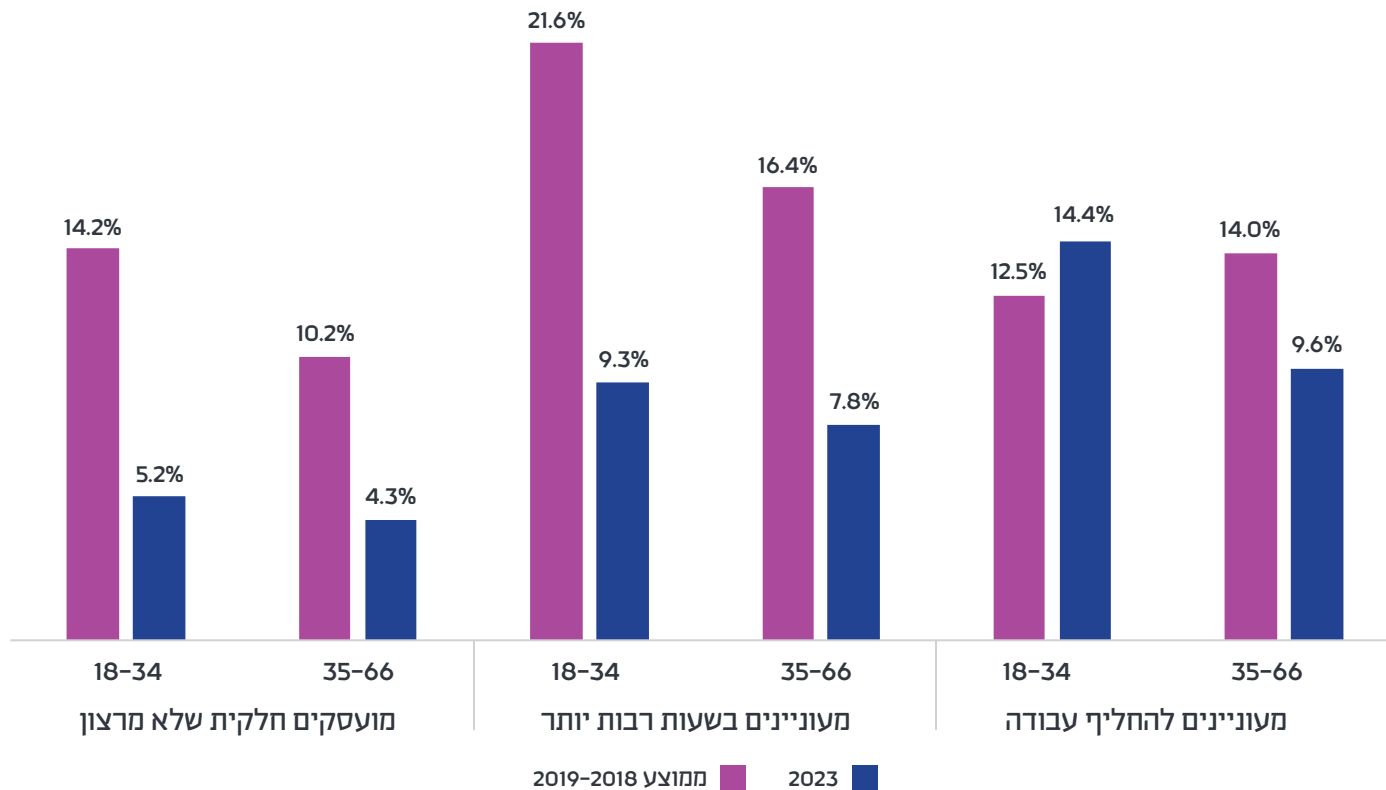
שיעורם של המועסקים חלקית שלא מרצון בקרב הגברים הערבים המבוגרים המועסקים חלקית ירד בתקופה הנידונה, וגם מספרם המוחלט פחת. כמו כן נרשמה בקבוצה זו ירידה בשיעור המעוניינים לעבוד שעות רבות יותר ובשיעור המעוניינים להחליף מקום עבודה. מכל הנתונים הללו יחד עולה כי הגידול בשיעור המועסקים חלקית בקרב הערבים המבוגרים משקף את העדפותיהם.

---

⁵² Natasha Cassidy and Stephanie Parsons, "[The Rising Share of Part-time Employment](#)," RBA Bulletin, September 2017, pp. 19-26

⁵³ הגמישות נובעת מהאפשרות להגדיל או להקטין את כוח האדם במידת הצורך גם במשרות חלקיות ולא רק במשרות מלאות, ובחלק מהמקרים גם מהאפשרות לשנות את מספר השעות של המשרות הקיימות, דבר שבדרך כלל מקובל פחות כשמדובר במשרות מלאות.

מאפיינים נבחרים של גברים ערבים המועסקים חלקית (שיעור מסך המועסקים חלקית בקבוצת הגיל)

הנתונים המוצגים מתייחסים לשאלות שנוספו לסקר כוח אדם בניסוחו הנוכחי ב-2018. נתוני 2023 מתייחסים לחודשים ינואר-ספטמבר בלבד.
מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

על כן, ובהינתן הגידול בשיעור התעסוקה הכולל של המבוגרים הערבים, נראה כי התרחבות התעסוקה החלקית באוכלוסייה זו היא חלק מגידול מקיף בתעסוקה. הצטרפות המבוגרים לשוק העבודה כוללת גם את מי שאינם מעוניינים או שאינם יכולים לעבוד במשרה מלאה, וזו התפתחות חיובית, המעידה על גמישות של מעסיקים שמעוניינים לקלוט את היצע העובדים הערבים המבוגרים.

לעומת הגידול המקיף בתעסוקה בקרב גברים ערבים מבוגרים, לנוכח הירידה בשיעור התעסוקה בקרב הצעירים הערבים ובשיעור השתתפותם בכוח העבודה, נראה כי בקבוצה זו התרחבות התעסוקה החלקית מעידה על ירידה בנכונותם להשתלב בשוק העבודה.⁵⁴

בדומה למבוגרים הערבים המועסקים חלקית, גם אצל הצעירים ירדו שיעור המועסקים חלקית שלא מרצון ושיעור המעוניינים לעבוד שעות רבות יותר. אחת הסיבות לתעסוקה החלקית בקרב הצעירים הערבים, המייחדת אותם מהגברים המבוגרים הערבים, היא העלייה בשיעור הצעירים בגילי 18-24 המשלבים לימודים ועבודה: בשנים 2014-2018 כ-6.3% מהם עבדו ולמדו, ואילו ב-2023 הגיע שיעור הצעירים הערבים הלומדים ועובדים לכ-9.6%. לעומת זאת, לא נרשם גידול משמעותי בשיעור הצעירים הערבים שעובדים פחות או שאינם עובדים כלל בגלל לימודים. מכלל הנתונים הללו עולה כי גם בקרב הצעירים התרחבות תופעת התעסוקה החלקית משקפת את העדפותיהם.

שלא כמו אצל המבוגרים, בקרב הצעירים נרשמה עלייה קלה בשיעור המעוניינים להחליף עבודה. מכיוון שעלייה זו נרשמה הן אצל המועסקים במשרה חלקית והן אצל המועסקים במשרה מלאה, נראה כי היא מבטאת חוסר שביעות רצון כללי של הצעירים הערבים משוק העבודה הנוכחי, שאינו קשור לשעות העבודה.⁵⁵

---

⁵⁴ הובאה בחשבון גם האפשרות שהגידול בתעסוקה החלקית בקרב הערבים הצעירים נובע מעלייה מסוימת בשיעור העצמאים, אולם היא נדחתה מפני שלא נמצאו בין העצמאים לשכירים הבדלים משמעותיים בשיעור העובדים באופן חלקי.

⁵⁵ שיעור הגברים הערבים המבוגרים המעוניינים להחליף עבודה ירד בקרב המועסקים חלקית, ונשאר יציב בקרב המועסקים במשרה מלאה.

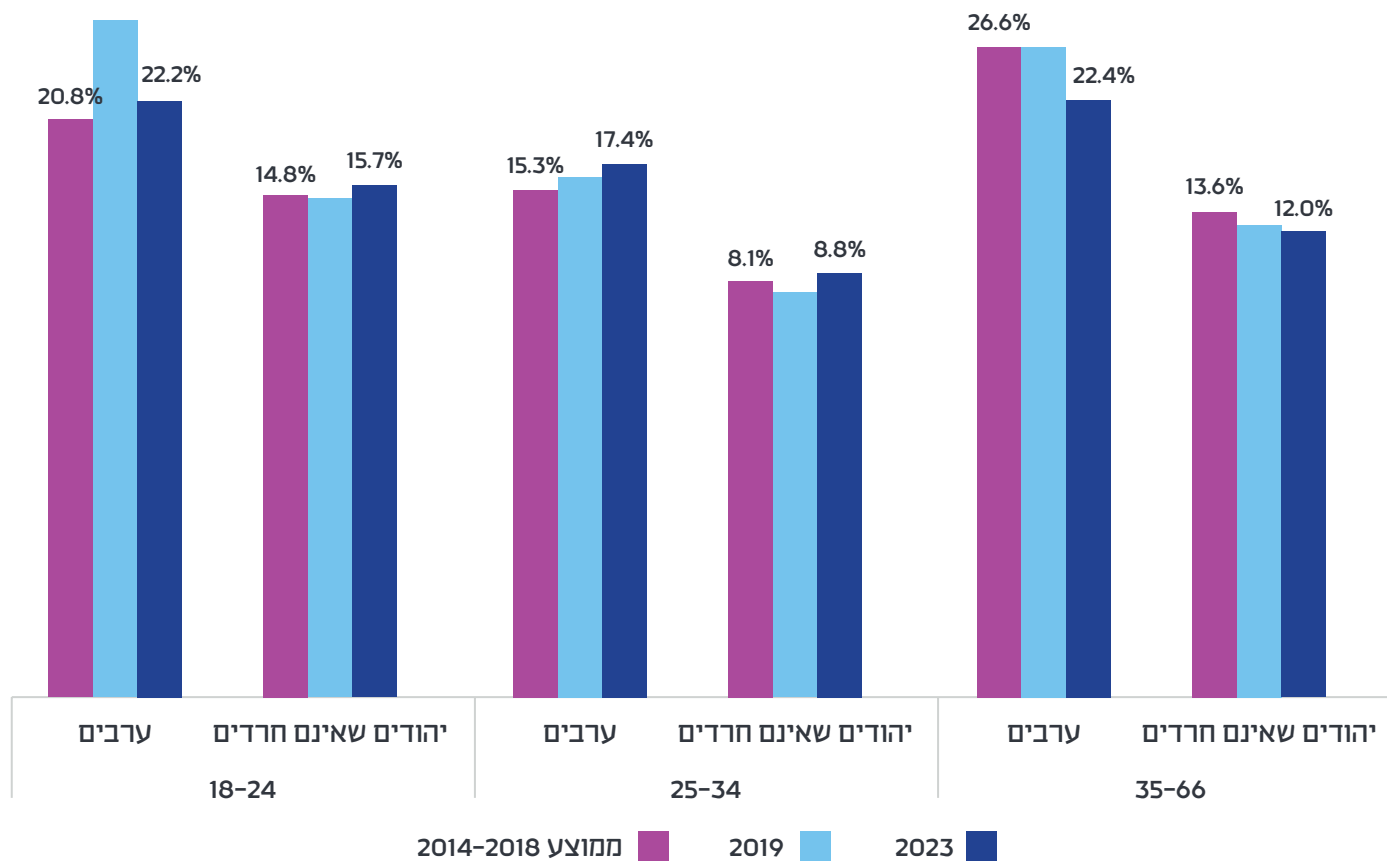
צעירים שאינם עובדים ואינם לומדים

הסמן הקיצוני ביותר לירידה בנכונות של צעירים ערבים להשתלב בשוק העבודה הוא העלייה בשיעור הצעירים הערבים בני 25-34 שאינם עובדים ואינם לומדים (חסרי מעש). אומנם בקבוצת הגיל 18-24 ירד שיעור חסרי המעש מאז הקורונה והוא נמוך בהשוואה ל-2019, אך הוא עודנו גבוה בהשוואה לממוצע 2014-2018 ולשיעור חסרי המעש בקרב יהודים שאינם חרדים. המגמות בשיעור חסרי המעש, כמו המגמות בשיעור התעסוקה, משותפות לערבים וליהודים שאינם חרדים, אך בקרב הערבים עוצמתן ניכרת הרבה יותר. העדות הישירה ביותר לשינוי בהתנהגות הצעירים הערבים מתקבלת משיעור המדווחים שהסיבה העיקרית לכך שאינם עובדים היא שהם פשוט אינם מעוניינים לעבוד: שיעורם של אלה הוכפל מ-1.1% בשנת 2018-2019 ל-2.2% בשנת 2023 (ומספרם גדל מכ-2,500 לכ-6,000).

לצד זאת נרשמה עלייה גם בשיעור הצעירים הערבים המדווחים כי לא מצאו עבודה.⁵⁶ בהקשר זה נציין כי עדות נוספת לירידה בנכונות הצעירים הערבים לעבוד במשרה מלאה מתקבלת גם ממי שאינם מועסקים ומחפשים עבודה. שיעור המחפשים משרות חלקיות בקרב מחפשי העבודה הצעירים הערבים עלה מ-10.7% ב-2014-2018 ל-14.5% ב-2023. שיעור זה ירד מעט באותה תקופה הן בקרב ערבים מבוגרים והן בקרב צעירים יהודים שאינם חרדים.

⁵⁶ סיבה נוספת לגידול בשיעור הצעירים שאינם עובדים ואינם לומדים היא בעיות בריאות.

שיעור הגברים שאינם עובדים ואינם לומדים, לפי קבוצות גיל ואוכלוסייה

נתוני 2023 מתייחסים לחודשים ינואר-ספטמבר בלבד.

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

התפלגות ענפית של המועסקים

לאורך תקופה ארוכה הועסקו גברים ערבים בעיקר בענפי הבינוי, המסחר והתעשייה. בשנים האחרונות התכווץ במהירות חלקו של ענף התעשייה - חלק ממגמת דעיכה עולמית אשר המתבטאת ביתר שאת בישראל ואינה ייחודית לתעסוקה בחברה הערבית.⁵⁷ נוסף על כך הצטמצם גם חלקו של ענף הבינוי בתעסוקת הגברים הערבים, על רקע הגידול בחלקם של העובדים הזרים מחו"ל, הפלסטינים והחרדים בענף.⁵⁸

צמצום תעסוקת הצעירים בענפי התעשייה והבינוי והגידול המתון בלבד בתעסוקה בענף המסחר מעידים על קשיים בשילובם בענפים שהיו באופן מסורתי המעסיקים העיקריים של הגברים הערבים. לעומת זאת, אצל המבוגרים ביותר, ובמידה פחותה גם בקבוצת הגיל 45-55, התרחבה התעסוקה בענפים הללו.

מנגד עלה בחדות חלקו של ענף שירותי התחבורה, האחסנה, הדואר והבלדרות, בין היתר על רקע תגבור שירותי התחבורה הציבורית בכלל וביישובים הערביים בפרט וכן בשל התרחבות המסחר המקוון ומשלוחי המזון. הגידול המהיר בחלקו של ענף שירותי התחבורה בתעסוקה משותף לכל קבוצות הגיל, אם כי העיתוי אינו אחיד: אצל המבוגרים ביותר (+45) התחיל הגידול עוד לפני משבר הקורונה, ובשאר קבוצות הגיל רק לאחר מכן.

גידול מתון יותר בתעסוקה של גברים ערבים נרשם בענפי הבריאות, שירותי האירוח והאוכל, שירותי הניהול והתמיכה, והמינהל מקומי. לעומת זאת, בולט בהיעדרו ענף המידע והתקשורת (הייטק), אשר חלקו בתעסוקת גברים בגיל +15 נשאר יציב על כ-1% בלבד, בעוד חלקו בתעסוקת גברים יהודים שאינם חרדים גדל במהירות באותה תקופה.

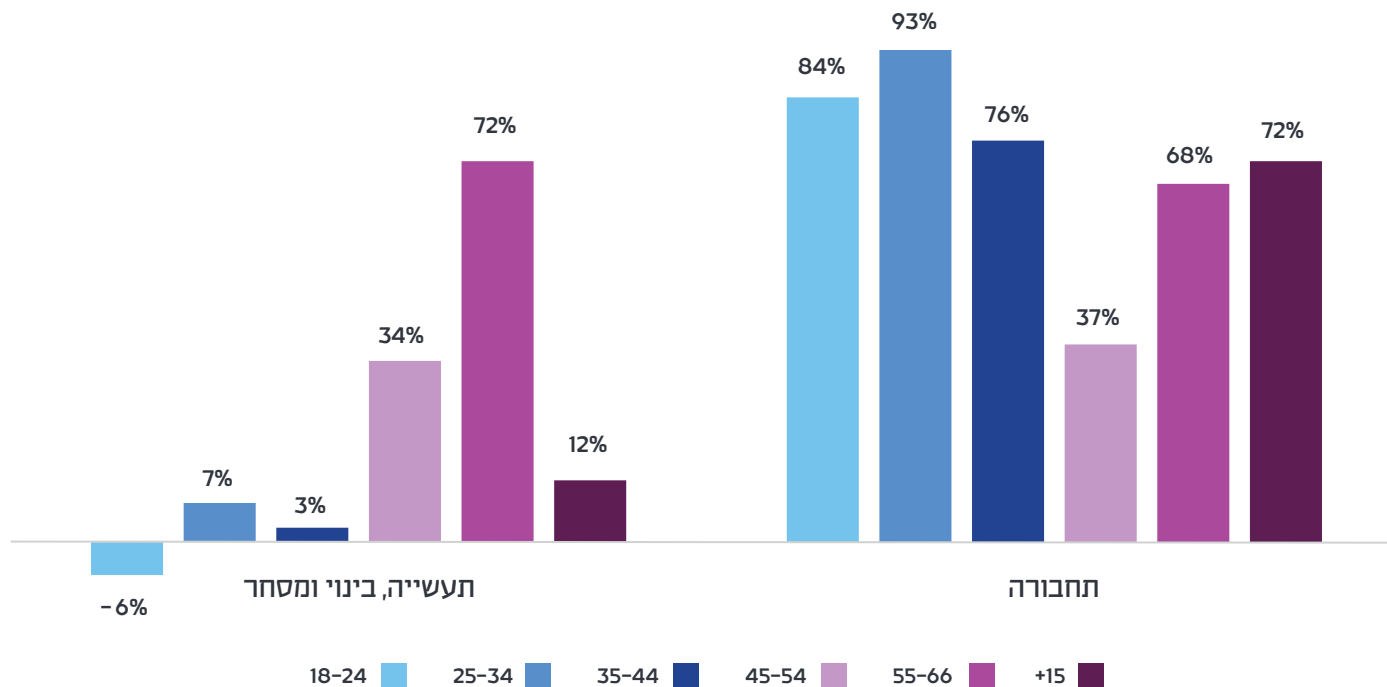
---

⁵⁷ [בנק ישראל, דין וחשבון 2019](#), פרק ב' - הפעילות המצרפית: התוצר והתעסוקה, 2020.

⁵⁸ אגף הכלכלן הראשי, [על הירידה בשיעור התעסוקה של הגברים הערבים טרום משבר הקורונה ובמהלכו](#), משרד האוצר, אפריל 2021.

השינוי בשיעורי המועסקים בענפים עיקריים בקרב גברים ערבים, לפי קבוצות גיל

(2023 לעומת מחצץ 2014-2018)

נתוני 2023 מתייחסים לחודשים ינואר-ספטמבר בלבד.

מקור: עיבודי אנף אסטטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

תיבה | צעירים בשוק העבודה

לצד הסיוע שמשרדי הממשלה מעניקים זה שנים רבות לאוכלוסיות מוחלשות, בשנים האחרונות עלה הצורך להתייחס גם לקבוצת גילי הכניסה לשוק העבודה - שלב מאתגר בחיים המשותף לכלל האוכלוסייה. במינהל תעסוקת אוכלוסיות של משרד העבודה פועלת תוכנית המסייעת לצעירים באתגר זה. בשאיפה לשפר את תוכנית הסיוע ערך אגף אסטרטגיה במשרד העבודה מחקר לאפיון האתגרים שעומדים לפני הצעירים ולזיהוי המתקשים להתגבר על חסמי הכניסה לשוק העבודה.⁵⁹

כרבע מאוכלוסיית מדינת ישראל (כ-2.2 מיליון נפש) הם צעירים בגילי 18-35. צעירים שנמצאים בשלבי מעבר מחינוך לתעסוקה ועוד צריכים למצוא את מקומם המתאים מתאפיינים בשיעורי תעסוקה נמוכים יחסית. באופן טבעי הם גם מועסקים במשרות זוטרות יותר או במשרות זמניות וחלקיות, ולכן איכות התעסוקה ורמת השכר שלהם נמוכות אף הן.

אתגרים כלליים אלו אינם ייחודיים לישראל, ובעיות התעסוקה באוכלוסייה הצעירה הן תופעה כלל עולמית מוכרת. שיעור הצעירים חסרי המעש⁶⁰ בישראל גבוה בכ-3.3 נקודות אחוז מן הממוצע בכלכלות המתקדמות ב-OECD,⁶¹ אך זה בעיקר בשל השיעור הגבוה של צעירים חסרי מעש בחברה הערבית, המתמודדים עם חסמי תעסוקה ייחודיים. המחקר ותיבה זו מתמקדים ביהודים שאינם חרדים כדי לבודד את האתגרים העיקריים הייחודיים לקבוצת הגיל ולדייק את צעדי המדיניות של מינהל אוכלוסיות לתמיכה בצעירים.

⁵⁹ להרחבה ראו ארנון ברק ונחמיה רוזנפלדר, תעסוקת צעירים בישראל, משרד העבודה, 2024.

⁶⁰ לא עובדים ולא לומדים - NEET - Not in education, employment or training. תופעת חוסר המעש מאפיינת בעיקר צעירים, ובכל רחבי העולם מנסים לצמצם אותה.

⁶¹ השיעור הממוצע של חסרי המעש בקרב בני 15-29 בכלכלות המתקדמות ב-OECD עמד בשנת 2022 על כ-11.6 נקודות אחוז (על פי נתוני ה-OECD).

האתגרים הייחודיים של הצעירים באים לידי ביטוי בהתפלגות הסיבות לאי-עבודה.⁶² לפני ההשתלבות בתעסוקה צעירים רבים משקיעים בלימודים, וראוי לציין לחיוב שזו הסיבה העיקרית לאי-עבודה של צעירים.⁶³ ואולם ניכרת גם תופעה של הצטרפות מאוחרת לשוק העבודה שאינה קשורה ללימודים. תופעה זו מלווה, בעיקר בגילי 18-24, בשיעור גבוה של חוסר מעש הנובע מחוסר רצון לעבוד, משהות בחו"ל שלא לצורך עבודה או לימודים ומסיבות אחרות. בהמשך, צעירים בגילי 25-29, שכבר מנסים להשתלב בכוח העבודה לאחר השחרור מהצבא וסיום הלימודים, מתקשים במציאת עבודה. לשיעור ההצטרפות הנמוך לשוק העבודה בגילים הצעירים תורם גם שיעורן הגבוה של נשים, בעיקר בגילי 30-35, שאינן יוצאות לעבוד בגלל טיפול בבני משפחה ובמשק הבית (עקרות בית), כפי שיפורט בהמשך הדברים.

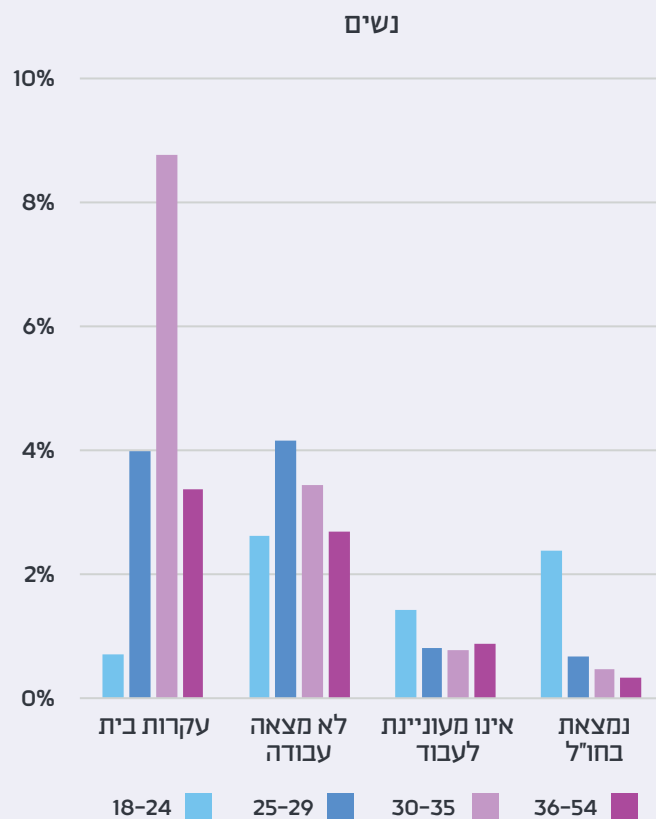
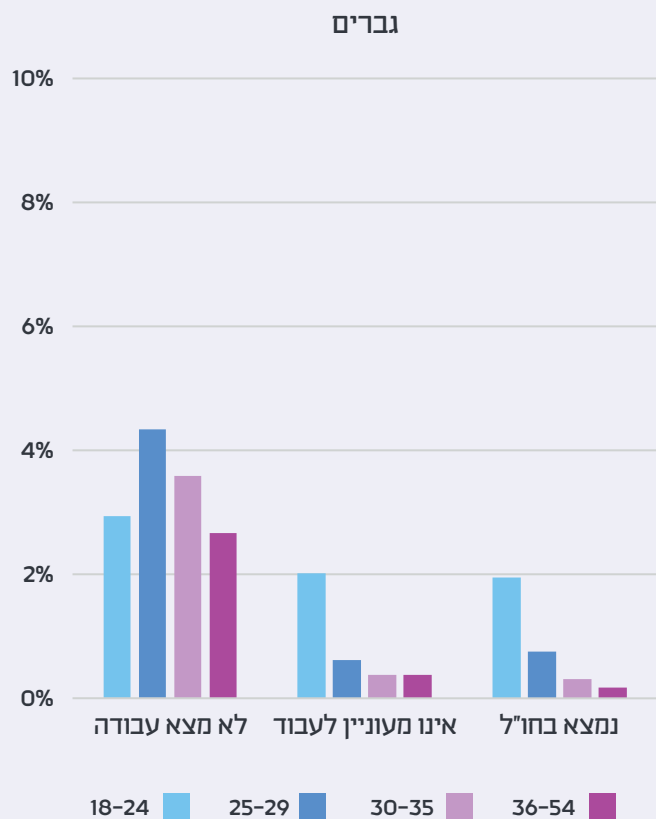
ההשכלה היא אחד הגורמים המשפיעים ביותר על התעסוקה. ככל שרמתה נמוכה יותר אתגרי התעסוקה בדרך כלל קשים יותר. באוכלוסיות מוחלשות שיעור ההשכלה נמוך יותר בדרך כלל, ולכן השקעה בהשכלה גבוהה צפויה לשפר את מצבם התעסוקתי, אך ייחוס הקשיים לרמת ההשכלה בלבד עשוי להסתיר מאפיינים ואתגרים ייחודיים נוספים. השוואה פנימית בקרב מי שלא המשיכו ללימודים על-תיכוניים תנטרל את היבט ההשכלה ותמקד אותנו במאפיינים חברתיים-כלכליים. השכלה גבוהה מתקשרת לפריצת גבולות חברתיים ושינוי נורמות תרבותיות, ומשכך בקרב בעלי השכלה נמוכה המאפיינים החברתיים-תרבותיים יהיו בולטים יותר בהשפעתם על התעסוקה.

---

⁶² בהתאם להגדרת סקר כוח אדם, השאלה מתייחסת לסיבה שבגללה עבדו פחות מעשרה חודשים בשנה האחרונה או לא עבדו כלל.

⁶³ כרבע מקבוצת הגיל 18-24, וכ-10% מקבוצת הגיל 25-29.

סיבות נבחרות לאי-עבודה לפי גיל, 2023

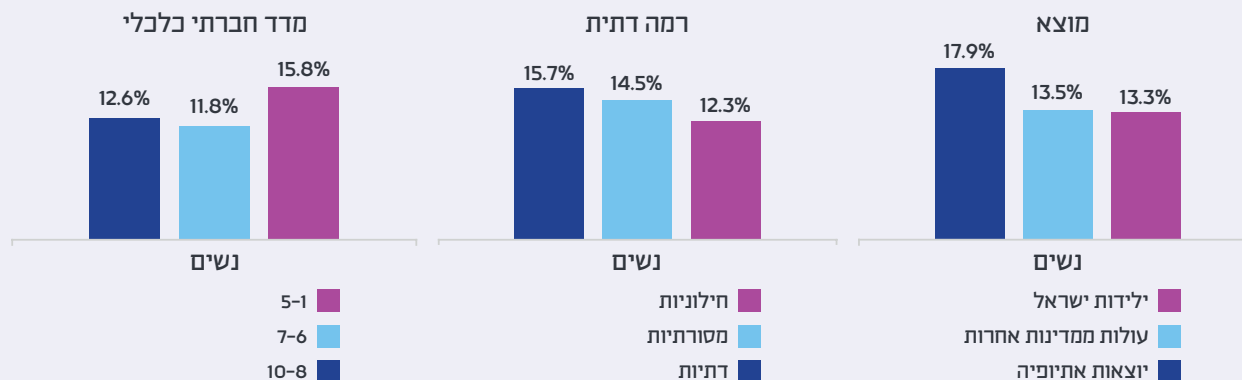

נתוני 2023 מתייחסים לחודשים ינואר-ספטמבר בלבד.

מקור: עיבודי אנף אסטרטגיה במשרד העבודה לנתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס

ממצא מרכזי של המחקר הוא שבקרב נשים בעלות השכלה תיכונית ומטה המשתייכות לחברות בעלות מאפיינים שמרניים יש שיעור גבוה של נשים שמוגדרות "חסרות מעש", שאינן מועסקות בעיקר משום שהן מופקדות על הטיפול בבני משפחה ובמשק הבית, אך גם בשל הקושי למצוא עבודה. קושי זה יכול להתקשר למאפיינים אלו, המאלצים אותן לעבוד במשרה חלקית בקרב הבית, שמאפשרת להן לטפל בילדים ולשאת בעול הבית. עם הנשים הללו נמנות דתיות ומסורתיות, יוצאות אתיופיה ותושבות הפריפריה החברתית-כלכלית. בקרב הגברים, ההבדלים בשיעור חוסר המעש על רקע זה מתונים בהרבה.⁶⁴

חוסר מעש בקרב נשים צעירות בעלות השכלה נמוכה, 2023

נתוני 2023 עד ספטמבר, יהודיות לא חרדיות בגילי 18-35.

מקור: ברק ורוזנפלדר, תעסוקת צעירים בישראל, משרד העבודה, 2024

⁶⁴ עם זאת יש לציין שגם בקרב גברים יוצאי אתיופיה בעיית חוסר המעש נרחבת יותר מאשר בקרב ילידי ישראל; ההפרש בין שתי קבוצות אלו עומד על כ-3.5 נקודות אחוז בממוצע, לעומת פערים שוליים של עשיריות האחוז בין גברים מהפריפריה החברתית-כלכלית למקביליהם וממעמד חברתי-כלכלי גבוה יותר או בין דתיים למסורתיים.

כותבים: גיא יוחי הרפז, הדס פוקס, אסטפניה ברזיל, גבראלה אפל, אייל ברנמן, יובל רייזנר, ארנון ברק, נחמיה רוזנפלדר, אורי גרופל, יפעת סיטראן

רח' בנק ישראל 7 | ירושלים

www.gov.il/he/departments/labor